De bungalow aan het wiel

Mien van 't Sant

bron
Mien van 't Sant, *De bungalow aan het wiel*. G. F. Callenbach, Nijkerk z.j. [1970]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/sant001bung01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

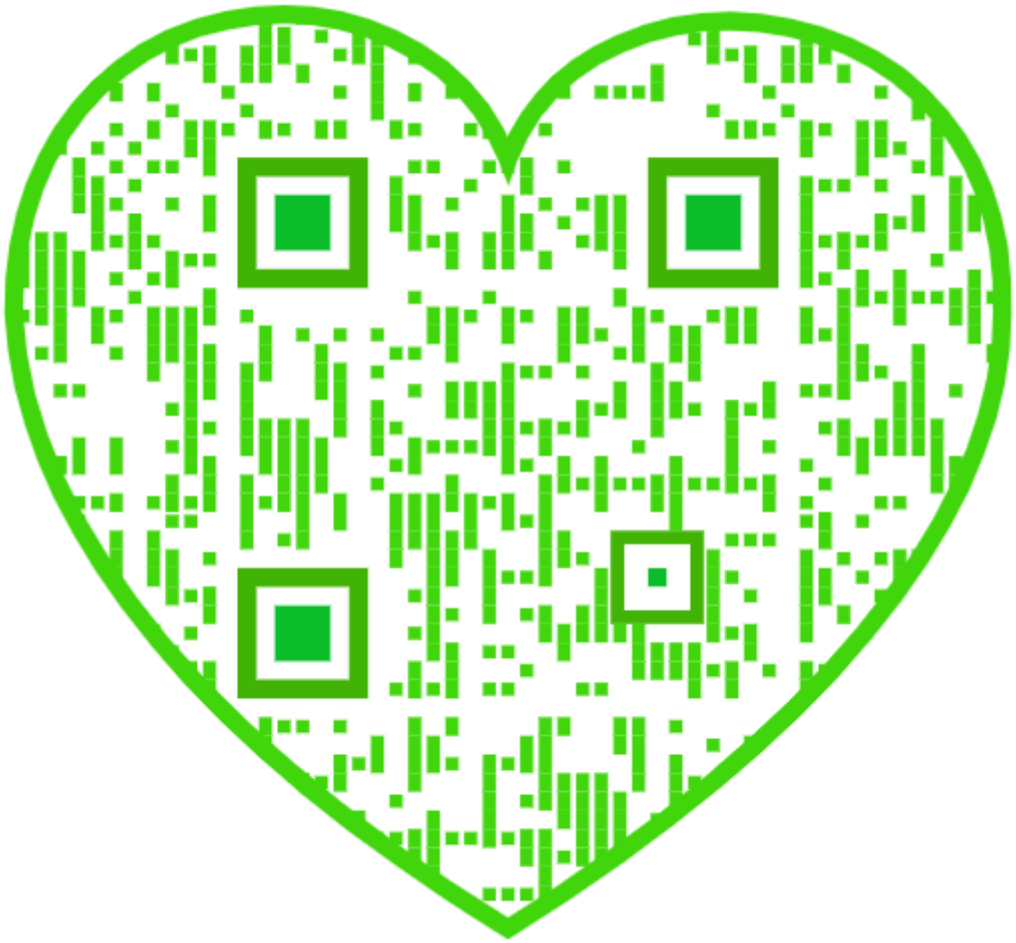

De boerin van ‘Zon rondom’ en haar kinderen

1.*

Met een zucht van opluchting rijdt Dien de Jong de dag na Nieuwjaar weer op huis aan. Toch mag ze over haar verblijf bij Reina niet klagen. Kleine Bert is nu al een bijdehand kereltje. Reina zelf heeft echt haar best gedaan van de oudejaarsavond iets te maken. Zelfs Leo, haar schoonzoon, had zich behoorlijk gedragen. Ze schiet in de lach. Het ging op hem nu blijkbaar ook indruk maken dat de vorstin van ‘Zon rondom’ zich de laatste tijd zo keurig, haast ingetogen gedragen had.

Graag had ze haar kleinzoon nog voor een weekje in de auto meegenomen, maar dat had ze toch niet gedaan kunnen krijgen. ‘Hij is nog geen jaar,’ had Leo gezegd. ‘Reina en ik hebben bij zijn geboorte afgesproken dat we hem in geen geval vóór zijn eerste verjaardag zonder een van ons erbij laten weggaan.’

Nu ze weer op de snelweg zit, treurt Dien er al niet meer zo erg om. Ze voelt zich zo ongeveer barsten van braafheid. De dagen gaan alweer lengen, al merk je er nog niet veel van. Het kerstfeest in het dorp is gelukkig voorbij. Ze heeft veel van haar goede voornemens ten uitvoer gebracht. Een kruippak voor de kleine Bert gemaakt, voor Reina's volgende - of misschien zelfs wel voor twee volgens de dokter - heeft ze truitjes gebreid, op de krans heeft ze zich als een der ijverigsten geweerd. Het kerstfeest met de kinderen van het dorp heeft ook voldoening geschonken; zelfs het doorbrengen van de kerstdagen in Drenthe bij haar schoonzuster en zwager is niet eens tegengevallen.

Haar besluit dit te ondernemen was moeilijk geweest. Feitelijk was het door Arie, dat ze doorgezet had. Voor het eerst had haar zoon een redelijk rapport mee naar huis gebracht. Hij

* Zie ook: Aan de Linge staat een stee.

hield niet op met zeuren over de aankoop van opnieuw een drachtige merrie. Jennifer zou straks haar tweede kind ter wereld brengen, maar ze was voor Dien, die nog niet zó goed reed, nog geen partij. ‘We kopen er een die een jaar ouder is, moeder,’ had hij enthousiast gezegd. ‘Oom Willem kan er ons misschien tegen een billijke prijs aan helpen. Als jij dan zover bent dat je er alleen op uit mag, hebben we allebei een beestje ter beschikking.’

Ze had even gelachen. ‘Je wilt me toch niet wijsmaken dat jij dan met je oude moeder uit rijden wilt gaan?’ had ze gepareerd.

‘Toch wel! Je ziet er maar patent uit voor je jaren. Vooral niet dikker worden, hoor!’

‘Daar zorg ik wel voor. Maar jong! Je zult wèl moeten kiezen. Òf weer een wintersportreis òf een paard erbij.’

Zijn antwoord was geen moment uitgebleven. ‘Dan een rijpaard natuurlijk. Weet je, moeder? Ga met de kerstdagen mee naar oom Willem. Anders zit je hier toch maar alleen te kniezen. Ze hebben het al zo vaak gevraagd. Wie weet in hoe goede stemming je er oom Willem mee brengt. Tante Neel moet je dan maar op de koop toenemen. Al te veel zul je haar trouwens niet zien. Het liefst staat ze achter het fornuis. Zelf is ze gek op lekker eten. Met de feestdagen grijpt ze elke kans aan om tegen haar dieet te zondigen. Nu wel helemaal... om jou te overbluffen wat koken en bakken betreft.’

‘Dat mag ze. Is ze echt nog zo dik, Arie?’

Hij schiet in de lach. ‘Als een rollade, moeder! Ze heeft stellig in geen jaren de punten van haar schoenen meer gezien. Een gemoed als...’

Met in haar ogen een behaagzieke blik kijkt ze naar haar zoon op. ‘Je zou mij toch niet zo willen zien zeker?’

‘Alsjeblieft niet! Doe in de manege je best maar, dan blijf je slank. Zal ik bellen, moeder? Dat we met zijn tweeën naar ginds komen? En mag ik dan rijden? Terug ook? Ik heb mijn rijbewijs ten slotte niet voor niets behaald.’

‘Toe dan maar! Meen je het echt dat je het andere, dat voor vrachtwagens en zo, ook wilt halen?’

‘En of! Het lijkt me mieters.’

‘Arie? Zeg eens eerlijk!’ Haar stem klinkt ongewoon ernstig, zodat hij wat verbaasd naar zijn moeder opkijkt. ‘Ligt het dan

werkelijk in je bedoeling volgend jaar op het bedrijf te komen? Waarom moet je anders dat andere rijbewijs hebben?'

Hij had zijn schouders opgehaald. 'Ik zal er met kerst nog eens met oom Willem over praten. Als het zo zou kunnen dat ik er niet veel mee te maken had... De paardenfokkerij moet nummer één blijven. Dat is iets wat ik nu al zeker weet.'

Arie had niet te veel beweerd over de corpulentie van Diens schoonzuster. Hoe is het mogelijk dat je zelf zo'n figuur wilt hebben, dacht Dien de Jong. En maar eten, jongens! Neel had een veel te hoge bloeddruk, ze mocht geen zout gebruiken. Snoepen was er helemaal niet bij. Nu ja! Dat was dan ook het enige geweest waartegen ze niet zó erg gezondigd had. Maar zo'n sappig konijneboutje, in louter goede boter gebakken, dat kon je toch niet laten staan. Na alle feestdagen, als het werk op de boerderij haar weer opeiste, zou ze wel wat gaan miniseren.

Het was voor Diens gevoel eerst allemaal wat stroef gegaan. Ze had Willem, de broer van haar overleden man, in geen jaren ontmoet. Indertijd had ze hem alleen maar erg futloos gevonden. Hij zag er toen ook veel boerser uit dan nu het geval was. Maar dat kòn ook. Nu hij zich haast niet meer met het bedrijf bemoeide - op de boekhouding na dan - nu hij vanwege de leveranties van fokpaarden vaak op reis moest, was hij beslist veel meer heer geworden. Hij had ook een pracht van een wagen. Een B.M.W. liefst! Dien had haar binnenpretje gehad. Hoe was het mogelijk dat Neel er nog in paste! 'Ik heb de oude Volvo ook nog steeds,' had Willem gezegd, toen hij de onuitgesproken vraag zeker in haar ogen gelezen had. 'Neel wìl niet eens in deze hier. Voorin wil ze niet zitten en ze beweert dat haar kerkhoed achterin in de verdrukking komt.'

Dien had het uitgeschaterd. 'Niet haar hoed alleen, denk ik zo. Ze zal er zo ongeveer met haar knieën aan haar kin in zitten. Rijdt ze zelf ook nog?'

'Al lang niet meer! Ze mag niet van de dokter vanwege haar hoge bloeddruk. Haar hart schijnt ook niet al te best. Maar wat doe je eraan? Ze is genoeg gewaarschuwd. Altijd al heeft ze het zelf het best geweten.' En zijn ogen voor één moment op Diens figuur gericht houdend: 'Jij kunt wel twee keer uit

haar. Hoe houd je het zo?'

'Ik kan mezelf in bedwang houden. En.... ik rijd paard tegenwoordig.'

'Ik weet het, ja. Arie vertelde het me. Hij is er geweldig trots op.'

Er was zo maar een warm gevoel door haar heen getrokken. Dat Arie dat gezegd had! Begon ze haar kinderen dan terug te winnen? Reina, haar dochter, die haar voor oud en nieuw uitgenodigd had? Arie, die vroeger zulke lelijke dingen tegen haar gezegd had, had nu beweerd dat hij trots op haar was... 'Je moet maar een mooi rijpaard voor hem kopen, Willem. Of... misschien heb je zelf wel een beestje, dat een goede kans in het leven maakt.'

'Ik zal zien wat ik voor hem doen kan. Ik vind het knap leuk dat hij dezelfde liefhebberij heeft als ik. Als het wat meer naar de lente gaat, moest ik maar eens bij jullie komen kijken.'

'Doe dat!' had ze alleen nog gezegd. 'Op "Zon rondom" zul je de boel niet meer terug kennen. Een mooi spul, Willem.' 'Heb ik gehoord, ja! En een boerin erop, die van wanten weet, geloof ik. Ja, ik wil mijn geboortedorp nog best eens weerzien. Neel zal er wel niets voor voelen. Die is zo honkvast als wat. Enfin! Het zegt haar ook weinig natuurlijk. Ze zeggen wel eens: een Drent blijft een Drent, al zet je hem tot zijn nek in de klei. Maar ik doe het. En voor die merrie zal ik zorgen, dat beloof ik je. Als je er maar geen haast mee maakt. Een mens moet altijd zijn tijd kunnen afwachten.'

Toch weer blij dat ze op honk is, strekt Dien de Jong zich 's avonds behaaglijk op de bank uit. Gelukkig! Ze kan haar schoenen nu ook weer uitdoen. Stel je voor dat ze 's avonds op haar pantoffels - of wat ze nog liever deed, de dikke geiteharen sokken aan - in het huis van haar dochter en schoonzoon gezeten had! Hu! Je gruwde soms van Leo's puriteinse en conventionele opvattingen. Wacht maar! Met al dat staan dat hij als tandarts toch al deed, zou hij vroeg genoeg platvoeten krijgen. Dan zou hij 's avonds ook graag naar zijn pantoffels grijpen. Enfin! Oud en nieuw zijn gelukkig ook weer voorbij. In haar hart houdt Dien helemaal niet van die feestdagen in de toch al sombere en kille decembermaand. Nu is het tenminste januari. Voor mijn part komt er ijs, denkt ze. Ze heeft

van haar jeugd af goed kunnen schaatsen. Al deed Bertus het al gauw niet meer, ze vond altijd wel iemand op de ijsbaan die met haar wilde rijden. In jaren had ze het niet meer gedaan. Toen ze haar werk in Rotterdam had, was er niets van gekomen. De laatste twee winters was er nagenoeg geen ijs geweest. Ze móet weer eens een verzetje hebben. Met de kleuren-tv kon ze de avonden wel doorkomen. Maar zo overdag met dat miezerige weer, dat je dan nog niet buitensluiten kon, was het maar afschuwelijk saai.

Landerig pakt ze de krant. Dan wordt haar oog getroffen door een hele pagina met uitverkoopadvertenties. Ziezo, dat is dan weer wat. Morgen direct naar Utrecht rijden. Ze kan er best nog iets bij gebruiken. Er meteen een gezellige dag van maken! Die heeft ze best verdiend na het strenge regime dat ze zich in de afgelopen weken opgelegd heeft.

Begin februari! Een stralende dag. Het heeft behoorlijk gevroren, maar helaas zijn er opnieuw depressies aangekondigd. Op dit moment kunnen ze Diens humeur niets maken. Haar rode auto staat al glimmend gepoetst voor de deur. Ze wil zo maar wat gaan rijden. Ze heeft er nog even over gedacht de doktersvrouw mee te vragen. Och nee! Toch maar niet doen! Lena kan nooit erg lang van huis weg en ze kent zichzelf. Als er onverwacht een ander plan in haar hoofd opkomt, kan Dien ook niet laten daar onmiddellijk gevolg aan te geven. Misschien rijd ik wel even bij Reina langs, peinst ze. Die begint ook alweer op te schieten. Er dan meteen op aandringen dat ze Bert naar mij zal sturen, als ze naar het ziekenhuis gaat. Een tweeling! Het stond nu wel vast dat het er twee zouden worden. Ze schiet in de lach. Reina krijgt wel haar zin. Zij en Leo willen graag zo spoedig mogelijk een behoorlijk gezin hebben. Zo met twee tegelijk kom je gauw een heel eind.

De telefoon! Ze is zó met haar gedachten bij haar dochter, dat het door haar heen flitst: Er zal toch niets met haar zijn? Zeven maanden! Het zóu kunnen.

Het is de stem van Willem, haar zwager uit Drenthe. De boodschap is niet mis te verstaan. Alsof hij een van buiten geleerd lesje opdreunt, zegt hij: ‘Je moet maar niet schrikken. Neel is vannacht onverwacht gestorven... Ja, het hart. Twee aanvallen achter elkaar. Ze heeft nog een paar uur geleefd; is niet

meer bij kennis gekomen... Nee, ze wordt hier begraven. Dat was haar wens. Ze is hier ten slotte geboren en getogen... Ja, aanstaande vrijdag. Vertel jij het maar aan Arie. Die heeft haar beter gekend dan jij...'

Neel dood! Nog geen zestig jaar! Het doet haar toch wel wat. Maar het zat erin. Kilo's te zwaar! De dokter had haar genoeg gewaarschuwd, maar ze had alle goed bedoelde adviezen in de wind geslagen. Werken en lekker eten! Als ze dat niet meer mocht, zou ze net zo lief dood zijn, had ze herhaaldelijk beweerd. Nu had ze dan haar zin. Of... moest je zeggen: God had haar wens verhoord?

Even is de lust om te gaan winkelen verdwenen, dan bedenkt ze zich. Een begrafenis in Drenthe! Neels stijve familie vertegenwoordigd. Ze kon niet anders dan in het zwart gaan. Arie had zijn blauwe pak. Maar hij moest een paar zwarte schoenen hebben. Ook donkere sokken en een grijze das. Ze moet toch maar naar de stad gaan. Nu dan voor de dingen die noodzakelijk waren voor de begrafenis. Over enkele dagen kon ze immers opnieuw gaan om wat vrolijker kleren aan te schaffen. Weet je wat! Ze kan voor die minder leuke kleren best naar de naburige stad gaan. Meteen even langs Arie's school rijden. Ze zal de directeur vragen of ze haar zoon even spreken mag; er meteen aan toevoegen het heel prettig te vinden wanneer Arie 's middags vrij mocht hebben. Het ging toch maar om een paar uur en ze zou wat de jongen nodig had met hem samen kunnen kopen. Zó erg zou ook hij wel niet onder de indruk van het gebeurde zijn. Ze had altijd het idee dat Arie meer naar Drenthe ging om zijn oom en de gesprekken over zijn paarden dan tante Neel om.

'Moet ik mee, moeder? Jij vertegenwoordigt de familie feitelijk toch al?'

Dien de Jong kijkt haar zoon met een zekere verwondering aan. 'Ik zou jou net zo goed kunnen vragen of jij het niet kon opknappen ginds. Ik ben er na jaren nu één keer geweest en ik ben er achteraf blij om. Maar jouw plicht is het helemaal. Jij hebt er zoveel gastvrijheid genoten, jij hebt tante Neel extra drukte bezorgd, jij...'

'Schei er nu maar over uit. Ik zal wel gaan... Moeder? Mag ik dan meteen bij oom Willem een nieuwe merrie uitzoeken?'

‘Ik zou daar op de dag van de begrafenis van zijn vrouw maar even mee wachten. Je bent wel èrg egoïstisch, niet?’

Arie haalt zijn schouders op. ‘Of ik niet veel te goed weet hoe dat huwelijk was ginds!’ En met een schamper lachje: ‘Ik moet zelf maar nooit trouwen. De huwelijken van de De Jongs zijn niet bepaald geslaagd te noemen. Vader en jij... Oom Willem en tante Neel...’

‘Praat niet zulke onzin! Teun, vaders oudste zoon, is een voorbeeld van hoe het óók kan zijn.’

‘Op een afstand, ja! Hoe kun je uit een enkele brief en een bedankje voor wat je met kerst gestuurd hebt, beoordelen hoe zijn huwelijk is? Je hangt je vuile was niet zo maar buiten. Zou ik ook niet doen.’

‘Ik ben dan blij met die brief. O, ik zou nog best eens naar Australië willen.’ En haar zoon lachend aankijkend: ‘Misschien gaan wij nog wel eens samen. Jij wilt immers ook graag veel van de wereld zien?’

‘Allicht! Ik zal er wel voor zorgen dat ik dat doen zal ook.’

‘Als je je diploma krijgt op school dan.’

‘Ik krijg het wel. Die paar maanden houd ik het nog wel uit. Maar toch gooi ik bij oom Willem een visje uit naar het paard dat hij me beloofd heeft. Zo hard zal hij heus wel niet treuren. Of... misschien in verband met de moeilijkheid wie de boerderij nu moet runnen. Als ik hem was, deed ik haar meteen aan de kant. Hij is nooit een echte Drent geworden; zijn hart trekt nog altijd naar het water. Met zijn paardenhandel kan hij tenslotte wonen waar hij wil.’

‘Je vergeet dat hij toch over een behoorlijk stuk grasland zal moeten beschikken. De opstal moet ook weer naar de aard zijn.’

‘Dat vindt hij best. Centen zat! Wedden dat hij vroeg of laat naar Holland komt afzakken?’

‘We zullen wel zien. Ik kan alleen maar zeggen dat ik blij zal zijn, als die begrafenis achter de rug is. Ik houd niet van nare dingen. Het leven is toch al zo kort. Dat zie je nu weer aan tante Neel.’

2.

Als Dien de Jong zich in het plechtig zwart gehuld heeft - dit keer ook een hoed op haar dik blond haar - bekijkt ze zichzelf kritisch in de spiegel. Er komt een tevreden blik in haar ogen. Al dat zwart, een kleur, die ze altijd verafschuwd had, stond haar helemaal niet slecht. Gek eigenlijk! Meestal moest je die kleur mijden, als je over de vijfenveertig was. Nu! Zij was dan zeker de uitzondering die de regel bevestigde. Haar gezicht had niets van zijn frisheid ingeboet. En ze had nog niet eens haar lippen erg aangezet. Straks, als de begrafenis voorbij zou zijn, als ze weer op de terugweg waren, zou dat het eerste zijn wat ze zou doen. Haast met een liefkozend gebaar drukt ze het zachte bont van de kraag tegen haar wang. Dat bont deed het. Het had het mantelpak wel zoveel duurder gemaakt en van een uitverkoopspakje kon je al helemaal niet spreken, maar het deed het toch goed. Als ze er nu volgende week nog eens zo'n lurex-blouse bij kocht, kon ze het 's zondags naar de kerk ook met een gerust hart dragen. Haar stemming steeg immers altijd door de kleren die ze droeg en waarvan ze wist dat ze haar flatteerden.

Neels familie is zwarter dan zwart. Zwarte kousen, zwarte, lange mantels die onder de hand weer in de mode waren en die tot halverwege de kuit reikten, en hoeden die je zo voor een of andere verkleedpartij zou kunnen gebruiken. Ze moet er inwendig om lachen of ze wil of niet.

Willem de Jong is zelf in zijn trouwpak gehuld. Het zit hem behoorlijk krap en je kunt ook zien dat het hier en daar uitgelegd is. Maar op zijn buik hangt trots de gouden horlogeketting en zijn nog dik, zilvergrijs haar geeft hem meer het uiterlijk van een heer dan van een rasechte boer. Hij heeft de trekken van Bertus, denkt Dien. Alleen... zijn gezicht is veel

minder scherp getekend, heeft daardoor iets innemends gekregen. Al het reizen en de omgang met andere mensen hebben stellig hun invloed ten goede uitgeoefend.

Ze is blij dat Arie met haar meegegaan is. Van Neels familie kent ze ongeveer niemand. Na Diens huwelijk met Bertus was Neel nooit meer naar het dorp aan de Linge afgezakt, verstard als ze was in haar werk en het kleine kringetje van welvarende boerinnen. De enige die daar in de loop der jaren een uitzondering op gemaakt had, was Willem, haar zwager, geweest. Hoe de omgang met mensen van een andere nationaliteit, zijn vele reizen in binnen- en buitenland een mens toch veranderen konden! Hij zag er - misschien nog meer zonder die wat protserige horlogeketting op zijn buik - beslist vlot uit. Zijn zwarte pak detoneerde weliswaar, maar dat werd weer goedgemaakt door het prachtige, grijze haar. Het maakte zijn gezicht eerder jong dan oud. Toch was hij slechts drie jaar jonger dan haar overleden man.

Na de begrafenis, toen de meeste mensen alweer weg waren, hadden ze nog even zitten praten. Arie was in geen velden of wegen te bekennen, zat waarschijnlijk bij de paarden. ‘Je moest nog maar eens naar “Zon rondom” afzakken,’ had ze haast buiten haar wil om gezegd. ‘Je weet natuurlijk van de verbouwing, maar je moet het echt met eigen ogen zien. Een mooi spul, Willem!’ En in één adem erachter: ‘Weet je al wat je met jouw stee doen gaat, nu Neel er niet meer is om die te beheren?’

‘Het zal wel verkopen worden. Ikzelf voel er nu helemaal niet veel meer voor. Voor mijn werk zit ik hier ook niet centraal genoeg. Ik moet maar eens op mijn gemak uitkijken.’

‘Je zult toch altijd de beschikking over een behoorlijk stuk grasland moeten houden. Eer je het weer zo zult hebben als je het nu voor elkaar hebt... dat zal niet meevallen.’

‘Het heeft geen haast,’ zegt hij op zijn bedaarde manier. ‘Ja, dat heb je ervan, als je geen kinderen hebt!’ En naar buiten kijkend: ‘Zeg? Je wilt met die mist vanavond toch niet meer weg, hoop ik? Met het kwartier wordt hij dikker. Ze hebben het voorspeld trouwens.’

‘Het was wel mijn bedoeling, ja. Arie zou rijden. Ik heb het hem beloofd.’

Hij schudt zijn hoofd. ‘Rijdt hij dan beter dan jij?’ En om zijn

vraag te verzachten: ‘Ik bedoel: kan hij in het donker beter uit de weg?’

Ze schudt van nee. ‘Ik heb mistlampen. Ik rijd wel meer in donker. Maar misschien heb je gelijk. Arie rijdt nog maar kort en vanzelfsprekend niet al te vaak. Kunnen we hier blijven overnachten? Dan bel ik even naar Rina dat ze ons niet thuis ziet komen.’

‘Ruimte genoeg! De boel zal boven best in orde zijn. Neel was een voortreffelijke huisvrouw. Ik kan me nog haast niet indenken dat ik haar hier nooit meer zal zien rondscharrelen.’ ‘Ja!’ zegt Dien. ‘Eenzaamheid is erg. Ik kan ervan meepraten. Maar een man kan tenminste gemakkelijker gaan en staan waar hij wil dan een vrouw. Je ziet er nog patent uit, Willem! Niet te geloven dat je ook al naar de zeventig loopt! Toe! Nu ik vanavond hier toch blijf, trek dat zwarte pak dan uit. Alles is nu immers voorbij. Ik zal wel voor het eten zorgen; misschien kun jij met Arie nog even naar de paarden trekken. Je moet hem nog maar eens aanmoedigen wat zijn studie betreft. Hij móet die school aflopen van me. Als jij het ook nog eens benadrukt, helpt dat wellicht nog meer.’

Als Dien, naast haar zoon gezeten, de volgende morgen al bijtijds op huis aanrijdt, begint net de zon te schijnen. Ze maakt de kap van de wagen een eindje open. Heerlijk! De zon krijgt alweer kracht. Als je niet beter wist, zou je denken dat het voorjaar er met enkele weken kon zijn. Toch hoopt ze nog steeds op ijs. Het kàn nog en als het daarbij dan zulk mooi weer is, moet ze haar wintersportreis maar schaatsend in eigen land beleven. Het gaat wel goed met Reina, maar ze moet voorlopig blijven liggen en streng zoutloos eten. Nee! Ze moet dit keer maar wat in de buurt blijven. Het zal stellig toch niet zo zijn dat haar dochter volgend jaar om deze tijd weer een baby verwacht.

Hè, ze moet na de nare dag met al die zwarte mensen van gisteren vandaag eens wat anders hebben. Arie heeft een vrind in Utrecht. Nu die aan de universiteit studeert, ziet hij hem niet zo vaak meer.

Ze keert zich naar haar zoon. ‘Luister eens! Wat dacht je ervan, als we even naar Utrecht gingen? Ik heb nog een paar boodschappen en jij zou je vrind kunnen bellen. Weet je wat? In

het eerste het beste ding dat we tegenkomen, drinken we een kop koffie. Je belt hem dan meteen op. Mocht hij niet thuis zijn, dan mag jij de auto hebben. Ik ga wel met de bus naar huis.'

'Okee! Alleen: in dat geval pik ik wel een bioscoopje.'

'Dat betaal ik dan. Zullen we afspreken dat we elkaar om halfzes bij de parkeerplaats weer ontmoeten? We hoeven ons dan geen van beiden te haasten.'

Dien ademt diep de pittige lucht in. Het is pas halftwee. Ze heeft nog een lange middag voor zich. Druk op straat is het ook niet. De meeste dames zijn aan hun middagslaapje toe of hebben hun werk nog. Juist fijn om op je gemak te winkelen. Bah! Ze moest alleen dat zwarte mantelpak níet aan hebben. Al staat het haar dan beslist goed, met dit stralende weer verlang je naar iets vrolijkers. Als ze ook maar had kunnen vermoeden dat ze ginds zou overnachten, had ze vast en zeker iets fleurigers meegenomen.

De etalages vallen haar tegen. Maar wat wil je in de uitverkooptijd? Ze moeten de oude spullen zo gauw mogelijk spuien; ruimte maken voor het voorjaarsgoed.

Haar oog wordt getroffen door een driekwart suède jas. 'Iets verschoten!' staat er op de kaart. Allicht! Wie kiest er nu ook een rood- of blauwgekleurde suède jas?

Ineens is de wens zó sterk in haar er ook een te bezitten, dat ze het gevoel heeft er gewoonweg niet meer buiten te kunnen. Nee! Àls ze zich zo'n duur stuk wil aanschaffen, zal het niet iets uit de uitverkoop zijn. Arie krijgt nu weer zijn nieuwe rijpaard. Mag zijzelf dan ook niet een kledingstuk kopen, dat er behoorlijk inhakt?

Doelbewust loopt ze naar de zaak van Laimböck. Daar hebben ze suède jasjes! Ja, nog meer! Als ze er slaagt - en dat zal ze zeker - kan ze er meteen een paar bijpassende schoenen en een leren tas verschalken. Een leren of suède jasje past of het past niet. Ze moet het straks meteen maar aantrekken. Ze moeten dat zwarte mantelpak en de saaie zwarte schoenen dan maar opsturen.

Ze schiet haast hardop in de lach. Ze ziet zich al lopen. Een driekwart jas en geen rok eronder. Hipper dan hip!

Maar ook voor dat probleem weet Dien de Jong de oplossing al,

als ze recht tegenover de zaak van Laimböck een modezaak ontdekt. Even de straat overwippen om te zien wat daar te koop is.

Ai! Ook niet mis wat de prijzen betreft! Maar wel echt mooie dingen. Kleren die tenslotte passen bij een Laimböck-jas. Kom je over de hond, dan...

Resoluut stapt ze de andere zaak binnen, loopt regelrecht naar de afdeling waar de jasjes hun plaats hebben. De tas en de schoenen komen straks wel aan de beurt. Maar gelukkig dat de zon zo schijnt. Ze moet goed uitkijken dat de kleuren op elkaar afgestemd zijn.

Nog geen tien minuten later heeft ze haar keus al gemaakt. Donkerbruin met leuk stikwerk erop. Feitelijk valt de prijs nog mee. De verkoopster was eerst met een jas komen aandragen die met een soort bont gevoerd was. Stukken duurder en hij maakte haar nog onnodig dik ook. In de wagen had je er alleen maar last van.

Er trekt opnieuw een lachje over haar gezicht. Voor het verschil in prijs kan ze stellig èn schoenen èn tas èn rok kopen. Ja, bijpassende handschoenen moet ze ook nog hebben.

Het staat wel gek, maar toch steekt ze met de jas over de zwarte rok vlug de straat over om in de mooie zaak haar slag te slaan. Tjonge, wat een keus!

En ze wordt er al even prettig geholpen als in de andere zaak. Ook hier heeft ze spoedig haar keus gemaakt. Ze heeft toch maar een goed figuur. Aan de rok hoeft niet dàt veranderd te worden. Ook alweer een voordeel, waarvoor ze meteen haast haar handschoenen kan kopen.

Maar de leren tas hakt er behoorlijk in. Èn de verkoopster èn Dien zelf constateren dat je bij zulke mooie spullen niet met een tas van imitatieleer voor de dag kunt komen. Het is ook een model dat stellig niet gauw uit de mode zal gaan.

‘Mag ik me in de paskamer even omkleden?’ vraagt ze, verlangend om al dat zwart nu maar zo gauw mogelijk van zich af te schudden.

Geen vijf minuten later komt een spiksplinternieuwe Dien de Jong te voorschijn. Ze draait behaagziek voor de grote spiegel om en om. ‘Goed, hè?’ zegt ze, haast met een kinderlijk blije blik in haar ogen. ‘Fijn dat ik zó goed geslaagd ben!’

De verkoopster knikt maar eens, leidt haar dan discreet naar

de kassa. Maar er vertrekt geen spier op Diens gezicht, als ze het niet geringe bedrag neertelt. Ze voelt zich opeens een heel ander mens. Ja, het is of ze maanden van saaiheid en vooral ingetogenheid van zich afgeschud heeft.

‘Het andere stuurt u dan wel op, niet?’ zegt ze wat minder joviaal dan zopas.

‘Dat komt in orde, mevrouw! Vanmiddag nog wordt alles afgezonden. Veel plezier met uw aankopen. U zult er stellig geen spijt van hebben.’

Toch heeft Dien de Jong, als ze in de auto stapt, nog één deceptie te verwerken. Haar bruine uitrusting kleurt niet zo bar goed bij de rode wagen met de zwarte bekleding. Maar ja! Daar is nu eenmaal weinig aan te doen. Och! Ze heeft zich immers toch al voorgenomen hem aan Arie te geven ingeval hij zijn diploma zou halen straks. En ze zit ook nog wel eens op de fiets. Weet je wat? Ze moest maar een hond aanschaffen. Dan werd je wel gedwongen enkele keren per dag te gaan wandelen. Een hond die dan wèl bij haar bruine uitrusting zou passen. Geen herder, maar een rustig beest dat de boel in huis niet zou vernielen, maar toch waaks zou zijn. Vooruit! Weer iets om zich op te verheugen. De nieuwe bedrijfsleider kan haar wel inlichten. Hij heeft vroeger een poos in een kennel gewerkt, zal wel weten welk soort ze het best kan nemen. Ze moet het leven maar puren zolang ze het kan. Dat zag je nu weer met Neel. Zó gezond en zó dood! En nooit echt van het leven genoten. Nee, zijzelf zou wel zorgen dat het anders in zijn werk ging.

Geen week later is Dien de Jong opnieuw op pad. Ditmaal naar Ginneken. De bedrijfsleider heeft naar alle kanten geinformeerd. ‘In Ginneken is een kennel, waarvoor ik kan instaan, mevrouw,’ heeft hij gezegd.

‘Welk ras? Ik wil een bruine hond hebben.’

Hij schiet in de lach. ‘Neemt u me niet kwalijk. U doet net of honden alle kleuren van de regenboog kunnen hebben.’

Ze moet ook lachen. ‘Inderdaad! Zwart zou ook kunnen. Of grijs!’

‘De mevrouw die ze fokt, heeft uitsluitend airedale-terriërs. Een rustig soort. U kent ze stellig wel. Mooi bruin met een donkere rug. En - wat u zo graag wilt - erg trouw en niet

zenuwachtig. Maar u moet zelf maar zien. Ik heb er het mijne aan gedaan.'

'Dank je!' zegt ze een beetje uit de hoogte. 'De uiteindelijke beslissing neem ik natuurlijk zelf.'

Het weer is miezerig, lang zo mooi niet als toen ze uit Drenthe terugkwam. Toch heeft ze haar nieuwe uitrusting aangetrokken. Ze móest wel; haar nieuwe hond moet immers in dezelfde tint zijn. Het is haar nog steeds een ergernis dat de auto zo afwijkend van kleur is. Als ze maar dorst, kocht ze nu al een andere. Een, die op alle kleuren afgestemd zou zijn. Toch er nog eens over denken. Ze zou deze per slot van rekening ook kunnen inruilen. Hij was nog niet oud, er was geen enkele ongerechtigheid aan te bekennen. Ook niet weer een coupé. Nu ze van plan was haar nieuwe hond af en toe mee te nemen, mocht de wagen achterin wel wat ruimer zijn. En dan bijvoorbeeld gebroken wit met bruinieren bekleding. Ze ziet het geheel al voor zich. Een beige met bruine wagen, zijzelf in haar suède jas en de nieuwe aanwinst, de hond, bruin met een donkere rug. Een plaatje uit een modetijdschrift!

'Och, wat een schatten! Ik zou ze zo wel alle drie willen nemen.' Dien de Jong zit gehurkt bij het levenslustige drietal, waaruit ze haar keus zal moeten doen.

De eigenaresse lacht. 'Drie zou wat te veel van het goede zijn, vrees ik. Twee kan erg leuk zijn, maar je moet er ruimte voor hebben. Heeft u een grote kamer?'

Dien kijkt de ander aan. 'Ik woon op een boerderij immers. Niet alleen een grote kamer, overal ruimte te over. Maar nee! Ik moet er toch maar geen twee nemen. Welke zoudt u me aanraden?'

'Wat heeft u het liefst? Een reu of een teef?'

Dien haalt haar schouders op. 'Hij moet in ieder geval bij mijn jas kleuren,' zegt ze vlug. 'Houden ze dezelfde kleur? Dan zou de grootste daar de beste zijn.'

'Een reu dus? Vrouwtjes zijn over het algemeen rustiger. Trouwer ook! Mag ik vragen? Bent u met velen thuis? Ik bedoel: zal het zo worden dat uw hond veel bazen krijgt?'

'Feitelijk mij alleen maar. Mijn zoon is veel weg 's avonds. Overdag is hij in de stad op school.'

'Neemt u dan de kleinste. U hoeft niet bang te zijn dat ze in

haar groei achterblijft. Maar je ziet nu al dat ze het liefste karakter heeft. Onze baby Cora. Ze wordt nog wat donkerder ook. Veel borstelen en u strikt aan het dieet houden. U zult een toegewijd huisdier aan haar hebben.’

3.

Dien de Jong knikt tevreden tegen haar spiegelbeeld. Ze heeft zich zopas gewogen. Bijna anderhalf pond afgevallen! Haar volgende blik geldt het hondje Cora. ‘Jij lieverd!’ zegt ze. ‘Door jou is het dat ik met vertrouwen op de weegschaal kan gaan staan.’

Cora kwispelt met haar staartje, springt dan de mand uit en houdt haar vrouwtje uitdagend haar speelgoed, een oude pantoffel, voor. Dien pakt haar even op en knuffelt haar. Cora is werkelijk een schat van een hond. Nog niet helemaal zindelijk, maar niet erg blafferig of kapotbijterig. Tot nog toe heeft Dien de leefregel die de vroegere eigenaresse haar meegegeven had, stipt opgevolgd. Nu, ze kan niet anders zeggen dan dat het dier er met de dag welvarender gaat uit zien. Ze heeft een groene halsband voor haar gekocht. Het enige waarvoor zij níet dankbaar geweest is. Maar ook dat begint te wennen. In huis mag ze gelukkig vrij rondlopen. Dien heeft het personeel op het hart gedrukt er zorg voor te dragen dat de deur naar achter gesloten blijft. Als ze wat groter zal zijn, mag ze ook daar naar hartelust ravotten.

Cora toont al een duidelijke voorliefde voor haar bazin. Arie heeft minder interesse voor haar. ‘Als je met alle geweld een hond wilt hebben, waarom heb je dan niet een jachthond gekocht?’ heeft hij direct opgemerkt. ‘Leuk, een nest jachthonden! Nu we zo goed in de paarden komen te zitten, zouden we in de toekomst op jacht kunnen gaan.’

Ze had hem in zijn gezicht uitgelachen. ‘Nog rode jasjes erbij soms? En allebei een jachtakte? Wat denk je? Dat er geen eind aan het geld komt soms?’

Hij kijkt haar verbaasd aan. ‘Je hèbt toch genoeg immers? Doe alsjeblieft niet zoals vader het gedaan heeft. Haast nooit iets

voor zichzelf kopen. Alleen als hij er niet onderuit kon en het voor het bedrijf zijn nut kon afwerpen, zo'n enkele maal naar het buitenland. Ik zou de keren kunnen tellen dat hij uit zichzelf een nieuw pak gekocht heeft...'

'Hij reed anders toch maar een Mercedes, Arie!'

Hij haalt zijn schouders op. 'Dat was zíjn statussymbool misschien.'

'Voor het bedrijf wellicht nog meer. Je vader mag dan zuinig geweest zijn, voor de boerderij was niets hem goed genoeg. Dat hij nu niet bepaald de meest moderne machines aangeschaft heeft, sproot het meest voort uit zijn opvatting van de plicht van een boer dat deze zelf ook wel de handen uit de mouwen kon steken.'

Voor de tweede keer al draagt Dien de Jong de nieuwe suède jas. Als ze de auto uit de garage rijdt en het volle zonlicht er ineens opvalt, zíet ze het nog eens zo scherp. De kleuren van auto en jas vlóeken gewoonweg. Nee, het is werkelijk geen gezicht. Waarom heeft ze zich in vredesnaam indertijd laten verleiden zo'n knalrood geval aan te schaffen?

Ze heeft een paar boodschappen in de stad te doen. Toch eens bij de dealer aanlopen en een visje uitgooien naar wat die eventueel voor deze wagen zou geven. Het zal vanzelfsprekend inruilen moeten worden. Och, daar maar niet over tobben! Behalve de Opel verkoopt hij ook andere merken. Ze heeft laatst van een kennis de nieuwe Peugeot 504 gezien. Een moordwagen en precies wat ze zocht: beige vanbuiten en vanbinnen met naturelkleurig leer bekleed. Een robuuste wagen ook en wat extra prettig was: je kon hem met een enkele handgreep zo inrichten, dat je erin slapen kon. Het was dan nog wel geen Mercedes - en helemaal geen B.M.W. zoals haar zwager er een reed - maar hij mocht er alleszins zijn. Arie zou er later ook stellig meer aan hebben dan aan deze sportcoupé, die hem toch niet hard genoeg zou gaan.

Ze moet om zichzelf lachen. Zonder dat ze nog een auto gezien heeft, heeft ze hem al gekocht. Ze mocht zichzelf liever eerst eens afvragen of het financieel wel verantwoord was opnieuw zo'n grote uitgave te doen. Het bedrag op Arie's spaarbankboekje, dat ze er verleden jaar afgenomen had, was nog steeds niet aangezuiverd.

‘Nee! Ze moet zo niet denken. Liever de heel andere richting uit. Het duurt nog even voor Arie meerderjarig zal zijn. Hij krijgt nu gauw zijn nieuwe paard. Voor verbeteringen aan het bedrijf hoeft dit jaar niets uitgetrokken te worden. Wat het woonhuis betreft: voorlopig heeft ze echt geen dure wensen. En moet je zien wat een weer! Het zal stellig een goed voorjaar worden! Misschien ook weer een droge zomer. Waarom moet een mens altijd de sombere kant uit denken! Arie zelf heeft toch ook gezegd dat...

Ze moet om zichzelf lachen. Ze lijkt wel mal. Zonder dat iemand haar van iets beschuldigd heeft, is ze al bezig zich te verdedigen. Kom! Nu maar ineens naar de garage.

Onderweg schiet haar nog wat te binnen. Als ze het wat de belasting betreft slim aanlegt, kan ze zo'n degelijke wagen stellig ook op het bedrijf afschrijven. Iets wat je slecht zou kunnen met een knalrode sportcoupé, die niet al te veel bergruimte heeft en waarin feitelijk maar twee personen behaaglijk kunnen zitten.

Of het zo zijn moet: de 504 staat in de showroom. Als ze wilde, zou ze hem zo kunnen kidnappen. Opnieuw moet ze lachen. In de rode Kadett het dorp uitrijden; in een Peugeot 504 er weer binnensuizen! Nee! Zo vlot zal het heus niet gaan.

‘Ik moet ook niet te happig doen,’ zegt ze tegen zichzelf. ‘Zo terloops eens informeren wat de inruilwaarde van mijn wagentje is.’

Ze weet op geen stukken na de prijs van de nieuwe Peugeot. Die zal niet mis zijn, maar je hèbt er ook een wagen voor.

Dien de Jong vergeet volkomen dat deze dealer haar al langer kent. Dat hij weet dat, als ze haar zinnen op iets gezet heeft, het er meestal komen moet ook.

Hij heeft de blik in haar ogen gevolgd. ‘Mooie wagen, niet! Een, die langer “in” zal zijn dan uw wagentje. Al moet ik zeggen dat het er ook best zijn mag. Alleen: je moet er net iemand voor vinden die het als “snoepje van de week” erbij wil hebben. Als gezinswagen is hij absoluut onbruikbaar.’

‘Ik rijd er bijna altijd alleen in,’ pareert ze. ‘U mag niets ten nadele van mijn sportwagen zeggen, hoor! Ik heb er nog nooit iets mee gehad. Alleen... deze kleur... Ik had feitelijk nooit rood moeten kiezen.’

‘U wilt hem laten overspuiten?’ En zonder haar antwoord af

te wachten: ‘Ik kan het u alleen maar sterk afraden. U krijgt hem nooit meer zo mooi. De bekleding soms ook nog veranderen? Dan heeft u zo ongeveer een nieuw karretje betaald.’ ‘Ik ben zo iets helemaal niet van plan.’ En zonder dat ze het zo bedoelt, zichzelf opnieuw verradend door haar ogen op de Peugeot te vestigen: ‘Hij ziet er prima uit, niet?’

‘'t Zal waar zijn! Een wagen van klasse. En ruim...’

‘Ik bedoel míjn auto,’ zegt ze met extra nadruk op ‘mijn’.

‘Maar u keek naar de andere. De nieuwe Peugeot, niet?’

Ze moet wel lachen, of ze wil of niet. ‘U wilt hem wel graag kwijt dat u dat zo zegt zeker?’

‘Deze ìs al verkocht. Al tweemaal zelfs. Begin volgende week zullen er drie andere arriveren. Hij heeft dus niet voor niets in de showroom gestaan.’ En als hij haar ogen begerig ziet glinsteren: ‘Weet u aan wie? De éne aan de directeur van de Amrobank hier. De ander aan een bekend specialist van het ziekenhuis. Deze moet er vandaag toch uit om afgemonteerd te worden. Wilt u hem eens proberen? Het zal een openbaring voor u zijn. Hij heeft in ieder geval heel wat meer power dan wat u nu heeft.’

Ze knikt wat onzeker. ‘Deze heb ik toch ook door uw bemiddeling gekocht.’

‘Zo zoudt u het kunnen noemen. Zelf had u hem in Rotterdam al uitgezocht.’

‘Ja! AJleen: u was het toen toch met me eens dat het een goede keus was?’

‘Het is ook geen slechte geweest. Alleen... mag ik het zeggen?... wèl een wagentje dat gauw gaat vervelen. Een om erbij te hebben! Voor een zomerse dag! Voor een vakantietrip met z'n tweeën. Voor u en uw bedrijf en vooral nu u ook al aan kleinkinderen begonnen bent, kan ik u alleen maar een wat forsere en vooral ruimere wagen aanraden. Een wagen die niet zo aan mode onderhevig is. Die betrouwbaar is. Die razendsnel optrekt. Kortom: “Zon rondom” en zijn charmante eigenaresse waardig.’

Ze kijkt hem vanonder haar oogharen aan. Meent hij dat laatste? Of... houdt hij haar voor de gek?

Zijn gezicht staat onveranderlijk vriendelijk. ‘Weet u wat? Ik laat er de Peugeot meteen uit halen. Vanmiddag zou het toch moeten. Heeft u even tijd? Dan bied ik u een ritje aan.’

Ze kijkt op haar polshorloge. ‘Als u graag wilt... Alleen... u heeft nog steeds geen antwoord gegeven op mijn vraag of mijn wagentje er niet patent uit ziet.’

Zijn ogen kijken er nauwelijks naar, dan vraagt hij: ‘U wilt de inruilwaarde weten? Tja! Met een dergelijk karretje is de moeilijkheid altijd er nu juist de rechte koper voor te vinden.’ ‘Zegt u het nu maar!’ dringt Dien aan. ‘Ik zou ook nog met die Peugeot rijden.’

‘Dat doen we dan eerst. Hij komt er al aan. Wacht! Ik ga zelf mee. Eén ogenblik. Stapt u vast in en bekijkt u hem maar eens. Ik geef u ook een brochure mee...’

Even later stuiven ze over de dijk. Dien is verrukt. Wat een ruimte en inhalen doe je zonder een aasje pijn. Zo stiekemweg vergelijkt ze de kleur van de bekleding met die van haar eigen uitrusting. Ook in orde! Ze kan in deze wagen trouwens zoveel kleuren dragen. Rood misschien dan niet, maar daar moet ze toch maar niet meer in verschijnen, nu ze veel meer kleur op haar wangen heeft dan toen ze nog in Rotterdam werkte. Om maar niet te spreken van de vele keren waarin het bloed haar regelrecht naar het hoofd schijnt te stijgen.

Als ze weer bij de garage terug zijn, demonstreert de dealer haar volijverig de eenvoudige manier waarop ze van de wagen een heel behoorlijk nachtkwartier kan maken.

Dien is nu helemaal enthousiast. Er komt een wild plan in haar op. Ze wil zodra Arie weg zal kunnen met hem op reis. Hij had het over kamperen gehad. ‘Lekker ruig, moeder!’ had hij gezegd. ‘Ik leen voor jou wel een tentje van een vrind en we slapen in de open lucht. Als jij mij dan het grootste stuk laat rijden, mag jij ons potje koken. Ik zal de boodschappen wel halen. Meteen nuttig voor mijn talen.’

Ja! Met de auto een eind weg, daar was Dien wel voor te porren. Alleen niet dat erg primitieve, zoals op de grond slapen en de kans lopen dat er in zo'n vreemd land een of ander beest om je tent zou sluipen. En eten koken? Nou ja, een enkele keer! Zoveel hoefde een warme maaltijd ook niet te kosten.

Nu ze de mogelijkheden van de Peugeot met eigen ogen ziet, staat het andere ook ineens voor haar. De grootste opoffering van haar kant, je in zo'n tentje behelpen, is met deze wagen de wereld uit. Arie mag wat haar betreft gerust zijn tent meenemen. In een land waar het zelden regent, kan dat zijn voor-

delen hebben. En het reizen op die manier zal voor hen tweeën stellig niet meer kosten dan wanneer zijzelf alleen zich bij een of ander reisgezelschap zou aansluiten. Met alle decepties die erop volgen op de koop toe, denkt ze een beetje wrang.

‘Ik wil thuis de brochure eerst even doornemen,’ zegt ze, op haar eigen wagentje toe lopend. ‘Weet u wat? Als u vanavond met een aantrekkelijk en voor mij aanvaardbaar voorstel kunt komen, hap ik toe. Ik zal zorgen, dat de koffie bruin is.’

En met een liefkozend gebaar over de motorkap van de Kadett strijkend: ‘Ik ben echt aan mijn beestje gehecht. Mijn lieveheersbeestje, zoals ik hem altijd noem. Hij heeft het altijd goed bij me gehad.’

‘Houdt u deze erbij,’ stelt hij voor. ‘Uw zoon zal ook wel eens willen rijden. Dan is die mogelijkheid meteen geschapen.’

Schalks kijkt ze hem aan. ‘Wat denkt u van me? Ik ben weduwe. Moet ook nog zorgen dat mijn zoon op de plaats van bestemming komt.’

‘Het was maar gekheid. Hoewel... u zoudt de eerste niet zijn. Het is “in” om een dubbele garage bij zijn huis te hebben. Ja, ja! We leven in een welvaartsstaat. Of in een, waarin vrouwen en mannen gelijke rechten hebben. Zoals u het wilt!’

Ze haalt haar schouders op. ‘Ik wil op het moment alleen maar graag dat u vanavond met de uiterste prijs bij me komt. U heeft me altijd goed geholpen. Alleen... u mag niet vergeten, dat, toen ik deze wagen kocht, ik u de klandizie gegund heb. Dat moet u ook wat waard zijn.’

's Avonds aan tafel vertelt ze Arie van haar plannen. ‘Jij zult er ook meer aan hebben, jong! Niets voor jou om in zo'n uitgesproken dameswagentje te rijden.’

‘Ik had hem best willen erven. Laten overspuiten of inwisselen voor een tweedehands racewagen. Je had hem me overigens al zo'n beetje toegezegd.’

Ze knikt. ‘Vergeet niet dat ik je een tweede merrie níet beloofd had. Die krijg je nu zo maar eer ik weet of je je diploma zult veroveren.’

‘Al goed, hoor! Tob er verder maar niet over. Met een Peugeot 504 kun je inderdaad voor de dag komen.’

Ze knikt. ‘Weet je wat de dealer voorstelde?’

‘Ik zou het niet weten.’

‘De Kadett erbij te houden. Het is “in”, beweert hij, om er twee

wagens op na te houden. Onze garage zóu inderdaad vergroot kunnen worden.'

Nu veert Arie op. 'Moeder, je doet het niet, hoor! Het zou alleen maar ten koste van de ruimte voor de paarden gaan. Die is nu net zo mieters. Als er straks weer een veulen bijkomt...' 'Koest maar! Je moeder zal heus geen dwaze streken uithalen. Eet nu maar door! Vanavond zou de dealer komen om de uiterste prijs te noemen.'

Hij schiet in de lach. 'Wat feitelijk overbodig is! In je hart heb je al bezit van de Peugeot genomen. Waar of niet?'

'Hij is verrukkelijk. Weet je? Toen ik hem vanmiddag zo bekeek, zag hoe eenvoudig hij als slaapplaats ingericht kan worden, kwam er ineens een plan in me op.'

'Ermee op uit zeker! Moeder Dien in haar eentje op reis. Oei! Wat voor nieuwe avonturen zullen daar weer uit voortvloeien?' 'Niet één, hoop ik. Ik zou namelijk met jou samen willen gaan. Zo iets heb jijzelf ook al zo lang gewild. Alleen... ik wil zelf liever niet in een tentje slapen. Dat hoeft met de Peugeot nu niet meer. Jij neemt het jouwe mee, je mag het grootste gedeelte rijden. Ja, je mag zelfs de route kiezen. Nu, wat zeg je van mijn plan?'

'Te mooi om waar te zijn!' lacht hij. 'Overigens... je bent de huid al aan het verkopen eer je de beer geschoten hebt.'

Ze staat op om de fruitschaal op tafel te zetten. 'Ik hèb de beer al geschoten. De dealer is veel te bang dat ik nog naar een ander zal lopen. Hij moet tenslotte wel iets terugdoen, waar ik het hem wat de Kadett betreft haast al te gemakkelijk gemaakt heb.'

Arie's lach schalt door de kamer. 'Af en toe toon je je een echte zakenvrouw, moeder! Ik zou er best eens bij willen zijn, als je aan het onderhandelen slaat.'

'Dat kun je. Vanavond komt hij immers.'

Hij schudt zijn hoofd. 'Ik wil je het genoegen ervan niet ontnemen. Ik moet trouwens eens een keer studeren. Succes overigens! Ik twijfel er niet aan of we rijden binnen een week in de Peugeot 504. Arm lieveheersbeestje! Als ik rijk was en een meisje had, zou ik hem haast van je overnemen.'

Arie heeft goed voorspeld. Als de dealer om halftien weggaat, is de koop gesloten. Als je Dien in haar hart kon kijken, zou

je ontdekken dat ze niet helemaal tevreden is. Ze had meer voor haar wagentje verwacht. Zoveel kilometers had het er niet op zitten en de banden waren nog prima. Maar vooruit! Wat ze er nu voor in de plaats krijgt - en over hoogstens vier dagen al - is er toch niet mee te vergelijken. Vóór ze de dealer verwachten kon, heeft ze de brochure vlug doorgenomen. Als je alles geloven mocht, kon je jaren en jaren met de wagen doen. En het ìs waar. Het is een model dat nooit echt helemaal uit de mode zal gaan. Dat Arie gezegd heeft, toen ze het over haar geplande reis had, ‘Te mooi om waar te zijn!’ had ze ook niet durven denken. Hij was inmiddels ouder; meestal gaan zulke knapen dan liever met elkaar op stap. Och! Dat hij nu in het vooruitzicht had dat hij kilometers zou mogen rijden, dat hijzelf de reis feitelijk zou mogen uitkiezen, had wie weet de doorslag gegeven. In ieder geval zou ze ervoor zorgen dat hij een opgewekte reisgenote aan zijn moeder had. Ze hield van avontuur en nu het slaapprobleem volledig opgelost was, kreeg ze er met de minuut meer zin in. Wat eveneens tot de koop bijgedragen had? Dat ook de dealer haar verzekerd had dat ze - mits ze een bepaald aantal kilometers voor het bedrijf zou rijden - de wagen voor een deel daarop zou kunnen afschrijven. Prachtig! Haar belastingconsulent wist altijd wel een weg om dat waar te maken. En... als Arie vakantie had, zóu hij de wagen immers kunnen inschakelen, als er boodschappen voor ‘Zon rondom’ gedaan moesten worden.

De belastingconsulent! Een paar dagen later wordt ze op een voor haar minder prettige manier aan hem herinnerd, als het aangiftebiljet voor de inkomstenbelasting in haar bus rolt. Dat betekent immers dat ze hem waarschuwen moet om naar ‘Zon rondom’ te komen voor de nodige gegevens.

De Peugeot is weliswaar betaald, maar opnieuw is het saldo op Arie's spaarbankboekje met een flink bedrag verminderd. Ze moet even zuchten. Ze had er zo moedig deze winter met echt zuinig aan doen vierhonderd gulden op teruggezet. Om er nu weer zo'n zesduizend gulden af te nemen. Hoe haalde ze het ooit in eer hij volwassen zou zijn? Een ogenblik schiet het door haar heen, dat ze het hem wellicht beter had kunnen vertellen. Hij was nu nog jong, tobde ook niet zo erg over de vraag hoe het geld er altijd maar weer was. Als hij eer hij een-

entwintig was nog eens met een meisje zou komen opdraven, zou hij misschien totaal veranderen. Dan zat het allemaal niet zo best.

‘Ik word een oude zeur,’ zegt ze tegen zichzelf. ‘Komt tijd komt raad.’ Het zou immers ook nog kunnen dat Arie straks een van de veulens van de hand deed. Dat geld zou hij dan volledig mogen houden. En als het dit jaar opnieuw een goede zomer ging worden - en waarom zou het niet zo zijn? - was alle leed geleden. Voorlopig maar blij zijn met de nieuwe auto, waarin zelfs Cora erop vooruit zou gaan.

4.

Dien laat er geen gras over groeien om de nieuwe auto aan haar dochter te laten zien. Het kàn nu nog. Ze hoeft ook niet van tevoren op te bellen; Reina is zo ongeveer de hele dag thuis, moet nog veel rust houden.

Cora mag ook mee. Ze is al een goedgedrild autohondje geworden. In de nieuwe wagen heeft Dien achterin een oude plaid gelegd en zolang ze maar rijden, denkt Cora er niet over op te staan of het haar lastig te maken. Wat zal Bert opkijken! denkt Dien blij. Praten kan hij nog wel niet, maar met zijn kleine vingertjes wijst hij altijd naar honden op straat of naar poezen, die een kijkje in hun tuin nemen. Nu zal hij dan voor enkele uren een echt hondje bij zich hebben.

Het pakt heel anders uit. Als Dien komt aanrijden, haar auto feilloos op de uitrit parkeert, staat Leo, Bert op zijn arm, in de ruime erker. Cora, die al lang begrepen heeft dat ze er nu uit mag, kwispelt met haar staartje. Als Dien haar op de grond zet en op de voordeur toeloopt, is Leo haar al voor. ‘Aardig, dat u even naar Reina komt kijken, moeder,’ zegt hij op zijn afgepaste manier. ‘Alleen... zoudt u de hond in de auto kunnen laten? Of anders zolang in de garage?’

Ze snapt zijn bedoeling eerst helemaal niet. ‘Zij is al bijna zindelijk. Ik zal haar nog even laten rondlopen. Zo lang blijf ik toch ook niet.’

‘Dat is het niet. Maar nu Bert al af en toe over de vloer komt, heb ik het niet op dieren in huis. Kinderen van die leeftijd rapen alles op, steken het dan nog in hun mond ook.’

Nog verweert ze zich en tegelijkertijd trekt er iets kils haar hart binnen. ‘Cora is nog lang niet aan verharen toe,’ verdedigt ze haar aanwezigheid. ‘Trouwens, ik borstel haar elke ochtend. Daarom glanst ze ook zo mooi.’

Leo doet of hij haar antwoord amper hoort. ‘Ze hebben ook vaak wormen. Je weet het zelf soms niet eens, maar...’

Ze voelt de woede in zich opkomen. Echt Leo! Op zijn zekere manier weet hij haar weer in een hoekje te drijven. O, waarom is hij nu juist beneden? Waarom niet in het praktijkgedeelte? Zou hij werkelijk geen patiënten hebben nu?

Ze raakt zó opgewonden, dat ze hem wel zou willen toeschreeuwen: ‘Als Cora er niet in mag, hoef ik ook niet!’ Maar wat wint ze ermee? Dan zal ze haar dochter ook niet zien en stellig kleine Bert helemaal niet. Reina zelf zou zo kinderachtig niet zijn. Die is zogezegd tussen de beesten opgegroeid. Maar ook daarin vergist ze zich. Als ze toch maar de verstandigste weg kiest en Cora op de oude plaid in de garage achterlaat, zegt Reina: ‘Je hebt dus een hond tegenwoordig? Ik ben blij dat Leo hem naar de garage heeft laten brengen. Hij is zó bezorgd voor Bertje.’

‘Dat merk ik, ja!’ En er direct overheen: ‘Hoe is het, kind? Zeg eens eerlijk! Wil jij Cora ook niet hier hebben? Zelf zat je als baby met de jonge katten in de box.’

Reina haalt haar schouders op. ‘Och, laat maar, moeder! Leo is - misschien mede door zijn werk - erg secuur. Ook wel wat tè bezorgd voor zijn zoon. Maar met hèm moet ik tenslotte leven; niet met jou. En inderdaad: gelijk heeft hij. Een jong kind brengt alles naar zijn mond. Daarbij is Bert pas ingeënt; was gisteren wat koortsig.’

Dien haalt haar schouders op. ‘Maar te hopen dat je man niet zo blijft! Op die manier heb je straks drie papkinderen.’

Reina's gezicht staat nog geslotener. ‘Mogen wijzelf bepalen hoe we onze kinderen willen grootbrengen?’ vraagt ze scherp. En omdat ze misschien voelt dat Leo's woorden haar moeder toch wel hebben moeten grieven, er vlug overheen: ‘Je hebt alweer een nieuwe wagen? Wàs er iets met de andere?’

Diens ogen hebben opeens weer dat weerloze. ‘Hij was nog prima in orde. Alleen... ik heb hem ingeruild omdat de Kadett feitelijk maar twee bruikbare plaatsen heeft.’

Reina schiet in de lach. ‘Dat wist je ook, toen je hem kocht, niet?’

Opnieuw moet Dien slikken. Waarom toont Reina zich zo weinig toegankelijk?

‘Ik dacht ook aan wat nu gauw komen gaat. Als jij met de

kinderen bij me logeert. Je hebt zelf nog geen wagentje. Ik kan jullie in deze allemaal - en nog ruim ook - bergen.'

'Te mooi om waar te zijn!'

Dien slikt iets weg. 'Te mooi om waar te zijn!' Dat had Arie kortgeleden ook gezegd. Alleen... in een ander verband. Toen ze hem voorgesteld had samen op reis te gaan.

'Het was toch één van de redenen, Reina. Als je kinderen wat ouder zijn, moeten ze maar dikwijls bij me komen logeren. Wat is er heerlijker voor een kind dan op een boerderij rond te scharrelen! Zelf was je vroeger net zo'n halve jongen. Het liefst was het je, als je in een overall mocht rondlopen.'

'Schei daar nu maar over uit. Mijn wieg heeft er tenslotte gestaan. Die van onze kinderen níet. Vertel maar liever eens wat voor wagen je nu hebt. Uit wat je zegt, maak ik op dat het in ieder geval een ruimere is. Wel zo verstandig in ieder geval.'
'Het is een Peugeot 504.'

'Nieuw gekocht? Dat heeft je geld gekost, moeder!' En haar moeder van boven tot onder opnemend: 'En zelf ook van top tot teen in het nieuw gestoken? Ook niet bepaald uit een goedkope zaak.'

Diens gezicht licht ondanks alles wat Reina haar naar het hoofd geslingerd heeft toch weer op. 'Vind je mijn jas niet mooi?' vraagt ze behaagziek. 'En ben ik nu eens niet te opzichtig in de ogen van je gemaal?'

'Je ziet er keurig uit. Een smak geld zo'n jas! Maar inderdaad! Je hebt nu eens met smaak en verstand gekozen. Had je iemand meegenomen, toen je je in het nieuw ging steken?'

'Niet aardig dat je dat denkt! Ik wàs het nota bene helemaal niet van plan. Het kwam zo maar ineens in me op, toen ik die mooie jas zag.'

'Zoals het altijd al was!' gooit Reina eruit. 'Zeg moeder! Het moet met het bedrijf wel boven verwachting goed gaan, niet? Een dure wagen, Arie weer een paard, jij die kostbare uitrusting?'

Iets waarschuwt Dien dat ze op Reina's scherpe opmerkingen niet moet ingaan. Die loopt ten slotte op alle dag. Licht dat ze, vooral nu er zo'n grote kans op een tweeling is, wat uit haar evenwicht is. Op Leo hoeft ze haar prikkelbaarheid niet af te reageren. Dat is eenvoudigweg iets wat hij niet verdraagt. Niet néémt ook. Hij is bezorgd voor zijn vrouw, hij werkt

hard, maar hij heeft een hekel aan vals sentiment en aan onredelijke opmerkingen. Daarom, weet Dien, mag hij háár ook helemaal niet. Hij moet haar dulden, maar daar is dan ook alles mee gezegd.

‘Ga je even mee naar buiten?’ vraagt ze, net of haar dochter niets dan aardige opmerkingen over haar uitgestrooid heeft. ‘Doe wel een jas aan, er staat nog een gure wind.’

Reina werpt vlug een blik op haar zoon, die in zijn box zoet ligt te pruttelen; dan gaat ze achter haar moeder aan de kamer uit. Ze is er echt wel nieuwsgierig naar wat voor wagen de vorstin van ‘Zon rondom’ nu weer uitgezocht heeft.

De keus van de wagen valt haar mee. Moeder wordt tenminste wat rustiger, denkt ze blij. Niet meer zo'n opvallende auto en kleren die geen enkele vrouw van standing kiezen zou. ‘Je hebt een goede keus gedaan, moeder,’ zegt ze, heel wat hartelijker dan zopas. ‘Een wagen die meer bij het dorp en “Zon rondom” past dan die Kadett. Deze moet je echt niet te gauw afdanken. Hij is een betere omlijsting voor Dien de Jong dan dat rode geval.’

‘Dank je,’ zegt Dien slechts. Dan, alle moed die ze nog over heeft bij elkaar garend: ‘Reina? Beloof me dat, àls het zover met je is, ik Bertje mag komen halen. Zijn wandelwagentje, zijn box, alles kan ik tegelijk meenemen. Nu het voorjaar nadert, zal hij het heerlijk hebben op de boerderij.’

Reina knijpt even haar ogen dicht. Het doet haar één ogenblik oprecht zeer haar moeder opnieuw te moeten teleurstellen. Alleen... het kàn niet anders.

‘Dat is allemaal al lang in orde, moeder,’ zegt ze vlak. ‘Bert gaat naar de ouders van Leo.’ En om de pil die Dien te slikken krijgt wat te vergulden: ‘Ik kan het van Leo best begrijpen. Hij ziet erg tegen de gebeurtenis op, al laat hij er weinig van merken. Zijn ouders wonen in Wassenaar, veel dichter in de buurt dus. Leo heeft het behoorlijk druk. Het zal hem straks heel wat minder tijd kosten af en toe naar zijn eigen ouders te reizen. Trouwens, nu je die hond hebt, zou hij je voorstel toch stellig kappen.’ En als ze haar moeders gezicht, nu helemaal betrokken, ziet: ‘Kom jij maar dikwijls naar het ziekenhuis, als ik daar lig. 's Middags kan Leo er haast nooit tussenuit. Hè, ik ga er echt naar verlangen dat het nu zover zal zijn.’ Dien gaat er niet op in. ‘Ik ga dan nu maar,’ zegt ze verslagen.

‘Mag ik Bertje nog even goedendag zeggen?’

‘Doe niet zo mal! Vanzelfsprekend mag je dat. Ik kijk onderwijl even naar je hond. Je blijft dus niet eten, moeder?’

‘In geen geval! Doe Leo mijn groeten en wens hem sterkte. Voor hem hoop ik dat je twee dochters ter wereld zult brengen. Jou alleen praat hij murw; tegen drie vrouwen zal hij het misschien moeten afleggen straks.’

Dien neemt voor de zoveelse keer het geboortebericht op. Ze is één keer naar het ziekenhuis gereden, maar feitelijk was het een vergeefse reis geweest. Telefonisch had Leo haar de vorige avond al meegedeeld dat de tweeling geboren was. Twee minieme wezentjes, die maar net de grens der leefbaarheid gehaald hadden en onmiddellijk na de geboorte naar de couveuse gebracht waren. Met Reina ging het ook niet zo best, al was er geen direct levensgevaar. De bevalling was erg zwaar geweest en daarna leefde ze in een voortdurende angst, dat haar meiskes het niet zouden redden. ‘U moet liever nog niet komen, moeder,’ had hij op zijn afwijzende manier gezegd. ‘Ze kan er echt niet nog meer emoties bij hebben. Ikzelf ga ook maar even, maar elk verder bezoek is voorlopig taboe.’

Leo's haast zakelijke mededeling had Dien de Jong alleen maar in haar mening gesterkt. Dat zij, nota bene de moeder van zijn vrouw, meer nog dan haar eigen man wat opbeuring kon brengen. Zelf was ze ook moeder geweest en Reina had immers losgelaten dat Leo zo overdreven bezorgd was en meer dan zijzelf tegen de geboorte had opgezien. Ze zag hem al bij het bed zitten. Zijn meest ondoorgrondelijke gezicht ‘aan’ en in zijn ogen de angst dat zelfs de dokters en de zusters ergens een fout zouden maken.

‘Ik ga toch!’ had ze hardop gezegd. ‘Het moet al heel gek lopen, als ik Reina niet aan het lachen krijg.’ Ze is altijd zo'n flinkerd geweest, had het liefst een jongen willen zijn. Niet te geloven dat ze nu, al mocht ze zich dan afgetobd voelen, zó in de put zou zitten, dat zelfs een bezoekje van haar moeder haar schade zou berokkenen. Net zo overdreven van Leo als laatst met Cora, dacht ze nog. Enfin! In zijn eigen huis heb ik me maar naar zijn wensen te schikken. In het ziekenhuis op de vastgestelde bezoekuren heeft hij in ieder geval niet de macht me tegen te houden.

Al was Leo dan in geen velden of wegen te bekennen - waarschijnlijk was hij gewoon aan zijn werk - toch kreeg Dien de Jong noch Reina noch haar twee kleindochters te zien. Over het laatste kon en wilde ze nog heen stappen, maar dat de hoofdzuster haar kort maar beslist ook de toegang tot de kamer van haar enige dochter weigerde, kon ze slecht verkroppen. ‘Ik wil onmiddellijk de behandelende geneesheer spreken,’ had ze gezegd, haar stem schril van opwinding en ook van angst.

‘Ik zal proberen of ik hem voor u te pakken kan krijgen, mevrouw,’ zei de zuster beleefd. ‘Wacht u hier even op de gang? Ik hoop zó terug te zijn.’

Voor haar gevoel wel tien, maar in feite nog geen vijf minuten later stond een vrij jonge arts voor haar neus. ‘Mevrouw De Jong?’ vroeg hij met dat onpersoonlijke in zijn stem dat zoveel ziekenhuisdokters kenmerkt. ‘Mijn naam is De Klerk. Assistent van de specialist die uw dochter geholpen heeft.’

Ze knikte wat stug. ‘Kan ik hem zelf niet te spreken krijgen?’ was haar directe vraag.

‘Het spijt me, mevrouw. Dokter is met een operatie bezig. Maar ik kan u volledig inlichten.’

‘En die is?’ Haast hooghartig keken haar ogen hem aan.

‘Uw dochter hebben we geen uur geleden nog een lichte nabehandeling moeten geven. Ze heeft een roesje gehad; is nog niet helemaal bij.’ En - haar blik was blijkbaar niet mis te verstaan geweest - om haar te kalmeren en ook te laten voelen dat je als buitenstaander in het ziekenhuis geen rechten kunt laten gelden: ‘Zelfs uw schoonzoon zouden we op dit moment niet bij haar laten. Misschien vanavond, als ze weer helder zal zijn. Maar dan ook hij alleen en voor hoogstens een paar minuten. Enfin! We hebben geen eigenzinnige vader aan hem. Het welzijn van zijn vrouw gaat hem boven alles.’

Diens lip begon te trillen, maar ze hield haar zakdoek voor haar mond. De ander, zo'n dokter die pas kwam kijken en die zich als een ware machtswellusteling ontpopte, hoefde niet te merken dat het haar bijna te veel werd.

Was het hem toch niet ontgaan? Voor haar gevoel veel menselijker dan daarvoor zei hij: ‘Het komt heus wel goed, mevrouw De Jong. Uw dochter is tenslotte gezond. Belt u vanavond uw schoonzoon maar op. U zult horen dat hij al een beter bericht voor u heeft.’

‘En de baby's?’ waagde ze de vraag.

‘Piepkleine poppetjes, maar we hebben ze nog wel minder gehad. In de couveuse zullen ze wel gaan gedijen. Weet u wat u doet? Als uw schoonzoon vanavond zegt dat u uw dochter misschien overmorgen voor een paar minuten bezoeken mag, vraagt u dan aan de hoofdzuster of ze u even naar de couveuseafdeling laat brengen. Alles achter glas, zoals u weet. Ik denk dat u ze op die manier wel even bekijken kunt.’ En toen ze aanstalten maakte om op te staan: ‘Nu geen muizenissen, hoor! U bent met de trein?’

Ze schudde haar hoofd. ‘Met de auto vanzelfsprekend. Ik woon op een dorp. De verbindingen...’

Hij zei niets terug, wenkte alleen het zustertje dat juist met de theewagen voorbijreed. ‘Een kop koffie voor mevrouw hier! Ik moet weg. Zorg jij verder maar.’

En Dien de Jong vluchtig zijn hand reikend: ‘Niet boven de honderd, hoor! Een grootmoeder van nu al drie kleinkinderen heeft zoveel te meer verplichtingen.’

Ze had Leo die avond opgebeld. Het antwoord was niet verontrustend geweest. Wèl opnieuw afwijzend. Het ging naar omstandigheden goed met Reina, maar ze was, mede door het vele bloedverlies, uiterst zwak en labiel. Dien moest de eerste paar dagen echt nog niet komen. Aan hemzelf, en dan ook nog maar voor enkele minuten, had ze net genoeg. ‘En de kleintjes?’ had ze nog net kunnen vragen. ‘Ook wel goed, geloof ik. In zo'n couveuse kan hun weinig meer overkomen. Ik bel morgenavond op dezelfde tijd even. Mòcht er iets bijzonders zijn, dan vanzelfsprekend eerder.’

Overmorgen mag ze dan voor het eerst haar dochter even zien. Als voorproefje - zeker om er vast aan te wennen, beter gezegd het als een absoluut feit te aanvaarden - houdt ze dan nu het geboortekaartje tussen haar vingers.

> ‘Ik ben erg blij dat ik twee zusjes heb gekregen. Vader en moeder hebben ze Laura en Karin genoemd.
> Bertus Raven.’

Diens eerste impuls is het kaartje kapot te scheuren en de snippers in de prullenmand te mikken. Alleen al de onder-

tekening ‘Bertus’ maakt haar opstandig. Waarom niet doodgewoon Bert? Nooit wordt hij anders genoemd.

Erger, veel erger nog raakt het haar dat niet een van de kinderen naar haar vernoemd is. Laura! Toevallig weet ze dat Leo's moeder voluit Laurentia heet. Een afschuwelijke naam! En al is het dan geen Laurentia geworden, een van Reina's meisjes draagt toch maar de naam die eraan verwant is. Dien is ook geen naam om over naar huis te schrijven. Hadden ze aan die huis-, tuin- of keukennaam ook geen sierlijke draai kunnen geven? Diana! schiet het door haar heen. Nee, alleen nog maar een naam met een wrange bijsmaak. Ze moet even peinzen. Gek, dat ze vóór de geboorte nooit bij het feit stilgestaan heeft dat Reina's tweeling een naam moest hebben! Ze somt een rijtje namen in haar gedachten op. Gerdina, Alberdien, Everdien! Ze weet het opeens. Bettina! Dat zou een originele naam geweest zijn. De naam van een beroemde mannequin. Zo hadden ze haar kleindochter kunnen noemen. Karin was geen lelijke naam, maar het sloeg nergens op. Het gaf haarzelf alleen maar de nare smaak in de mond dat Leo die naam opzettelijk gekozen had, omdat er zonneklaar uit zou blijken dat hij met de relatie Dien de Jong zo weinig mogelijk te maken wilde hebben. Hij, de zoon van een gezeten bankdirecteur met een ridderorde op zijn revers. En zij? Slechts de boerin van ‘Zon rondom’ uit een onbeduidend dorp, ergens aan de Linge! Ze zullen merken hoe ontstemd ik erover ben, neemt ze zich voor. Straks, als Reina weer op honk is, zal ik het haar onomwonden vertellen hoezeer ze me hiermee gegriefd heeft.

5.

Het blijft goed gaan met Reina. Na veertien dagen is ze uit het ziekenhuis ontslagen. Dien heeft haar nog eenmaal bezocht, toen ze alweer een heel eind aangesterkt was. Thuis had ze zich voorgenomen niets over de naamgeving van de tweeling te zeggen. Maar toen Reina er zelf over begonnen was en ze gezien had hoe flink haar dochter alweer was, had ze dit voornemen laten varen.

'Wat zeg je van de namen van onze twee peuters, moeder?' zei Reina. En zonder een antwoord af te wachten: 'Ik vind Laurentia een ontzettende naam. Maar Leo stond erop dat een van hen naar zijn moeder zou heten. Waren het jongetjes geweest, dan was zijn vader vanzelfsprekend vernoemd. Ik ben al blij dat Leo het goedgevonden heeft dat we haar Laura noemen.' Toen Dien de Jong dan eindelijk aan het woord kon komen, zei ze: 'En de naam Karin dan? Heet de ander misschien ook nog naar een of ander deftig familielid van Leo?'

Het had niet aardig geklonken, maar de maat was door deze, haar familie uitbannende naam volledig vol. Ze gunde haar dochter een man met een goede job. Ze gunde haar ook een stel schoonouders die een zekere bekendheid genoten. Alleen: ze duldde níet dat Reina door de ogen van Leo's ouders begon te kijken. Leo, van wie het als het ware afdroop dat hij Dien de Jong, ja, heel 'Zon rondom,' gewogen en te licht bevonden had. Zijn vader mocht dan bankdirecteur geweest zijn, zij, de boerin van de grootste hoeve uit de gehele streek, liet zich door dit alles allerminst in een hoekje drijven.

Reina heeft zo'n uitbarsting van haar moeder niet verwacht. Het lag meer in haar lijn dat, als ze zich op de een of andere manier verongelijkt zou voelen, ze dit zou uiten door tranen en meelij opwekken. Diep in haar hart kon ze het wel een beetje begrijpen. Het zou beter geweest zijn, als beide kinderen on-

persoonlijke namen hadden gekregen. Enfin, dat viel nu niet meer te veranderen.

‘Onze oudste heet toch naar vader,’ verweerde Reina zich. ‘Als het dit keer opnieuw een jongen geweest zou zijn, had die vanzelfsprekend de naam van Leo's vader gekregen. Verder is het toch eerlijk gegaan? Jij en Leo's ouders hebben nu allebei een kleinkind dat naar een van hen vernoemd is.’ En lachend: ‘Als de volgende een meisje mocht zijn, zal ik proberen haar naar jou te noemen. Goed?’

Dien schiet zonder dat ze het wil, in de lach. ‘De volgende! Jullie zetten er blijkbaar haast achter.’ En in één adem erachter: ‘Zou ze dan Bettina mogen heten?’ Ik vind zo'n gewone naam als Dien ook geen aanwinst in de familie. Bettina wel! Je weet wel, die Franse mannequin. Ze heeft ook nog eens iets aan de hand gehad met een zoon van de Aga Khan of zo iemand.’

Reina schatert het uit van de lach. ‘Moeder! Schei uit alsjeblieft! Weet je echt geen andere naam? Trouwens: ik zie absoluut het verband niet tussen Bettina en Dien. Als je dat zou willen, doet Karin het ook goed. Leo en ik vinden het trouwens een mooie naam. Onze baby zal er straks ook best tevreden over zijn.’

Met een korte groet neemt Dien afscheid. Dan, als ze al haast bij de voordeur is, draait ze zich resoluut om. Nog even naar de tweeling! Ze wil ze zien zonder dat Reina erbij kan zijn.

Zo goed ze maar kan, bekijkt ze door de glazen wand haar twee kleinkinderen. Ze zou niet kunnen zeggen of ze al gegroeid zijn. Het zijn nog frommelige, wat vlekkerige wezentjes. Hun lichaampjes helemaal in elkaar gebald, de oogjes gesloten. Gek, dat ze nu helemaal niet weet wie Laura en wie Karin is. Zou Reina als moeder hen wèl van elkaar kunnen onderscheiden?

Lang staat ze voor het glas, voelt een onbedwingbaar verlangen in zich opkomen de tere wezentjes te beschermen. Hier in de couveuse hebben ze zoiets roerend onpersoonlijks. Als een zuster zich eens vergiste, zou Reina straks net zo goed twee heel andere baby's thuis kunnen krijgen. Zou ze het merken, als het niet haar eigen tweeling was?

Langzaam loopt ze langs de grote ramen terug. Overal piepkleine baby'tjes, stuk voor stuk zo goed als naakt. Hier en

daar een al wat ouder kindje, dat echt al op een mensje begint te lijken. Dien zou ineens willen huilen. Komt dat, omdat ze het voor haar dochter toch wel erg vindt dat ze haar meiskes voorlopig nog niet thuis zal krijgen? Of voelt ze deernis met al die piepkleine mensjes, die later onherroepelijk in het harde leven geworpen zullen worden? Ze weet het zelf niet, maar het grijpt haar zo aan, dat ze de tranen achter haar ogen voelt branden. Ze moet hier weg. De baby's zijn hier immers beter beschermd dan in welk huis ook. Ja, de zotte gedachte komt in haar op dat de weken die ze hier zullen vertoeven, wellicht de meest safe, de meest rustige van hun hele leven zullen zijn. Als ze buiten het ziekenhuis staat, loopt ze resoluut op het bloemenstalletje toe, koopt voor Reina twee bosjes fresia's. Dan scheurt ze een blaadje uit haar zakboekje, krabbelt erop: ‘Van elk van je meisjes een groet!’ Vlug geeft zij ze nog af bij de portier. Dan loopt ze, haar hoofd fier rechtop, naar de plaats waar haar auto geparkeerd staat. Nee! Ze gaat niet meer bij Leo aan. Liever regelrecht naar huis. En Reina zal ze ook niet meer bezoeken eer ze uit het ziekenhuis ontslagen is. Misschien gaat ze daarna nog wèl een keer naar haar kleinkinderen Laura en Karin, die er nu nog niets op tegen zullen hebben dat hun grootmoeder hen van achter de ruit bespiedt.

Nauwelijks heeft ze de auto op de oprit achtergelaten en haar jasje uitgegooid, of de telefoon gaat. Haar belastingadviseur! Fel springt opeens de schrik in haar op. Ze had het kunnen verwachten, maar desondanks overvalt de aankondiging van zijn bezoek haar toch. Of hij morgenmiddag komen kan? Het kan echt niet langer meer wachten. Binnen enkele dagen zal het papier weg moeten.

Dien móet haar toestemming wel geven. Eén ogenblik denkt ze: Was die Van Drimmelen nog maar hier! Dan hoefde ik me met niets te bemoeien. Dan wist ik ook dat het voor elkaar kwam. Kersten wist er ook wel wat van af; had het gered ook, zo dacht ze tenminste. Maar van degene die ze nu als beheerder op het bedrijf had, Koopman met zijn scheefvertrokken gezicht van wie je nooit wist of hij je aankeek of niet, wist ze feitelijk op geen stukken na of hij van boekhouden iets terechtbracht. Wel ging het na het vertrek van die bemoeizieke Van Drimmelen allemaal zo lekker vanzelf. Nu ja! Ze had het be-

drag op Arie's boekje nog altijd niet aangezuiverd, maar ze zou er allicht mee uit kunnen, dat hij daar zijn paarden voor gehad had. Jammer feitelijk dat die belastingman, die ook al uit de tijd van Bertus stamde, elke uitgegeven cent verantwoord wilde zien. Nou ja! Ze moest er morgen die Koopman maar bijroepen. In elk geval zou hij er wel meer van afweten dan zij. Je was tenslotte bedrijfsleider of je was het niet.

‘Mevrouw De Jong, hoe is het mogelijk dat u verleden jaar zoveel geld uitgegeven hebt? Ik schrik er niet weinig van.’

Mijnheer Van Dam kijkt gealarmeerd naar de rij cijfers voor zich. ‘Thuis met het doornemen van wat u mij hebt doen toekomen, stond ik al versteld, maar in werkelijkheid is het gewoonweg niet te geloven. En dat terwijl het bedrijf dan wel een behoorlijk jaar gehad heeft, maar toch niet zo, dat een dergelijke kapitaalsvermindering verantwoord was.’

Dien bijt haar tanden op elkaar. ‘U vergeet dat er kosten noch moeite gespaard zijn om “Zon rondom” op een moderne leest te schoeien. Wat het bedrijf betreft... ik heb mijnheer Van Drimmelen indertijd de vrije hand gelaten.’

‘Mijnheer Van Drimmelen treft geen enkele blaam. Van alles wat er achter verbeterd of veranderd is, heb ik de rekeningen aangetroffen. Dat is prima in orde. Maar ik kan niet begrijpen waaraan u - en dan heb ik er de verbouwingskosten van het woonhuis, voor zover ik de rekeningen ervan heb aangetroffen, ook al afgetrokken - zo'n aanzienlijk bedrag dan wel besteed hebt. Ook hoe u het hebt kùnnen besteden. Zou ik meteen de spaarbankboekjes even mogen inzien? Mag ik vragen: u heeft toch geen andere baten gehad, waaruit u heeft kunnen putten?’

Ze recht haar rug wat meer. Inwendig voelt ze zich helemaal niet happy, maar ze zal zo lang mogelijk standhouden tegenover iedereen, die door haar man indertijd in huis gehaald is. ‘Ik had nog een eigen spaarbankboekje,’ zegt ze uit de hoogte. ‘Ik heb in de jaren waarin ik in Rotterdam woonde, immers een baan gehad. Ik ben altijd zuinig geweest, heb het nu echter aangesproken.’

‘Ook dat dan gaarne. Er moet inderdaad een behoorlijk bedrag op gestaan hebben, wilt u met al uw uitgaven uitgekomen zijn.’ Zwijgend reikt ze hem de boekjes over. ‘Ik zal het u maar vast

zeggen,' valt ze met de deur in huis, 'het mijne is helemaal verbruikt. Van dat van Arie heb ik zo'n zesduizend gulden afgehaald.' En proberend hem te overdonderen vlug erachter: 'Het is in de paarden die ik voor hem gekocht heb, in ieder geval beter geïnvesteerd dan dat het bedrag er nog stond. Zodra Arie een van de veulens kan verkopen, komt het geld weer op het boekje.'

Hij kijkt haar met zijn fletsblauwe ogen aan. Visse-ogen, denkt ze. Maar ze weet maar al te goed dat het er in zijn hoofd niet zo flets uitziet als die ogen van hem zouden doen vermoeden. 'Wist zijn voogd van die manipulaties af? En had u hem inzage van uw financiële toestand gegeven vóór u dat geld van het boekje van uw zoon haalde?'

Ze gooit het hoofd in de nek. 'Dat had ik niet, nee! In de eerste plaats heb ik er Arie ruimschoots schadeloos voor gesteld. Je zult van je moeder zo maar twee rijpaarden cadeau krijgen! Om nog niet te praten van het vele geld dat daarin geïnvesteerd is! Zou het vóór zijn eenentwintigste verjaardag nog niet teruggestort zijn, en dat is het ongetwijfeld, dan krijgt hij het mèt de gederfde rente vanzelfsprekend in handen, als de boel eventueel uit elkaar zou gaan.' En met een haast overmoedig lachje: 'Hij wil dit jaar een merrieveulen verkopen. De baten daarvan mag ik al rustig aftrekken van zijn tegoed. Trouwens, ik bereken hem ook geen cent voor het feit dat de dieren in mijn grasland weiden en dat ze bij mij, als het nodig is, op stal staan.'

Van het gezicht van de ander valt niets af te lezen. 'Als ik wat u nu beweert er niet bij reken, mevrouw De Jong, kan ik met de beste wil van de wereld niet tot een sluitende berekening komen. U heeft ontstellend veel geld uitgegeven. Als ik er dan ook aftrek wat uzelf in kas had, klopt de zaak nog niet. Ik moet veronderstellen dat u ook uit een andere bron van inkomsten geput heeft.'

De kleur stijgt haar naar de wangen. O, ze weet best wat de heer Van Dam denkt. Dat ze geld aangenomen heeft van - er misschien wel goede diensten voor in de plaats gegeven aan - Koert van Nagel, de architect, die toezicht op alle verbouwingen had gehad. Hoewel... vorig jaar was dit al gebeurd en toen was ze er wat de belastingaangifte betrof nog net doorgeglipt. Nee, hoogstwaarschijnlijk was de roddel over een

mogelijke verhouding met Frank Benders, haar reisgenoot op haar wintersportreis, of over die met Otto Timmer, die ze in Italië had leren kennen, ook wel tot hem doorgedrongen. Dat hij zo iets eveneens verwachtte van haar vorige bedrijfsleider, was absoluut uitgesloten. De man bezat geen rooie cent en zijn vrouw zou elke week zijn loonzakje wel tot op de laatste duit leeggeschud hebben.

Bah! Daar was het dus weer. De stiekem verder voortwoekerende dorpsroddel, waartegen ze slechts het wapen van haar braafheid had. Van de zondagse kerkgang, van de vrouwenclub, van de hulp in de dorpsbibliotheek en in het bejaardencentrum. De gemeenschappelijke naailes en het kerkkoor behoorden er ook nog toe, hoewel ze tegenover zichzelf eerlijk moest bekennen dat ze deze dingen niet graag meer zou missen. Lieve deugd! Was het dan nooit genoeg? O, ze wist best uit welke hoek de wind woei. De jonge De Langen, die meer dan het een getrouwd man paste, een oogje aan haar waagde, maar voor wie de druiven zo zuur als azijn waren. De altijd kwaadsprekende Gijs Verdonk; niet eens echt een der hunnen. En dan de bron van alle vuiligheid: café ‘Lingezight’! De eigenaar ervan, Leen Rijkers, schonk ze in zekere zin nog haar vertrouwen. Het was niet in zijn belang over een der dorpsgenoten in het openbaar te roddelen. Maar Arie had haar genoeg verteld omtrent de praatjes, die er in het café van Leen Rijkers over haar de ronde deden. Praatjes, die door haarzelf nooit te achterhalen waren, omdat ze er slecht in eigen persoon heen zou kunnen gaan om ze te ontzenuwen. Kwaad, dat ondergronds verder woekerde, dat Arie al in opstand gebracht had. Dat straks haar dochter Reina zou bereiken. Haar schoonzoon Leo... O, ze moet er niet aan denken dat die haar dochter zover zou krijgen, dat Reina niet meer in het dorp zou komen. Dat... veel erger nog... Leo de kinderen ook van haar verwijderd zou houden. Zoals hij het nu eigenlijk al met Bert gedaan had.

‘Kunt u mij nadere inlichtingen verschaffen, mevrouw De Jong? We zullen er toch uit moeten komen, niet?’ De stem van mijnheer Van Dam haalt haar van heel ver terug. Van twee minieme wezentjes, die zich van alles wat zich tussen hun ouders en grootouders nog afspelen kan, totaal onbewust zijn.

Ze kijkt hem, haar ogen schuchter opslaand, aan. ‘Ik vrees dat ik niet goed begrepen heb wat u zopas bedoelde. U zei zo iets dat ik uit een of andere voor u onbekende bron geld geput moest hebben. Dat klonk verre van aardig. U meent toch niet dat ik steekpenningen aangenomen heb?’

‘Hoe komt u op de gedachte! Alleen... ergens moet het geld vandaan gekomen zijn.’

Dien vermant zich, kijkt hem even later, een felle blik in haar ogen, aan. ‘Als u het dan beslist wilt weten: ik heb op het bedrijf hier een eerste hypotheek genomen. Men had mij verteld dat ik daardoor minder belasting zou hoeven te betalen.’ Ze gruwt van het nog steeds onbewogen gezicht van de man tegenover zich. Maar helaas! Ze zal hem moeten dulden tot de hele zaak uit de doeken is.

‘In dat laatste heeft u gelijk,’ zegt hij zakelijk. ‘Wist uw zwager, ik bedoel de voogd van Arie, hier ook van?’

‘Ik kon hem hiermee op dat moment niet lastig vallen. Zijn vrouw was doodziek. Hij had wel wat anders om aan te denken. Het ligt trouwens in mijn bedoeling die hypotheek ook weer af te lossen. In de eerstvolgende jaren vraagt het bedrijf geen grote investeringen.’

‘En uzelf? Ik bedoel: is het uw plan op deze manier met uw privé-uitgaven door te gaan? Neemt u het me niet kwalijk: ik móet dit wel vragen, wil ik “Zon rondom” voor erger behoeden.’

De tranen branden achter haar ogen, maar ze weet ze in te houden. Nee, ze gunt deze verwaten kwast de triomf niet haar met een behuild gezicht mee te maken.

‘Als u denkt dat hierin verandering moet komen, kan ook dat gebeuren,’ zegt ze met haar laatste restje fut. ‘Het belang van “Zon rondom” gaat mij boven alles. Ik hèb in die richting trouwens al stappen ondernomen. Ik heb een andere wagen gekocht. De sportwagen heb ik ingeruild voor een vierpersoonsauto, die ook in het bedrijf ingeschakeld kan worden.’

‘Een stationcar dus?’

‘Dat niet! Wèl een wagen waarvan de zitbanken neergeklapt kunnen worden.’

‘Met welk doel?’

Ze voelt zich volledig schaakmat gezet. Opeens kan het haar niets meer schelen ook. Eén gedachte overheerst nog maar:

die Van Dam in recordtijd de deur uitwerken. En dan het volgend jaar een andere kerel aantrekken, die haar belastingpapieren in orde mag maken. Niet één, in wie de geest van haar overleden man nog steeds schijnt door te werken.

‘Ik ga deze zomer met mijn zoon op vakantie. Hij krijgt deze reis van me, als hij zijn diploma haalt. Met de Peugeot 504 is het volledig verantwoord een buitenlandse trip te ondernemen. Arie neemt zijn tent mee en ik kan in de wagen slapen. Zodoende zal het voor ons tweeën nog minder kosten dan wanneer ik met het een of andere reisgezelschap zou optrekken.’

‘Gaat dat dus níet van Arie's spaarbankboekje?’

‘Stellig niet! Hij mag toch wel íets hebben, als hij het dit jaar haalt! Ik heb hem deze tocht expres beloofd om hem aan te moedigen zijn best te doen. Hij staat er niet zó goed voor, maar ik merk nu al dat hij zich meer inspant.’

‘Ook wat het bedrijf hier betreft?’

‘Hij kan onmogelijk alles tegelijk. Zijn school is op het ogenblik hoofdzaak. Daarnaast geldt al zijn zorg de paarden. Op onze reis wil hij ook verscheidene stoeterijen bezoeken. Het wordt dus een soort dienstreis, als je het zo mag noemen.’

‘Iets anders kan het op het moment ook niet zijn,’ valt Van Dam haar in de rede. ‘Hoe denkt zijn voogd over die paardenbedoening?’

Voor het eerst trekt er een triomfantelijk lachje over haar gezicht. ‘Mijn zwager is zelf een hartstochtelijk paardenfokker. Bovendien is Arie bevrind met een jongen, wiens vader paarden voor de regering koopt en verkoopt. Naar alle kanten steekt hij zijn voelhorens uit om in dit opzicht kennis te vergaren.’

‘U bedoelt uw zoon?’

Ze lacht opnieuw. ‘Allicht! Ik ben blij dat hij het niet alleen als een liefhebberij beschouwt.’

‘Mag ik vragen? Interesseert hij zich ook op een dergelijke manier voor de boerderij? Hij, de vermoedelijke opvolger op het trotse familiebezit?’

Ze haalt haar schouders op. ‘Ik zei toch al: op het moment is zijn schoolwerk nummer één. Ik zou niet eens willen...’

‘Ik begrijp het. In dat opzicht hebben we dus af te wachten.’ En zijn papieren bij elkaar schuivend: ‘Dan zal ik proberen de

zaak voor elkaar te krijgen. Wel nog graag even de hypotheekakte. En... als ik u één goede raad mag geven: Neemt u bij eventuele volgende transacties Arie's voogd in de arm. Het kan u onaangename gevolgen besparen. Ik hoef het waarschijnlijk niet nader toe te lichten?'

'Nee, dank u.' En hem haar hand reikend: 'Ik moet nog even naar boven. Rina zal u wel uitlaten. Ik krijg bezoek, kan echt niet langer naar u luisteren.'

6.

Het is een slecht voorjaar en volgens de weervoorspellers zal de komende zomer niet veel beter zijn. Dien de Jong kan na het bezoek van de belastingman ook maar niet in de ware stemming komen. Niets voor mij! denkt ze. Het komt nu immers wel weer voor elkaar. Ik heb me over nare dingen nooit weken aan een stuk zorgen gemaakt.

Ze heeft van Reina een telefoontje gehad dat de tweeling nu op honk is. De baby's maken het goed, al zijn ze nog lang niet aan hun gewicht. Maar ze verlangen wel de uiterste verzorging. ‘Leo zou het hele huis wel steriel willen maken,’ zegt Reina met een stem waarin toch wel te beluisteren valt dat ze het zelf overdreven van hem vindt. ‘Kom voorlopig nog maar niet, moeder,’ had ze eraan toegevoegd. ‘Zelfs het feit dat je dagelijks een hond om je heen hebt, is al aanleiding voor hem te veronderstellen dat hier ook hondeharen kunnen belanden met volgens hem alle gevolgen van dien.’

Dien had het opnieuw geprobeerd. ‘Mag ik dan om jouw taak wat te verlichten Bertje een paar weken bij me hebben? Hij is zo gezond als een vis; voor hem zal het alleen maar goed zijn, als hij wat meer met de buitenwereld in aanraking komt. Het is nu zo heerlijk hier. Hij kan de hele dag, àls het tenminste niet regent, buiten spelen. Ik verzeker je dat ik terdege op hem zal letten.’

Ze had in de stem van haar dochter al een zekere terughouding menen te beluisteren. ‘Ik zal het er met Leo over hebben, moeder. Voor mij zou het inderdaad een zorg minder zijn. Alleen.. ik zal nooit iets doen - als het tenminste in het belang van de kinderen gaat - wat hij niet kan goedkeuren. Ik bel nog wel.’

Het telefoontje was inderdaad gekomen. Nog eerder dan Dien

verwacht had. Leo zelf was aan de telefoon. ‘Moeder,’ had hij met zijn wat zekere stem gezegd. ‘Ik hoop dat je begrip kunt opbrengen. Ik vind het begrijpelijk dat je onze Bert graag een paar weken bij je wilt hebben. Alleen... ik geloof dat ik een betere regeling getroffen heb. Ik heb namelijk een keurig jong meisje gevonden, dat zich overdag met hem wil bezighouden. Ze heeft haar diploma kinderverzorging, mag alleen voorlopig nog niet echt aan de slag, omdat ze in haar vorige baan wat overwerkt is geraakt. Zo'n baantje als dat bij ons kan ze alweer aan. Bert is nu al dol op haar en het heeft tevens het voordeel dat Reina hem ook elke dag kan zien. Als hij wat ouder is, wat meer weerstand heeft ook, wil ik graag van uw uitnodiging gebruik maken. We mogen deze maanden al helemaal niet het risico lopen dat hij onbewust een of andere bacil zou overbrengen, die voor de tweeling noodlottig zou kunnen zijn.’ En alsof zijn telefonade voor zijn schoonmoeder niet een klap in het gezicht betekend had er rustig overheen: ‘Maakt Arie het goed? Wij hopen ook dat hij zijn diploma in de wacht zal slepen. Groeten van Reina; ze is net met de kleintjes bezig.’ Woedend gooide Dien de telefoon op de haak. Dat wist ze dan weer! Netjes op zij geschoven. Zij, de grootmoeder van Reina's zoon. Een jong meisje met een diploma! Voor zo één mocht ze het veld ruimen. Als het mijn kleinkinderen niet betrof, denkt ze, zou ik haast willen dat ze een zak bacillen mee van huis bracht. Of... ze moet even lachen... zou ze vóór ze een stap in de kamer deed, zich van top tot teen moeten verkleden? Leo wàs tot zo iets in staat.

‘Mevrouw, mag ik u even spreken?’ Koopman, de bedrijfsleider, houdt Dien staande, als ze op weg naar de garage is om er de wagen uit te halen.

‘Moet dat nu?’ is haar directe vraag. ‘Ik moet naar de kapper in de stad.’

‘Het is maar even.’ En zonder het risico van een nieuwe weigering te nemen, zegt hij vlug: ‘Mag ik vandaag nog zaad gaan kopen? Voor de tweede keer nu al komt de boel onvoldoende op. Het is eindelijk een paar dagen droog geweest. Als ik niet nog eens inzaai, kunnen we het voor van 't jaar wel vergeten.’

Haar blik glijdt van zijn grotesk gezicht af naar haar horloge. Ze heeft nog precies tien minuten en de kapper houdt er niet

van dat de mensen zich niet aan hun afspraken houden.

'Dat moet dan maar,' zegt ze ongeïnteresseerd. 'Als de andere boeren het tenminste ook doen. Als je maar zuinig aan doet, Koopman. Het is dit jaar bar met de belastingen.'

Hij knikt wat verbaasd. 'Het zal toch moeten,' mompelt hij, als ze zich naar de garage omkeert. 'We hebben dan wel te aanvaarden wat God ons oplegt, maar het ontslaat ons geenszins van de plicht al onze krachten in te zetten.'

'Het is al goed,' zegt ze wat kriegelig. 'Je doet maar wat je denkt dat nodig is. Ik móet weg nu.'

De regen spoelt haast over de dijk, als Arie, het diploma in zijn zak, op huis aanrijdt. De regen doet hem niet veel. Er is alleen maar het grote geluk dat hij van die rotschool af is. Voorgoed! Nu kan hij zich tenminste met inzet van al zijn krachten aan zijn paarden wijden. Eerst dan nog de vakantietocht met zijn moeder. Diep in zijn hart had hij het liever anders gehad. Had hij gewild dat moeder hem de nieuwe auto afgestaan had om desnoods met een vrind te gaan zwerven. Hij zou nog voet bij stuk moeten houden wat de reisroute betrof. Maar ja! Hij wist ook best dat hij de wagen nooit zonder haar erbij zou krijgen. Hij mocht al blij zijn met de belofte voor het overgrote deel te mogen chaufferen. Maar nu al hoopt hij dat het de laatste keer zal zijn als brave zoon van een onberekenbare moeder met haar samen vakantie te moeten houden. Eenmaal van huis weg moet ze ook maar niet aldoor praten over zuinig zijn. In dat opzicht is ze wel als een blad aan een boom omgedraaid, denkt hij. Een beetje verdacht overigens! Meteen na het bezoek van de belastingconsulent. Het zou wel zo zijn dat ze te veel geld had uitgegeven.

Hij moet even lachen. Geld uitgeven! Hij zelf deed het niet minder graag! Vóór ze een zuinigheidscomplex kreeg, nog maar een flinke zakgeldverhoging bedingen! Hij was nu zelfstandig; in het vervolg hoefde ze ook geen schoolgeld meer voor hem te betalen. De paarden deden het best; het ene veulen had hij voor een behoorlijke prijs van de hand gedaan. Nu moeder ook te paard op de weg vertrouwd was, meteen een visje uitgooien of hij nu niet een ruin mocht kopen. Dan kon je tenminste op ieder moment rijden. En na de vakantie zo terloops bij Reina zien uit te vissen hoe de zaken op 'Zon rondom' fei-

telijk stonden. Leo was behoorlijk op de penning. Als Reina begon te twijfelen of het bedrijf wel genoeg opleverde, zou Leo niet rusten aleer zijn vrouw inzage van de boeken had gekregen. Ergens moest dat zuinig-aan doen van moeder wel een reden hebben. Tot nu toe had ze alleen maar bewezen dat ze het geld gul en graag liet rollen. Iets, waarvoor hijzelf ook te porren was.

'Weet je nu al wat je verder gaat doen, Arie?' Dien de Jong heeft na Arie's blijde thuiskomst een paar dagen met de vraag, die haar op de lippen brandt, gewacht. Tot op heden hebben zijn zorgen alleen zijn paarden en zijn scooter betroffen. Voor het bedrijf heeft hij even weinig belangstelling opgebracht als toen hij nog op school zat.

Het antwoord dat ze krijgt, overvalt haar gewoonweg. 'Ik heb me voor vervroegde dienst opgegeven, moeder.'

Ze springt op. 'Wat vertel je me nu? En dat terwijl je als kostwinner op "Zon rondom" zo'n grote kans zou lopen níet opgeroepen te worden.'

Met een ruk gaan zijn schouders naar achteren. 'Ik bèn nog geen kostwinner op "Zon rondom," moeder. Ik weet trouwens nog helemaal niet òf ik dat baantje ooit zal ambiëren. Dat is mede een van de redenen waarom ik nu direct na mijn vakantie in dienst wil. Ik heb dan zo'n anderhalf jaar uitstel om erover te denken. Als wat nu feitelijk al het geval is het beheren van een boerderij steeds moeilijker zal worden, zie ik er weinig heil in. Ik heb altijd al beweerd dat ik weinig voel voor een bestaan, waarin zo weinig avontuur te beleven valt. Zeg maar eerlijk! Als jij nu nog kiezen moest, nam je ook geen boer tot man. Na vaders dood heb je er genoegzaam blijk van gegeven dat het boerin zijn niets voor jou is. Dat het avontuur je ook meer aantrekt dan het eeuwige geweeklaag over slechte oogsten of ziekte onder het vee. Zoals elke boer eigen is: zelden gaat het hem goed. Altijd speelt iets hem parten.'

'Zoals dit jaar de regen,' valt ze Arie in de rede. 'Koopman heeft nu al voor de derde maal ingezaaid. Ja, een beetje gelijk heb je natuurlijk wèl met wat je beweert. Alleen... "Zon rondom" helemaal prijsgeven mag je nooit doen. Het familiebezit, waar je vader zo trots op was.'

Hij haalt zijn schouders op. 'Inderdaad, zo was vader! Jij maalt

er heus niet zo om. Wedden dat, als er nog eens een man kwam die je wat beters te bieden had, je terstond zou toehappen?'

Ze kijkt hem, een weerloze blik in haar ogen, aan. 'Mag ik ook?' vraagt ze, in haar stem een poging tot zelfbehoud.

'Je gaat je gang maar, hoor! Als ik dan als ik volwassen ben ook maar doen mag wat ik nu eens graag wil. Jij met je vrijheidsdrang zult een van je kinderen slecht verplichtingen kunnen opleggen. Zelfs niet uit een soort van piëteit tegenover het aloude familiebezit.'

'Laten we maar ophouden erover te bekvechten,' zegt ze, ineens moe van het wat vruchteloze gesprek met haar zoon. 'Voorlopig leven we naar onze gemeenschappelijke vakantieweken toe. Misschien dat je door alles wat je dan ziet en meemaken zult, nog gaat begrijpen dat je die aanvrage om vervroegd in dienst te mogen komen maar liever weer ongedaan moet maken. Als kostwinner op "Zon rondom" maak je nogal geen kans om bij de niet-opgeroepenen te behoren.'

'Okee!' zegt Arie slechts. 'Als jij er dan ook niet verder over meiert, als we op reis zijn.'

'Dat beloof ik. Ik verheug me er veel te veel op met mijn zoon samen te gaan zwerven. Ik zal eerlijk mijn best doen, Arie.'

Het wordt een wonderlijke vakantie. Er zijn dagen waarop Dien haar zoon wel kielhalen kan, omdat hij beslist zijn eigen zin wil doordrijven. Er zijn daarnaast ook dagen, die van een intens genieten zijn. Wat beiden gemeen hebben, komt nu wel helemaal tot uiting. De lust om kilometer na kilometer achter elkaar af te leggen. Als het kan nooit twee dagen op dezelfde plaats blijven.

Maar Dien krijgt na zo'n dag of tien van twee dingen meer dan genoeg. In de eerste plaats van het bezoeken van al die stoeterijen, al die paarden. Alleen... dat gaat ook wel weer eens voorbij. Altijd volgt daarop het heerlijke rijden in een auto, die je zo'n veilig gevoel van zekerheid geeft. Het andere - dat wat ze nota bene zelf zo gewild had - het in de wagen overnachten met al wat daaraan vastzit, gaat haar danig vervelen. Het slapen zelf? Och, daar mag ze echt niet over klagen. Ze is 's avonds wel zo hondsmoe, dat ze naar liggen en slapen verlangt. Met Arie zo vlak naast zich in zijn sheltertje heeft ze ook absoluut geen angst. Nee, het andere weegt zwaarder

voor haar. Het behelpen met wassen, met je aankleden. Zolang het nog droog blijft, is het zelf koffie- en theezetten, het zelf voor je lunch zorgen nog wel grappig. Hoewel... Arie geniet er toch meer van dan zij het doet. Maar o, die dagen waarop het miezert en nog erger die waarop een straffe wind staat. Dan moet ook zij wel op handen en voeten in het sheltertje kruipen, zien dat ze zich daar behelpt. Ze heeft er nu spijt van dat ze voor dit avontuur niet wat sportieve kleren gekocht heeft. Arie met zijn korte broek, met zijn sporthemden en zijn trui die alle kleuren van de regenboog heeft, is er beter tegen bestand dan zij in haar nette mantelpakje of in een jurk die alleen geschikt is om stil in de wagen te zitten of netjes te wandelen.

Op de heenweg zijn ze even bij zwager Willem aangegaan. Arie wou nog graag een paar adressen van paardenfokkers hebben, met wie ook Willem vaak zaken gedaan had. Toen ging het regelrecht op Hamburg aan. Voor Dien, die nog niet zoveel van de wereld gezien heeft, een fascinerende stad. Arie gunt haar helaas maar twee dagen om zich aan de mooie zaken te vergapen. Hij wil de provincie in. Sleeswijk-Holstein! Het land van de fokpaarden! O, hij heeft een hele rij adressen. Eerst enkele in Duitsland afwerken, dan naar Oostenrijk.

‘Als Wenen er ook maar bij is,’ heeft Dien als een persoonlijk verlangen naar voren gebracht.

‘Wenen? Allicht, moeder! Mijn eerste gang in die stad zal naar de Spanische Reitschule zijn.’

‘De Spanische Reitschule? Wat is dat? Het zegt me niets, Arie.’ En met een haast overmoedig lachje: ‘Paarden voor Sinterklaas soms? Die zal er per jaar stellig wel een paar verslijten.’ Moeders mopje kan Arie niet appreciëren. Wel denkt hij in zichzelf: Wat weet moeder feitelijk zielig weinig af van wat er in de wereld te koop is. En zo maar komt er een stille wrok jegens zijn vader in hem boven. Zijn vader, die het goede der aarde in al zijn facetten genoten had. Het meest vanzelfsprekend in zijn jonge jaren, maar stellig ook, toen hij voor de eerste keer getrouwd was. Oom Willem had hem wel eens verteld dat vaders eerste vrouw buitengewoon ontwikkeld was. Dat ze vóór ze met zijn vader getrouwd was veel gereisd had en dat ze het Engels en Frans behoorlijk beheerste. O, die zou stellig niet zoals moeder het in haar onervarenheid gedaan had, veel

te gauw nee gezegd hebben, als zijn vader iets niet zinde. Moeder had zich voor zover hij zich kon herinneren veel te veel in een hoekje laten dringen. Lieve deugd! Waarom had ze feitelijk een zoveel oudere man getrouwd? Nog wel een weduwnaar met een zoon, die toen al tegen haar rebelleerde. Later alleen maar blij was dat hij het ouderlijk huis ontvluchten kon. Zelfs nu moeder voor het kerstfeest nog pakjes gestuurd had voor kleinkinderen, die niet eens van haar waren, had hij het met een briefkaart laten aflopen. Zou het bij zijn eigen moeder misschien zó zijn, dat wat ze in haar jeugd tekort was gekomen, ze op een of andere, haast ziekelijke of voor anderen belachelijke manier trachtte in te halen? Dat datgene wat ze in haar onervarenheid bij een tè oude echtgenoot tevergeefs gezocht had, nu een uitweg zocht op een wijze die alleen maar kinderachtig en onvolgroeid aandeed?

Hij voelt ondanks alles opeens een soort bewondering voor zijn moeder. Ze moet wel heel graag getrouwd hebben willen zijn, of zijn vader heeft haar indertijd het hoofd zó op hol gebracht, dat ze hem ‘mir nichts dir nichts’ getrouwd heeft. Zelf had ze al jong een flinke duit geërfd, toen haar ouders vrij kort na elkaar gestorven waren. Ze zat dus niet bepaald op Bertus de Jong te wachten. En toch...!

Lachend draait hij zich naar zijn moeder om. ‘Heb je echt nooit van de Lippizaner paarden gehoord, moeder?’

Ze knikt met een verlegen lachje van nee. ‘Je moeder heeft maar weinig geleerd in haar leven, jong.’

Hij wil het opeens weten. ‘Kon je dan niet leren?’

‘O jawel! Maar ik heb al vroeg mijn zieke moeder moeten oppassen. Later mijn vader, toen hij die hartaanvallen kreeg. Maar leren kan ik. Dat is duidelijk gebleken, toen ik op eigen benen staan moest, zelf mijn kostje wilde verdienen.’

‘Je bedoelt in Rotterdam?’

‘Inderdaad! Ik haalde het ene diploma na het andere. Och, het waren geen zware examens natuurlijk. Maar ik had overdag toch mijn werk. Alles moest ik uit de avonden persen. In de weekends, waarin jij meestal bij mij was, wilde ik de boeken niet op tafel hebben. Schaam je je een beetje voor je moeder, Arie? Ik bedoel, omdat ik dat van die Weense paarden niet eens wist?’

Hij geeft haar een klap op haar schouder. ‘Ik zal het je vertel-

len. Het is heus niet erg dat je het niet wist. Ik interesseer me voor alles wat paarden betreft.' En om zijn moeder weer in de goede stemming te brengen zegt hij vlug: 'Ik weet haast zeker dat vader er ook nooit van gehoord zal hebben. Wel alles wat de koeien aanging. Oom Willem vanzelfsprekend wèl. Die is ook tweemaal in Wenen geweest. Wist je dat, moeder?'

Ze schudt haar hoofd. 'Ik weet niet zo erg veel van je oom af, jong. Vertel nu maar van die bijzondere paarden. Neem je er mij ook mee heen?'

'Wis en zeker! Eenmaal minstens op een doordeweekse dag. Dan oefenen ze namelijk elke morgen in de Reitschule. Je mag ook de stallen bewonderen. Maar op zondag is het gewoonweg een belevenis. Dan wordt er hogeschool gereden. De entree is behoorlijk hoog en je moet er vroeg bij zijn om een plaats te veroveren, maar dat fiks ik wel.'

Haar volgende vraag is typisch vrouwelijk. 'In die kleren, Arie? Het zal er op zondag wel sjiek toegaan, niet?'

Hij haalt zijn schouders op. 'Interesseert me minder, moeder. Ik heb nog wel een nette broek bij me. Desnoods koop ik in Wenen een wit shirt.'

'Dat koop ik dan voor je,' zegt ze spontaan. 'Voor mezelf kijk ik dan naar een eenvoudig zomerjurkje. Wenen moet enige winkels hebben... Arie? Hoe zit het nu met die paarden?'

Arie kijkt ervan op dat zijn moeder voor de tweede keer op haar vraag terugkomt. Ze hééft dus werkelijk belangstelling voor datgene wat hij als hoogtepunt van hun gemeenschappelijke reis beschouwt. 'Het is maar een pestplaatsje, waar ze oorspronkelijk vandaan komen. Wenen heeft ze naar de stad gehaald. Toen ze in de oorlog gevaar liepen, heeft een Franse generaal - feitelijk een vijand dus - ze veilig onderdak gebracht. Later zijn ze weer in Wenen teruggekomen. Zeg? Weet je wat grappig is?'

'Nee! Hoe zou ik?'

'Dat ze gedurende hun jeugd bruin zijn. Pas na zeven jaar krijgen ze hun eigenlijke kleur.'

'En die is? Zwart zeker? Dieren, die uit de poesta komen.'

Arie schiet in de lach. 'Mooi zo!' zegt hij met iets van waardering in zijn stem. 'Van de poesta heb je tenminste gehoord. Alleen... ze zijn helemaal niet zwart. Raszuivere schimmels! Vorstelijke dieren, die een kapitaal vertegenwoordigen.

Maar ze kosten je ook een bonk geld eer je ze zover hebt dat ze in het openbaar kunnen optreden. Al ben jijzelf dan pas een beginnend amazone, je zult een bezoek aan de Reitschule nooit meer vergeten.'

Nu moet Dien even lachen. 'Enthousiasteling!' zegt ze blij. 'Ik heb er van oom Willem zoveel over gehoord. Ik heb ze ook voor de t.v. gezien. Geweldig moeder,' zegt hij dan nog.

Dien maakt van zijn goede stemming gebruik. 'Toe Arie! Laten we wat langer in Wenen blijven. En laat mij dan voor die dagen in een eenvoudig hotel slapen. Ik zal echt zuinigaan doen. Als jij dan overdag misschien liever naar buiten trekt, wil ik zo graag met de stad Wenen kennis maken. Een paar woorden Duits ken ik nog wel. Daarna wil ik desnoods in één ruk naar Nederland terugrijden. Om beurten, zodat de ander wat slapen kan.'

Nu zijn ze dan het einddoel van hun reis genaderd. Dien heeft genoten van de brede wegen door de rijke Wachau met zijn mooie vergezichten, zijn onafzienbare korenakkers, zijn prachtige, historische steden Melk en Krems.

Arie weet er heel wat van te vertellen. 'In Melk staat een wereldberoemd klooster, moeder. We moeten het ook bekijken. Tijdens de oorlog en ook nog daarna werden hier de Lippizaner paarden in veiligheid gebracht. En hoe vind je de Donau hier? Oom Willem beweert dat hij in Wenen - of feitelijk even erbuiten - helemaal niet blauw meer is.'

Dien laat haar zoon maar praten. In lang heeft ze zich niet zo met haar jongen verbonden gevoeld als op deze laatste etappe. Maar als de silhouetten van Oostenrijks hoofdstad opduiken, zegt ze vlug: 'Arie? Zoek een of ander onderdak voor me, vanwaar ik per tram of bus vlug naar de binnenstad kan komen. Misschien kun je wel ergens vragen. Zou jij hier ook maar niet een onderdak zoeken?'

Hij schudt zijn hoofd. 'Echt liever niet! Ik red me wel met mijn tentje. De mensen zijn hier zo aardig. Wedden dat ik gauw genoeg een of andere boer vind die me verlof geeft op zijn erf te staan?'

'Goed dan! En jong! Trek je nu deze dagen maar niets van me aan. Alleen... die paarden, daar wil ik wel graag met je naar toe. Bel me elke ochtend om een uur of acht maar op. Ik koop

een plattegrond van de stad en ik ga heerlijk dwalen. Als je me voor een of ander nodig mocht hebben, kun je altijd bellen of een boodschap achterlaten.'

Hij lacht zijn moeder maar eens toe. 'Je bent toch een ondernemende, jij! Dat had ik echt niet van je gedacht. Okee! Als ik weet dat je een behoorlijk onderdak hebt, wil ik ook wel eens mijn eigen gang gaan. Zullen we afspreken dat ik je twee keer per dag, laten we zeggen 's morgens om acht en 's avonds om half tien opbel? We kunnen dan meteen overleggen wat we samen nog willen bekijken.'

Als ze op de terugreis zijn, glijden de beelden als in een caleidoscoop aan Dien voorbij. Ze rijden om beurten, want ineens is er in haar de drang weer thuis te zijn. Onderweg heeft ze een paar aantekeningen gemaakt; ze heeft heel wat ansichten gekocht en Arie zal haar stellig willen helpen, als ze een soort reisverslag in elkaar gaat draaien. Als ze onderweg een halfuurtje pauzeren om koffie te zetten, trekt ze haar grote zoon spontaan naar zich toe. 'Ik hoop dat je het nog eens vaker met me doen wilt, jong. Je hebt dan wel een tempo dat haast niet bij te houden is, maar ik heb desondanks met volle teugen genoten.'

Arie kijkt van zijn kooktoestel op. 'Laat me niet lachen, moeder! Jouw tempo heeft echt niet zoveel voor het mijne ondergedaan. Je bent een prettige kameraad geweest.'

Op drift

7.

Het thuiskomen, waarvan Dien de Jong - overigens om haar onbekende redenen - zich zoveel had voorgesteld, loopt alleen maar op een deceptie uit. De volgende morgen, als ze amper beneden is, overvalt Koopman haar al met tal van klachten. Haar eerste gedachte is: Ik ben blij dat hij, toen we op reis waren, ons adres niet wist. Ze had hem vóór haar vertrek opgedragen, mocht er op het bedrijf iets misgaan, haar zwager te bellen. Uit een zekere schroom had hij het niet gedaan. Vandaar dat zijzelf nu de volle laag kreeg. Echt wat je noemt op haar nuchtere maag. Voor een behoorlijk ontbijt had hij haar niet eens tijd gelaten. Zelfs geen vraag of ze een prettige reis gehad had. Slechts een paar bezorgd staande ogen en uit zijn mond één klaagzang.

‘Ga er even bij zitten, Koopman,’ tracht ze hem te bedaren. ‘Je moet me niet zo rauw op mijn dak vallen. Ik leef nog helemaal in de sfeer van Wenen. We hadden een verrukkelijke reis.’ Koopman gaat er niet op in. De sfeer van Wenen! Een verrukkelijke reis! Wat maalt hij daarom? De boerin zonder zorgen op reis en hij maar zien dat hij de zaak in zijn eentje runde. ‘U moet maar niet meer zo lang achtereen van huis gaan,’ valt hij met de deur in huis. ‘Ik wil graag hard werken, maar ik heb u direct al gezegd dat ik geen man ben om moeilijkheden het hoofd te bieden. Nog minder om brutaliteiten van de knechts op te vangen. Hendriks smijt ik er tenminste eerstdaags uit.’ ‘Hendriks eruit? Onze oudste knecht? Daar zal in het dorp wel heel wat over te doen komen, Koopman.’

Hij haalt zijn schouders op. ‘Dat heb ik al gemerkt. Maar ik wil hem toch niet hier houden. Hij erin, dan ik eruit! Mevrouw heeft het maar voor het kiezen.’

‘Je moet je niet zo opwinden. Wat was de aanleiding?’

‘Heus niet iets van vandaag of gisteren. Hij heeft me van het

begin af aan getreiterd. Als uzelf zich wat meer met het bedrijf bemoeide, zou u het al lang gemerkt hebben. O, ik weet wel dat ik geen Van Drimmelen ben, uw allereerste bedrijfsleider. Die wàs eenvoudigweg niet te overtreffen. Maar ik weet best waar de schoen wringt. Hendriks had er zelf op gerekend hier het heft in handen te krijgen. Bij die Van Drimmelen had hij de kans niet. Zijn opvolger Kersten, die hierachter gewoond heeft, heeft hij blijkbaar nooit als een blijver op het bedrijf gezien. Nu ik gekomen ben, nu hij mijn zwakke kanten ontdekt heeft, heeft hij nooit nagelaten me tegenover de andere lui te kleineren. Hij héét kwaliteiten, dat moet ik eerlijk erkennen. Maar zijn tong is nog gladder en dat neemt een mens op den duur niet.'

'Dat heb ik nu ervaren, ja!'

Diens stem klinkt stugger dan ze het bedoeld heeft. Maar ze is kriegel. Verdikkie! Had die Koopman niet een paar dagen kunnen wachten met dat dreigen met ontslag? Waarom haar direct op het dak te vallen met moeilijkheden, die er volgens haar niet hadden behoeven te zijn.

Voor de zoveelste keer weet ze niet of zijn ogen haar kant op kijken of niet. Maar zijn stem is geenszins mis te verstaan, als hij zegt: 'Als het mevrouw niet zint, kan ze die vent alsnog hier houden. Maak hem voor mijn part bedrijfsleider. Ik voel me op een kleiner spul net zo gelukkig. De jonge mijnheer komt nu toch ook in het bedrijf. Die zal het wel rooien met die praatjesmaker. Die heeft behoorlijk geleerd, kan hem, als het zo uitkomt, een grote mond teruggeven. Dat heeft Hendriks hard nodig, wil hij het hier niet helemaal voor het zeggen krijgen.' 'Bedankt voor je advies, Koopman. Dat is overigens een kwestie tussen mijn zoon en mij. Vertel eens! Wat voor narigheden moet ik nog meer aanhoren? Je had het zopas tenminste erover dat het niet bij één vervelende zaak gebleven was.'

''t Zal waar wezen! Een van de beste koeien dood. Het koren kunnen we voor dit jaar wel afschrijven. Het staat op het land te verrotten. De aardappels hebben we eruitgegooid. Het moest van de landbouwconsulent. Het is nu te laat om er nog wat anders neer te zetten. Of dat alles nog niet genoeg was, is er iets met een van de machines. Als je niet beter wist, zou je denken dat het sabotage geweest is. Ik heb er al een vakman bijgehaald...'

‘En? Wat zei die ervan?’

Hij haalt zijn schouders op. ‘Niet veel goeds! Voorlopig uitgeschakeld. Hij was het, die het woord sabotage liet vallen. Ja, mevrouw De Jong, “als de kat van huis is...” Ze kàn gerepareerd worden. Ik heb nog geen toestemming gegeven. Het kost een slordige duit en het is nog de vraag of ze ooit weer zo goed zal functioneren als vroeger. Als u het mij vraagt, kunt u zich beter een nieuwe en meer moderne aanschaffen.’

Dien voelt zich verslagen, maar ze wil het tegenover haar bedrijfsleider niet laten merken. Zijn toon staat haar helemaal niet aan. De gedachte komt in haar op of ze er inderdaad niet goed aan zou doen Koopman te ontslaan en Hendriks alsnog te strikken. Ze moet het er vandaag nog met Arie over hebben. Arie mocht de vent wel. Zijzelf niet bepaald. Een echte heethoofd, tegen wie ook zij het wel eens zou kunnen afleggen.

‘Ben je er nu met je zwarigheden, Koopman?’ vraagt ze, opstaand.

Hij knikt. ‘Heeft mevrouw er niet genoeg aan?’

‘Inderdaad! Het is op die manier geen blij thuiskomen voor me.’ ‘Dat snap ik. Maar ik vond dat u het zo gauw mogelijk moest weten. U kunt nu uw maatregelen nemen. Ik hoor het dan wel.’ ‘Goed! Ik zal alles vandaag nog met mijn zoon doorpraten. Je doet je best maar, Koopman. Misschien valt alles nog wel mee.’

Dien heeft zich tegenover haar bedrijfleider weten goed te houden. Maar geen half uur later, als Arie uit zijn bed is komen rollen, treft hij een totaal ontredderde moeder aan. Geen wonder! Na Koopmans vertrek heeft ze het stapeltje post naar zich toe getrokken, werd helemaal holderdebolder, toen ze na elkaar drie belastingbiljetten openmaakte. Waarom moeten ze haar daarmee rauw op het lijf vallen? Waarom heeft ze geen bedrijfsleider, die ook dit voor haar opvangt? Zoals Van Drimmelen dat altijd gedaan had?

Ze legt haar hand over haar ogen. Ze voelt zich opeens akelig oud. En moe! Ze zou na de vermoeiende reis, die met zoveel totaal nieuwe indrukken gepaard gegaan was, alleen maar willen slapen. Desnoods twee dagen aan een stuk.

Wat verwonderd blijft Arie voor zijn moeder staan. ‘Moeder! Wat is er? Jank je? Jij?’

De onrust die ze in zijn stem beluistert, doet haar onmisken-

baar goed. Ze neemt de handen van haar ogen, brengt een mat lachje te voorschijn. ‘Ik ben moe, jong. En... Koopman kon blijkbaar geen halve dag wachten met het opspuiten van zijn moeilijkheden.’

‘De zijne? Of...? Er is toch niets met de paarden gebeurd in de tijd dat we weg waren?’

Ze schudt haar hoofd en meteen schiet het door haar heen hoe deze éne vraag haar zoon van top tot teen uittekent. Nee! Nooit zal hij een Bertus de Jong worden. De man die, op wat ze nu gezegd had, slechts één antwoord gehad zou hebben: ‘Dan moeten we daar als de bliksem achterheen. Het zal goed komen of ik heet geen Bertus de Jong. Ik ben tenslotte verantwoordelijk voor het heil van “Zon rondom”.’

Als ze haar ogen een moment dichtknijpt, staan die woorden haast aan de wand geschreven. Bertus de Jong! De man die slechts één iemand boven zich duldde, aan Wie hij zich altijd zonder morren onderworpen had. Aan God! Maar ook aan Hem alleen. Op aarde en speciaal op het bedrijf kon hij het zelf wel klaren.

Alsof Arie de beslissende woorden uitgesproken heeft, zo stellig weet ze nu dat haar zoon nooit en te nimmer boer op ‘Zon rondom’ zal worden. Ja, dat hij het niet worden kàn zelfs. Eenvoudigweg omdat hij er niets van terecht zou brengen. De slag komt aan, maar brengt daarnaast ook een zekere rust. Alleen zal ze het immers ook niet kunnen volhouden, zeker niet nu de tegenheden zich schijnen op te stapelen.

‘Met je paarden is alles okee. Als dat niet zo geweest was, had ik wel aan je bed gestaan.’

‘Goddank!’ En of met moeders uitspraak het ergste wat ‘Zon rondom’ kan overkomen afgewend is, zegt hij vlug: ‘Heb je al koffie? Ik snak ernaar. Vertel me dan onderdehand maar wat die Koopman nu weer te mopperen had. Bah! Die kerel is eeuwig en altijd in mineur. Moeder! Je moet niet zo in de put zitten. Het lijkt wel of hij er een zeker vermaak in schept speciaal jou op stang te jagen.’

Met een dankbare blik slaat ze haar ogen naar hem op. ‘Je hebt misschien wel gelijk, jong. Wacht! Ik haal vlug koffie. Rina zal hem al wel gezet hebben. Zelf heb ik nog geen nat of droog over mijn lippen gehad.’

‘En nu opbiechten!’ commandeert Arie, als ze haast tegelijk

de leeggedronken kopjes op tafel zetten.

Dien raffelt haar verhaal vlug af. Ze heeft ineens geen zin meer zich in al die moeilijkheden te verdiepen.

Arie moet haar nu maar eens helpen.

'Het is erg allemaal,' zegt hij of het hem niet helemaal aangaat. 'Alleen... mislukt koren hebben alle boeren met dat snertweer. Het is jammer van de aardappels; misschien kun je daar toch maar beter mee ophouden. Die dode koe overleven we wel. Zo iets overkomt elke boer op zijn tijd. Wat ik wèl erg vind...'

Ze valt hem ongeduldig in de rede. 'Van die machine natuurlijk?'

'Zo is het. Als het inderdaad waar zou zijn dat er sabotage in het spel is. Zeg eens eerlijk, moeder. Weet jij iemand die je ervan verdenken kunt?'

Ze schudt triest haar hoofd. 'Echt niet, Arie. Zo iets zullen ze "Zon rondom" niet durven aandoen.'

Hij haalt zijn schouders op. 'Ik hoop het, ja! Vergeet anders niet dat de boerin van "Zon rondom", die als een vorstin kan leven, vijanden heeft.'

'Ik vijanden? Ik, die geen mens iets aandoe?'

Alle kleur is uit haar gezicht weggetrokken. Arie heeft zijn moeder nog nooit zo meegemaakt. Het geeft hem opeens de absolute zekerheid dat ze nimmer in staat zal zijn 'Zon rondom' alleen te runnen. Dat ze ook nooit de tering naar de nering zal kunnen zetten. Ja, voor luttele weken. Dan zal ze toch weer in haar 'koopziekte', zoals je het wel noemen kunt, vervallen. Moeder! Op hun reis een vlotte, vrolijke kameraad. In feite een onvolwassen kind, dat met het wel en wee van het bedrijf omsprong of het een speelgoedboerderij betrof.

Hij loopt op haar toe, legt zijn forse hand op haar arm. 'Moeder! Weet je wat je eerste daad hier moet zijn?'

Opnieuw slaat ze haar hand voor haar ogen. 'Ik weet het werkelijk niet, Arie. Het duizelt me alleen maar.'

'Daar kan ik inkomen. Je bent moe, je moet slapen. Ga dat maar zo gauw mogelijk doen. Alleen... vertel die Koopman daarvóór nog even dat hij volgende week kan opkrassen.'

'Arie? Meen je dat?'

Hij knikt. 'Als jij het niet kunt opbrengen, zal ik het uit jouw naam doen. Voor mijn part hoepelt hij vandaag nog op.

Moeder? Durf je het aan?'

'Wat? Die Koopman ontslaan, bedoel je?'

'Dat is al afgepraat immers,' zegt hij ongeduldig. 'Ik bedoel heel wat anders. Zullen we Hendriks het voorstel doen hem met de leiding van het bedrijf te belasten? Wel de voorwaarden goed vastleggen natuurlijk.'

De aarzeling staat op haar gezicht te lezen. 'Hij is er nog een uit vaders tijd, Arie.'

'Dat antwoord had ik nu net precies van jou verwacht. Schei er toch eens mee uit zo geborneerd te denken. Zie je dan niet in dat het juist een goede zet zal zijn hem de eer te gunnen? Je hebt met één slag het hele dorp op je hand. En niet alleen het dorp, ook Hendriks zelf met zijn kornuiten. Dat laatste is misschien nog wel het allerbelangrijkst.'

Er glijdt een lachje over haar gezicht en haar kleur is er ook weer. 'Je bedoelt... je denkt dat hij iets meer af weet van die kapotte machine? Sabotage!'

Arie legt een vinger op zijn mond. 'Ssst!' En haar dan opnieuw een klap op haar schouder gevend: 'Je mag dan niet veel schoolgeleerdheid ingedronken hebben, pienter ben je genoeg. Maar mondje dicht, hoor! We merken het vanzelf of we in de goede richting gedacht hebben. Binnen nog geen drie weken een beest dood, een machine onklaar en nou ja: toevallig net bezoek van de controleur voor de aardappelvelden. Het is mij wel wat te veel van het kwade. Allemaal net als de boerin van "Zon rondom" de benen genomen heeft.' En zich voor haar posterend: 'Zou ik morgen de wagen nog een dag mogen hebben? Nee! Nu niet vragen met welk doel ik dit zo graag wil! Ik kan je toch alleen maar zeggen dat ik hem nodig heb in het belang van het bedrijf.'

Opnieuw staat de schrik in haar ogen te lezen. 'Je wilt er toch geen politiezaak van maken zeker? Of een particulier detective inschakelen?'

Hij schatert het uit van de lach. 'Heb je te veel Agatha Christie's gelezen, jij? Blijf maar met je benen op de grond staan, moeder. Kom, ik ga die Koopman opsnorren. Gedaan is maar gedaan!'

'O graag!' zegt ze, haast verlegen met haar figuur. En haar zoon even naar zich toe trekkend: 'Lief dat je zo voor het bedrijf opkomt, jong! Mag ik dan nu wat gaan slapen? Ik zal wel tegen

Rina zeggen dat we vanavond maar warm moeten eten.'

Arie heeft maar een enkel woord nodig om te maken dat Koopman uit zichzelf voorstelt van 'Zon rondom' weg te gaan. 'Je haalt me de woorden uit de mond,' zegt de bedrijfsleider een tikkeltje neerbuigend. 'Ik kan ergens terecht waar ze niet in een paar jaar rijk willen worden...'

'Je bedoelt?' Arie vangt hem direct op zijn woorden.

'Nogal duidelijk! Een gemengd bedrijf brengt al zorgen genoeg met zich mee. Nu nog die paardenfokkerij erbij! Als ik geweten had wat ik nu weet, was ik al eerder weggegaan.' 'En dat is?'

'Dat de zoon van de vorstin van "Zon rondom" toch geen blijvertje op het bedrijf zal zijn. Of... als hij zou blijven, kregen we nog meer soesa met die paardenaffaire.'

'Okee!' zegt Arie kort. 'Je kunt gaan wanneer je wilt. In ieder geval zal moeder je de volle maand uitbetalen.'

Nu echt met een loense blik kijkt Koopman de jonge boer aan. 'Dat móet ze voor haar naam wel. Maar zo je wilt! Dan pak ik vandaag nog mijn bullen, zodat ik morgenvroeg mijn nieuwe baas kan geruststellen.'

Op Arie's gezicht valt niets te lezen. Dat van Bertus, zijn vader, zou zo gestaan kunnen hebben. 'Uitstekend!' zegt hij op zijn meest zakelijke toon. 'Welke kant moet je op?'

'Renswoude! Als ik straks nog bel, halen ze me vandaar wel op.' 'Je kunt morgen om zeven uur meerijden tot dat Renswoude. Ik kom er toch langs. Dat is dan afgesproken.'

'Mag ik werkelijk niet weten wat je morgen van plan bent, Arie? Je gaat toch geen gekke dingen uithalen, wel? Die kunnen we ons op het moment allerminst permitteren.'

'Mijn hand erop, moeder! Nee! Ik vertel toch niet waar ik op af ga. Je hoort het later allemaal nog wel. Pak vanavond nog maar een paar sneden brood in. Je weet dat ik Koopman zover meeneem?'

'Nee! Wat bedoel je daarmee? Gaat hij niet weg dan?'

'Juist wèl! En moeder! Zonder tamtam! Je hoeft echt geen bloed voor je hart te krijgen, hoor! Het is nu gebleken dat hij al iets anders achter de hand had.'

'Hoe dan?'

‘Ik heb er niet nader naar geïnformeerd. Hij heeft iets in de buurt van Renswoude. Ik heb hem aangeboden morgenvroeg tot daar mee te rijden.’

‘Nee toch? Nam hij het nog aan ook?’

Arie lacht. ‘Ik heb hem geen gelegenheid gegeven voor de eer te bedanken. Een politieke zet van me, of niet? Als jij het nu nog opbrengt hem als hij straks komt om afscheid te nemen charmant je poezele handje voor te houden, zal hij helemaal niet meer weten wat hij van de bewoners van “Zon rondom” moet denken.’

Arie zet er vaart achter. Precies vijf over zeven rijdt de wagen al de dijk uit om, eenmaal op de grote weg beland, nog meer snelheid te maken.

Wel een half uur lang wordt er tussen Koopman en Arie geen woord gewisseld. Dan, als Arie de ander een sigaret aanbiedt, zegt Koopman plotseling: ‘Die Hendriks hàd wat tegen me. Wat me nu te wachten staat, zal ik nog moeten ondervinden. Maar toch ben ik blij dat ik van de boerderij weg ben. Een vent die uit louter eerzucht op een gegeven moment een ander een mes tussen zijn ribben zou jagen.’

Een snelle blik van Arie zijn kant uit; dan zegt deze wat stug: ‘Wij hebben nog nooit last met Hendriks gehad. Stellig zou hij, àls dat het geval geweest was, de laan zijn uitgedanst. Vooral daar hij indertijd nog door...’

Hij houdt zo plotseling in, dat het nu Koopmans beurt is om de man achter het stuur verbaasd aan te kijken. Dan zegt hij op zijn wat lijzige manier: ‘Je hoeft me er niets van te vertellen. Je wilde zeggen dat je vader zaliger hem al in dienst had. Dat je moeder het liefst iedereen die haar aan die tijd doet denken, van het erf ziet verdwijnen. Toch... laat ze hem maar houden. Iemand die je beter mee dan tegen kunt hebben volgens mij. Zelfs al wàs ik gebleven en had hij een andere baas gezocht, dan nòg had ik het hier nooit gerooid.’

‘Je durft veel te zeggen, Koopman.’

De ander grinnikt even. ‘Ik hoef niet veel meer te zeggen. De kogel is nu toch door de kerk.’

‘Bedoel je ermee dat het je spijt bij ons vandaan te gaan?’

‘Dat doet weinig ter zake. Tegenover je moeder koester ik geen wrok. Maar ze is geen sterke persoonlijkheid, die als het nodig

is kan ingrijpen. Vergeet ook niet dat Hendriks' familie hier altijd gewoond heeft. Ik ben en blijf de buitenstaander, die op een schoen en een klomp op “Zon rondom” gekomen is. Dat denken ze tenminste.’

‘Is dat dan niet zo?’

Opnieuw haalt de ander zijn schouders op. ‘Wat doet het er nog toe? Laat ze in die waan. Ik ben er nu met stille trom weer uit verdwenen. Ìk zal er geen last meer van hebben, als ze deze week in café “Lingezight” over mij en mijn plotseling verdwijnen van “Zon rondom” roddelen.’

Arie voelt zich kriebelig worden. Hij weet zo ongeveer wat de kerel bedoelt. Ondanks dat kan hij niet nalaten te vragen: ‘Je bedoelt dat moeder ook over de tong zal gaan?’ En nors: ‘Dat moeten ze eens proberen! Komt Hendriks daar soms ook de laatste tijd?’

‘Hij mag voor mijn part. Hendriks is niet te beroerd om te werken. Het is ook een vent met een pientere kop. Maar voor de rest... bij ons in de streek noem je zo'n kerel een fliere fluiter.’

Arie schiet in de lach. ‘Merijntje Gijzen... Kom jijzelf ook uit Brabant?’

‘Uit de Peel! Tenminste... daar heeft mijn familie altijd gewoond. Ikzelf heb over de hele wereld gezworven.’

‘Dus ook een soort fliere fluiter?’

‘In zekere zin, ja. Alleen... ik heb niet de knappe snuit en de rappe mond van Hendriks. Als je begrijpt wat ik bedoel.’

Arie knikt. ‘En nu dan op je volgende baas aan! Weet je soms ook al voor hoelang?’

‘Ik zal wel zien. Ik heb kind noch kraai op de wereld. Ik heb voor mezelf niet veel nodig. In ieder geval ga ik nu naar een veel kleiner bedrijf; heb daar gaan pottekijker onder me, die me het leven zuur maakt.’

‘Ook weer bedrijfsleider?’

‘Dat wel! Maar met heel wat minder soesa. Alleen kippen en wat eraan vastzit. Ik heb het vroeger in Canada meer gedaan. Ik houd niet zo erg van jullie waterland. Nu beland ik tenminste weer op de zandgrond.’

‘Renswoude? Daar heb je ook nog wel water, hoor!’

‘Meulunteren! Ze halen me in Renswoude in dat café op de hoek op. Vanmiddag nog rijd ik al met de baas mee naar Bar-

neveld. Ik ken de streek wel.'

'En? Het bedrijf? Ken je dat ook al?'

Opnieuw grinnikt Koopman. Een lach, die zijn gezicht nog grotesker maakt dan het al is. 'Van een plaatje, ja! O, dat maakt me niets. Zint het me er niet, dan zoek ik wel weer wat anders. Vrijheid blijheid!' En zijn hand vertrouwelijk op Arie's arm leggend: 'Dat laatste deed het me bij je moeder ook zo lang uithouden. Als je van vrouwelijke fliere fluiters kon spreken, zou zij er ook een kunnen zijn. Benieuwd hoe ze op den duur met die Hendriks zal spitten.'

Arie's gezicht staat opeens gesloten. 'We schieten al op,' zegt hij, of ze over onbelangrijke dingen gepraat hebben. 'Als we in de buurt van Driebergen komen, moesten we maar een kop koffie pakken.'

8.

‘Arie! Dat is aardig dat je de oude man eens komt opzoeken. Dus... je bent al terug van je zwerftocht. Heeft je moeder het er ook goed afgebracht?’

‘Prima, oom Willem! Eerlijk gezegd heb ik haar bewonderd om zoveel spirit.’

‘Jouw tempo lag haar dus nog wel?’

‘O ja! Ze heeft zich reusachtig gehouden. Nu ja, eenmaal thuis is ze wel behoorlijk afgeknapt, maar...’

Willem de Jong duwt zijn neef voor zich uit. ‘Laten we naar binnen gaan. Mijn trouwe hulp was net aan het tafeldekken. Je treft het. Gemakshalve eten we vanmiddag pannekoeken met stroop.’

‘Dat tref ik zeker. Eerlijk gezegd: als ik niet vandaag nog terug wilde zijn, had ik de weg naar Zweelo ingeslagen. U weet wel, naar “het huisje van hol'an”.’

De ander knikt. ‘Ik ken het, ja. Alleen... Fiet bakt ze niet minder. Je kunt toetasten, jong. Fiet rekent blijkbaar elke keer op een huis vol.’

Tijdens de maaltijd wordt er over koetjes en kalfjes gepraat. Oom Willem houdt er niet van in aanwezigheid van zijn huishoudster over familieaangelegenheden te beginnen. Als Arie bij wijze van spreken geen pannekoek meer zien kan, pakt oom Willem bedaard de bijbel, kiest dit keer echter wel een korte passage. Fiet moet weer aan het werk en zelf is hij oprecht benieuwd te vernemen hoe het op ‘Zon rondom’ reilt en zeilt.

‘Zo, nu kunnen we praten,’ zegt hij, als Fiet met de laatste spullen in de keuken verdwenen is. ‘Vertel eerst over je moeder. Afgeknapt, zei je zostraks. Bedoel je daarmee dat ze in bed ligt? Het zou niets voor Dien de Jong zijn in de zomer in haar bed te kruipen.’

‘Ze ligt ook niet op bed. O, ze is er stellig met een paar dagen wel weer bovenop. Maar... nou ja, u kent moeder genoeg. Ze had zich een feestelijker thuiskomst voorgesteld. Waarom? Dat snap ik ook niet. Eens moet je toch weer in de tredmolen terug.’ Zijn oom neemt hem met strakke blik op. ‘Jijzelf dus ook? Bedoel je daarmee dat je van nu af aan mee op “Zon rondom” gaat aanpakken?’

‘Ik peins er niet over. Ik heb vervroegde dienst aangevraagd. Moeder was er kwaad om.’

‘Alleszins begrijpelijk! Je had gemakkelijk uitstel kunnen krijgen. Misschien had je wel helemaal niet behoeven op te komen.’ ‘Ik weet het. Maar oom! Ik wil geen boer op “Zon rondom” worden. En doe nu niet net of u dat niet al lang wist. Uzelf hebt jaren geleden uw bedrijf ook van u afgeschud, hebt u helemaal op de paarden geworpen.’

Oom Willem knikt bedachtzaam. ‘De zaken lagen voor mij wel een beetje anders. Ik heb kind noch kraai. Het bedrijf zou na mijn dood toch in vreemde handen zijn overgegaan.’

‘Dat kan met het onze dan ook maar het best gebeuren. Ik taal er niet naar. Moeder feitelijk ook niet. Teun heeft nooit meer iets van zich laten horen. Hij heeft er trouwens niets meer mee te maken...’

‘En Reina? Hoe denkt die erover?’

Een grimmig lachje! ‘Reina denkt erover zoals haar heer gemaal het haar voorschotelt.’

‘Je bedoelt ermee dat ze in haar huwelijk alle interesse voor het bedrijf verloren heeft?’

Hij knikt. ‘In feite wèl! Alleen... als Leo op zekere dag zou gaan vermoeden dat Reina's aandeel in “Zon rondom” wel eens bedreigd zou kunnen worden, zal hij niet rusten vooraleer hij inzage van de boeken heeft gekregen.’

‘Arie! Zeg eens eerlijk! Is daar op het ogenblik dan al reden voor?’

‘Ik vrees van wel. Nou ja! Het is een rotjaar voor elke boer. Maar moeder heeft er wel voor gezorgd dat de reserves die er waren voor vader stierf, compleet verbruikt zijn. Niet alleen voor het woonhuis, heus ook wel voor het bedrijf. Veel weet ik er niet van, maar ik heb zo het een en ander opgevangen. Tot overmaat van ramp kwam de bedrijfsleider, toen we nauwelijks thuis waren, met allerlei rampspoeden aandragen. De

druppel die bij haar de emmer deed overlopen.'

'Welke rampspoeden dan?'

Arie fronst zijn voorhoofd. Zijn oom brengt hem onbewust tot datgene waarvoor hij vandaag zijn reis gemaakt heeft en waar hij toch wel vol van zit.

'Ik maak me er behoorlijk ongerust over. Er is een koe dood. Oorzaak onbekend! De aardappelcontroleur is geweest en heeft de hele boel afgekeurd. Het graan verpietert en wat er het meest inhakt: toevallig is er in de weken waarin moeder niet thuis was, een dure machine onklaar geworden.'

'Toevallig, of...? Heb je enige verdenking dan?'

Arie haalt zijn schouders op. 'Feitelijk weet noch ik noch moeder veel van het bedrijf af. Alleen ik heb nu ontdekt - wat iedereen al scheen te weten - dat het tussen Koopman en de oudste knecht slecht botert. Op het bedrijf is zelfs het woord sabotage gevallen.'

'Wat is die Koopman voor een kerel?'

'Zeg maar liever "was". Vanochtend heb ik hem tot Renswoude meegenomen naar zijn nieuwe baas.'

'Ontslagen?'

'Daar komt het min of meer op neer. Een onberekenbare kerel. IJverig was hij bepaald wel, maar van boekhouden en dergelijke had hij geen kaas gegeten. Hij schijnt ook voortdurend geplaagd en getreiterd te zijn. Speciaal door Hendriks. Koopman stond hem blijkbaar in de weg. Hij is er ook geen van het dorp, oom Willem. Dat moet u, die het wèl bent, al genoeg zeggen.'

De ander knikt, vult op zijn gemak opnieuw zijn pijp. 'Het zit dus niet zo best op "Zon rondom", wel?'

'Ik vrees van niet. Moeder heeft de capaciteiten noch de lust zich in te werken. Ze kan haar houding tegenover het personeel slecht bepalen. Ikzelf weet wel zeker dat ik het andere zal willen. Net zo zeker als u het jaren geleden wist. Oom Willem? Mag ik na mijn diensttijd niet bij u in het bedrijf komen? Als u het me nu toezegt, zullen èn moeder èn Reina wel moeten zwichten. Ik begrijp echt niet waarom er zoveel kostbare tijd voorbij moet gaan eer de beslissing wat "Zon rondom" betreft zal vallen.'

Op zijn zekere manier legt oom Willem zijn pijp in de asbak. 'Ik kan je daar meteen antwoord op geven, jongen. Om de een-

voudige reden dat ik de boel hier zo goed als van de hand heb gedaan. De zaak is nog niet helemaal beklonken. Maar één ding moet ik je toch aan het verstand brengen. Jijzelf bent er nog in geen jaren aan toe om mijn plaats in te nemen.'

'De dienst duurt immers zo'n anderhalf jaar. Daarna...?'

'Er is voor mij geen daarna. Ik wil zolang niet wachten... Dat van je meerderjarig worden is niet het belangrijkst. Mocht het inderdaad blijken dat jullie bedrijf achteruitholt, dan zou ikzelf er inderdaad voor zijn het zo snel mogelijk van de hand te doen. Alleen... daar moet ik eerst ten volle van overtuigd zijn.'

En als hij merkt dat Arie weer wat wil zeggen, zijn hand ophoudend: 'Ik zal je iets toevertrouwen, waarvan je zult opkijken. Het lijkt er veel op of het zo heeft moeten zijn dat je vandaag naar me toe bent gekomen.'

'U zoudt het bedrijf willen overnemen misschien?'

'Nooit en te nimmer! Dan had ik mijn eigen boerderij wel kunnen aanhouden. Nee! Reken daar maar nooit op. Zonodig zal ik jullie, als je mij om raad vraagt, van advies dienen, maar dat is dan ook het enige.'

'Dan weet ik het domweg niet.'

'Het zit erin dat ik weer op mijn geboortedorp kom wonen.' Oom Willem kan over zijn verrassing tevreden zijn. Arie is opgesprongen, kan van louter nieuwsgierigheid niet meer stilzitten. 'Oom Willem? Is het heus zo? Gaat u ergens bouwen?' 'Ik peins er op mijn leeftijd niet meer over. Nu ik achter mijn werk hier definitief een punt heb gezet, zegt Drenthe me weinig meer. O, niet dat ik hier geen vrinden gemaakt heb. Dat ik de bevolking niet mag. Niets is minder waar. Maar de drang naar het mooie Betuwse land, naar het water, is nog sterker.'

Arie luistert maar half. Oom Willems bespiegelingen kunnen hem op dit moment gestolen worden. 'Vertel nu maar wat u dan van plan bent,' valt hij hem in de rede.

'Het huis van De Klerk wordt openbaar geveild. Ik...'

Opnieuw valt Arie zijn oom in de rede. 'U bedoelt die oude kast helemaal aan het eind van het dorp? Het zal u niet meevallen. Veel te groot voor een man alleen.'

'Maar met een magnifiek uitzicht over het water. Achter kijk je haast tot aan de stad. En... alleen ben ik ook niet helemaal.

Fiet gaat mee.'

'Fiet mee? Is ze dan geen Drentse?'

'Van geboorte wèl! Maar toen haar man nog leefde, heeft ze altijd in het westen gewoond. Een paar maanden geleden is de man van haar enige zuster overleden. De twee kinderen beiden getrouwd. Ze moet nu van de boerderij af, wil toch weer graag buiten wonen...'

'U bedoelt dat die zus ook bij u intrekt?'

'Zeg maar liever bij Fiet. Het huis bij jullie leent er zich uitermate goed voor. De deur in het midden. De twee zusters gaan het grootste gedeelte bewonen; ik heb genoeg aan de ruimte links van de voordeur. Ik wilde er juist een dezer dagen eens poolshoogte gaan nemen. Staat het me aan en krijg ik niet tè veel kosten, dan koop ik het onderhands.'

'Kunt u vandaag niet meerijden? U kunt bij ons slapen. Morgen breng ik u even tot Utrecht, dan pakt u daar de sneltrein.' 'Fiet zou het wel willen.'

Arie schiet in de lach. Het antwoord typeert zijn oom wel helemaal.

'U ook!' zegt hij met jeugdig enthousiasme. 'Toe, vertel het haar maar gauw. Haar pannekoekenvaat zal onder de hand wel aan kant zijn. Ik wou uw raad ook nog over iets anders inwinnen. Dat was de eigenlijke reden van mijn komen hier.'

'Over je paarden?' Oom Willem is opgestaan en loopt naar de deur. 'Even Fiet waarschuwen! Mag ik zó mee?'

'Altijd!'

'Dan ben ik feitelijk klaar om te gaan. Fiet pakt mijn nachtgoed wel in. Vertel jij ondertussen maar. Met dingen die jullie bedrijf betreffen, heeft ze niets te maken.'

'Het gaat om Hendriks. Nu die Koopman bij ons weg is, zitten we feitelijk zonder bedrijfsleider...'

'De jonge De Jong dan?'

'U bedoelt mij? Onzin natuurlijk! Oom Willem? Ik had gedacht Hendriks in te schakelen. Hij is niet gemakkelijk, maar hart voor "Zon rondom" héét hij. Voorlopig voor tijdelijk. Want... als u eenmaal op het dorp uw intrek heeft genomen, mag moeder toch wel op u rekenen, niet?'

Oom Willems gezicht staat ineens ernstig. 'Rekenen altijd! Alleen... nooit als bedrijfsleider. Hoogstens als iemand die samen met je moeder en jullie de zaken objectief wil bekijken. En

dan onder één voorwaarde, Arie.'

'Die is?'

'Dat jij nog een jaar speling krijgt om te overdenken of je toch maar niet boer op "Zon rondom" zult worden. Zien we er geen van allen heil in, dan moet de boel maar uit elkaar.'

Arie's gezicht staat een beetje verslagen. 'Ik had nog even gedacht dat u...'

'Beter van niet, jong!... Kom, ik ga eens kijken of Fiet al klaar is. We moesten dan nu maar opstappen. Vanavond, als je moeder erbij is, zullen we de zaak eens rustig bezien.'

In lang is het in café 'Lingezight' niet zo'n kabaal geweest als op deze avond. Klanten die er sedert lange tijd niet meer geweest zijn, hebben nu acte de présence gegeven. Aan biljarten wordt helemaal niet gedacht. Wèl zijn de kelen extra dorstig. Geen wonder als de één al sterker zijn mening wil laten horen dan de ander.

Leen Rijkers lacht in zijn vuistje. Dien de Jong moet het maar nooit in haar hoofd halen nog weer uit het dorp weg te trekken. Ze is hier werkelijk voorpaginanieuws geworden. Feitelijk mocht ze met Kerstmis wel een gratificatie van me hebben, denkt hij. Ze heeft me de laatste jaren al heel wat volk bezorgd, dat anders thuis bij de t.v. zou blijven hangen.

Hij richt zijn blik naar de stamtafel, die hem met zijn twee uitgeschoven bladen nog wat onwennig aandoet. Maar wat wil je? De lui, díe gekomen zijn, willen liefst bij elkaar zitten. Geen onderonsjes, maar zoals het nu al jaren het geval is - feitelijk al na de dood van Bertus de Jong - onder presidium van Rien Langen. Al moet die af en toe wel het veld ruimen voor zijn zoon Cor. Die kan er ook wat van maken, als het over de vorstin van 'Zon rondom' gaat.

Maar dit keer gaat het niet alleen om Dien de Jong en wat er op 'Zon rondom' voorgevallen is. Het andere neemt haast een nog grotere plaats in, al weet geen der aanwezigen het naadje van de kous.

Het is of ze op het sein van Rien Langen gewacht hebben. Eerst als hij zijn kop koffie uitgedronken en het kopje met een gebaar van 'dat vocht hoef ik vanavond niet meer' van zich heeft afgeschoven en uit zijn buitenzak het korte, bruingebrande pijpje voor de dag gehaald, staken de anderen hun praatjes

over de regenzomer, de koeien die slecht melk geven en de verdiensten die dit jaar behoorlijk lager zullen zijn.

‘Mijn buurvrouw is dan nu ook aan het bezuinigen,’ merkt Rien op. ‘Die Koopman is wat je noemt met de noorderzon vertrokken. En toch schijnen ze geen ruzie gehad te hebben.’ ‘Hoe wou jij dat weten?’ valt Gijs Verdonk uit. ‘Nee man! Al zit je nu zogezegd op haar lip, àlles hangt ze je heus nog niet aan je neus.’ En lachend: ‘Al is die er onder de hand lang genoeg voor.’

‘Jij je grote bek houden, niet?’ Cor, Riens zoon, dreigt de ander lachend met zijn vuist. ‘Vader kan het weten. En ik nog beter. Ik kwam net van het land weerom, toen ik Arie, die Koopman naast zich, weg zag rijden.’

Gijs Verdonk geeft zich nog niet gewonnen. ‘En jij dacht...’ zegt hij spottend, ‘jij dacht soms dat het samen met de auto wegrijden een of andere vergadering of bespreking betrof?’

‘Ik dacht niets. Helemaal niets. Och kom, man! Ik heb met eigen ogen gezien dat Hendriks nu als een pauw over het bedrijf loopt. In velden of wegen geen Koopman meer te bekennen! Nee! Die zien we niet meer. Dien weet met haar bedrijfsleiders overigens raad. Eerst Van Drimmelen, daarna die Kersten en nu vrind Koopman. Het zou mij geen steek verwonderen, als ze er geen meer krijgt. Hendriks heeft er zijn gat aardig ingedraaid.’

‘Hij is misschien na Van Drimmelen nog de beste die het spul beheren kan,’ zegt Rien Langen op zijn wat zekere manier. ‘Hij kent het bedrijf van haver tot gort. Een soepel mens is hij geenszins, maar voor werken is hij niet te beroerd.’

‘En niet zo geslaagd getrouwd ook!’ Opnieuw is het Gijs Verdonk, die deze woorden de ruimte inslingert. ‘Hij mag dan een paar jaar jonger zijn dan zijn bazin, afkerig van een mals kluifje is hij nog nooit geweest.’

‘Je moest eens wat minder kwaadspreken,’ waarschuwt Rien Langen hem. ‘We zouden haast in ernst gaan denken dat de druiven zuur waren.’

‘Vertel dat je zoon ook maar, Langen. Meer wil ik er niet over zeggen.’

‘Arie is nu voorgoed thuis,’ valt Dirk Verhagen in. ‘Die heeft zijn ogen ook niet in zijn zak.’

‘Voor hoelang? Hij schijnt vervroegde dienst aangevraagd te

hebben... Och man! Gelooft iemand nu nog dat die later boer op “Zon rondom” zal worden? Eer het zover is, is de zaak daar al failliet. Als Bertus kon weten hoe zijn vrouw met zijn centen omspringt, draaide hij zich in zijn graf om. En... zoontjelief is al niet veel beter.’

Leen Rijkers loopt op de tafel toe. ‘Moeten de heren onder de hand niet eens wat pittigers drinken?’ En zo langs zijn neus weg: ‘Ik weet nog heel ander nieuws. Met eigen ogen gezien, jongens!’

En met een knipoog naar de jonge Langen: ‘Als je zo tegenóver “Zon rondom” woont, zie je toch nog meer dan wanneer je naaste buur bent.’

Een daverend gelach vult de gelagkamer, waarin de rook ondertussen te snijden valt. ‘Kom op met je nieuws! Het moet nog blijken of het voor ons werkelijk nieuws is.’

‘Willem de Jong is hier in het dorp.’

Als er in het café een bom ingeslagen was, had het één moment niet stiller kunnen zijn. ‘Wat je zegt!’ grinnikt Gijs Verdonk dan smalend. ‘Je bedoelt misschien zijn geest?’

‘Mis man! Willem de Jong in hoogsteigen persoon. Toen jullie om een uur of zes je magen zaten vol te stouwen, stond ik hier voor het raam. Zag met mijn eigen ogen de Peugeot met Arie achter het stuur het erf opdraaien. Even later stapte Willem eruit. Nog een vrouwmens ook. Een, die ik niet ken. Ook geen jonkie meer.’

Hoewel ze stuk voor stuk weten dat je op Leen Rijkers aan kunt, kunnen ze dit keer zijn woorden haast niet voetstoots aannemen. ‘Was het Diens dochter niet? Hoewel...? Die zie je hier nooit meer.’

‘Het wàs Willem! Niet eens veel verouderd. Wat magerder en wat grijzer, maar voor het overige weinig veranderd. Meer heb ik niet gezien. Ze glipten door de garage naar binnen.’

Boer Langen kijkt de kant van zijn zoon uit, dan zegt hij bedachtzaam: ‘Zou het er op “Zon rondom” al zó slecht voorstaan?’

‘De wens is de vader van de gedachte!’ Dirk Verhagen lacht boer Langen in zijn gezicht uit. En zich tot Leen Rijkers wendend: ‘Hij was toch niet met Reina, Diens dochter?’

‘Positief niet!’

‘Ik ben er!’ lacht Gijs Verdonk. ‘Willem de Jong is alweer een

tijd weduwnaar. Hij zal zich een nieuwe vrouw aangemeten hebben, komt daarmee op zicht.'

De anderen bulderen van de lach. 'Zeker in de auto van Dien. Nee jongens, zo iets zou hij wel in zijn eigen slee lappen,' merkt Rien Langen op. En zijn glas in één teug leegdrinkend: 'Mannen, laten we verstandig zijn en nog een partij gaan spelen. Als Leen gelijk heeft, zal hij er morgen ook nog wel zijn. Op klaarlichte dag zou het wel een wonder zijn, als geen van ons hem dan niet zou signaleren. In ieder geval heeft "Zon rondom" voor de zoveelste keer wat leven in de brouwerij gebracht.'

De lui van de stamtafel in 'Lingezight' hoeven de volgende dag heus hun nekken niet uit te rekken om een glimp van Willem de Jong op te vangen. Vrij en frank, met een groet voor ieder die hij op zijn wandeling tegenkomt, loopt hij het dorp uit op weg naar het huis dat een paar weken geleden leeggekomen is. Hij heeft De Klerk al opgebeld. Die zal er tegen tienen zijn, maar Willem kan de sleutel vast bij de buren ophalen. Goed zo! Hij herinnert zich het huis nog helemaal. Alleen... in zoveel jaren kan het er wel heel wat minder op geworden zijn.

Arie heeft aangeboden zijn oom met de auto te brengen, maar dat heeft deze kernachtig van de hand gewezen. 'Als het dorp nog net zo graag over nieuwtjes kletst als toen ik hier nog woonde,' zegt hij lachend, 'dan doe ik de mensen alleen maar een plezier door me in levenden lijve te vertonen. Ik moet onderweg maar niet te veel omkijken. Dat zou al de lui die van achter hun gordijntjes of hoe ook me nakijken maar met hun figuur verlegen maken. En Arie! Al heb ik dan zelf een wagen, het lopen door het mooie Drentse land heb ik altijd als een prettige tijdpassering volgehouden. Wèl graag iets anders. Neem mevrouw Dijkstra maar mee straks. Die wil wat haar toekomstige woning gaat worden ook graag bekijken. Ze kan dan haar verlangens kenbaar maken en ik neem, zo gauw de koop een feit zal zijn, een aannemer in de arm om het nodige te laten veranderen.'

Op de heenweg langs de zomerse dijk met zijn overdaad aan fluitekruid en boterbloemen, met zijn wisselend licht op de kruivende golfjes van het teerblauwe water, wordt Willem door niemand lastiggevallen. Hij zou het niet graag willen ook. Hoe goed hij zich in Drenthe thuis gevoeld heeft, hoe prettig de

omgang met de niet bepaald praatzieke bevolking ook geweest is, sterker dan hij zich ooit gerealiseerd heeft voelt hij nu de verbondenheid met zijn geboortegrond. Zo maar welt er een grote dankbaarheid in hem op dat het hem alsnog gegeven is hier voor de rest van zijn leven te mogen wonen. Dat het huis oud is, dat het heus wel gebreken of ongemakken zal hebben, och, hij tilt er niet zo zwaar aan. Dat hij, de jongere zoon, indertijd niet de boer van 'Zon rondom' had kunnen worden, had hem in die dagen wel gegriefd. Haast uit een soort balorigheid had hij het toen ver van huis in de kop van Drenthe gezocht. Een wat vervallen boerderij op grond die hij van huis uit niet gewend was. Maar zijn werkzame aard had er voldoening in gevonden eruit te halen wat eruit te halen víel. Zijn huwelijk was niet met kinderen gezegend geweest. Het had hem ook niet veel zon gegeven. Zijn vrouw was al gauw gaan sukkelen; had van haar vele ziek-zijn haast een cultus gemaakt. Van zichzelf al veel minder heerszuchtig dan zijn broer Bertus, was hij er, mee door de mensen in zijn omgeving, wat eenzelvig geworden. Hij had er zich misschien onbewust in geoefend naast zijn altijd klagende en kwakkelende vrouw ook een eigen leven op te bouwen. Een leven van zelfbeschouwing en inkeer, maar ook van genieten van het vele, dat er nog te genieten viel, als je ogen en oren had om het in je op te nemen. Toen zijn vrouw werkelijk niet meer in staat was het werk op de boerderij vol te houden, had hij al met plannen rondgelopen de boel op te doeken. Twee dingen hadden hem weerhouden. De moeilijk op te lossen kwestie wat er voor haar dàn te doen viel en zijn al opkomende paardenfokkerij. Hij hield van zijn dieren, hij genoot ervan lange tochten met de wagen te maken om zijn stoeterij nog meer te vervolmaken. Hij genoot eveneens van de gesprekken met gelijkgestemde mensen, die net als hij haast even blij met de geboorte van een puntgaaf veulen waren als een moeder dat is, als haar kind volmaakt gezond ter wereld komt.

Om geld maalde hij niet zoveel. Hij had voor zich alleen genoeg, zelfs meer dan. Als anderen in hun stamcafé over de hoge belastingen begonnen te zeuren in plaats van hun biljartkeu te pakken of direct naar de kegelbaan te trekken, zei hij alleen maar zo langs zijn neus weg: 'Och man, zeur toch niet! Wees net als ik blij dàt je zoveel betalen mag. Er blijft nog

altijd genoeg over om tevreden te kunnen zijn.' Waarop dan prompt het antwoord volgde: 'Jij hebt gemakkelijk praten. Jij hebt voor kind noch kraai te zorgen.' Ook daarmee vingen ze hem al lang niet meer. 'Wil je de jouwe ervoor afstaan?' vroeg hij dan laconiek. 'Zeg het maar! Ik zou er zó een thuis voor weten, waar ze het gemopper van hun vader niet hoefden aan te horen.'

Als hij de sleutel in het slot steekt, ziet hij in de verte de Peugeot aankomen. Hij laat de voordeur aanstaan, stapt dan resoluut de ruime kamer binnen, die hij zichzelf al toegedacht heeft. Malle, ouwe kerel, die hij is! Als hij uit het raam kijkt, langs de glanzende auto, dringen de tranen naar zijn ogen. Dat hij dit al die jaren heeft moeten missen! De bocht in de weg, waar het uitzicht op de Linge slechts door wat laag wilgenhout ingetoomd wordt. Even verder aan de nu smalle rivier de oude boerderij, waar hij als jongen zo vaak bij zijn vrind gespeeld heeft. Helaas al gestorven! Aan de overkant, net ver genoeg weg om niet hinderlijk te zijn, de fleurige tentjes van een bescheiden camping en heel in de verte het spitse kerktorentje van het naburige dorp. Hij drinkt het in zoals een dronkaard die als hij na een tijd van abstinentie zijn eerste glas alcohol weer te pakken krijgt, dit achter elkaar in zijn keelgat gooit. Hij is blij dat de anderen blijkbaar doorgelopen zijn, stellig naar de vertrekken die straks Fiets domein zullen worden. Hij ziet op dit ogenblik niet dat de vensterbanken verveloos en akelig smal zijn. Het doet hem nog minder dat het behang totaal verschoten is en dat er van de kleine ruiten zelfs twee gebarsten zijn. Willem de Jong, de dromer zoals ze vroeger van hem zeiden als ze hem met zijn broer Bertus vergeleken, droomt op dit ogenblik de mooiste, meest gave droom van zijn leven. Een oneindige dankbaarheid stroomt zijn hart binnen. Ja, als hij de anderen niet zo nabij wist, zou hij op de met stof bedekte vloer willen knielen om God te danken voor zijn goedheid, die het hem mogelijk maakt van dit alles nog zo te kunnen genieten. Hij, Willem de Jong! Op zijn tijd de keiharde zakenman, maar ook de stille dromer, die geleerd heeft dankbaar te zijn voor de kruimkens van 's Heren tafel. Willem de Jong, die niet over zich laat lopen, maar die met een milde lach zoveel heeft leren rechtbreien wat in feite hopeloos verknoeid was.

9.

Terwijl de dorpsbewoners, voor zover ze hun nieuwsgierigheid omtrent de onverwachte komst van Willem de Jong naar hier niet kunnen bedwingen en in ‘Lingezight’ zijn samengeklonterd, hun avondwandelingetje langs de dijk maken, kunnen ze slechts constateren dat anders dan anders de zware overgordijnen op ‘Zon rondom’ gesloten zijn. Wat ze niet weten? Dat daarachter heel wat uit de doeken gedaan wordt.

Willem de Jong heeft de lange dag goed besteed. Niet zozeer wat zijn toekomstige bewoning betreft. Daarover zullen Fiet en haar zuster zich wel ontfermen als de tijd daar is. Meer, ja veel meer wat de belangen van ‘Zon rondom’ en van zijn pleegzoon aangaat.

Het voorhuis zegt hem weinig. Het zal allemaal wel mooi zijn zoals Dien het in een paar jaar versierd heeft, maar hij moet er nog aan wennen. Tè lang heeft in hem de herinnering voortgeleefd aan het ouderlijk huis met zijn ruime woonkeuken en zijn wat sombere kamer, die desondanks of misschien juist wel daardoor 's avonds, als de gordijnen hermetisch gesloten waren, zo'n veilige beschutting geboden had.

Uren heeft hij, Hendriks aan zijn zijde, onvermoeid over het bedrijf gedwaald, er zijn ogen degelijk de kost gegeven. Ondanks het feit dat de nieuwe bedrijfsleider, die nota bene vanavond pas zal horen dàt hij het zover gebracht heeft, hem alles zo zwart mogelijk voorstelt, laat Willem de Jong zich allerminst intimideren.

O, hij voelt best waarom de ander dit zo speelt. Stellig heeft hij er al een vermoeden van dat hij het hier voorlopig wel eens voor het zeggen zou kunnen krijgen. Wat zou er voor een eerzuchtig mens als hij was mooier zijn dan wanneer de andere boeren van het dorp zouden zeggen: ‘Die Hendriks heeft het

toch maar geklaard, jongens!' Een fijnzinnig lachje legt zich in Willems mondhoeken. Of hij ook niet snapt dat de ander het niet zo prettig vindt dat de broer van Bertus nu juist het plan opgevat heeft na zoveel jaren van afwezigheid opnieuw in het dorp neer te strijken!

Nee! Willem de Jong heeft geleerd alles zo objectief mogelijk te bezien. Mensen, maar ook toestanden. Het is een nat voorjaar geweest. Het is, tot nog toe tenminste, een koude zomer geweest met een tè hoge piek erin, waarin het pas opgekomen gewas meteen weer verdroogd was. Ook de andere boeren hebben met ziekte onder het vee te kampen. Wat wèl erg is, dat is de schier onherstelbare schade aan juist de kostbaarste machine. Hendriks had al contact met de dealer opgenomen, beweerde hij. Deze zou zo gauw mogelijk een expert sturen, had echter al laten doorschemeren dat het wel eens het beste zou kunnen zijn de alweer verouderde machine door een nieuwe te vervangen.

Willem de Jong gaat er niet op in, zoals hij het met niets gedaan heeft wat een volijverige Hendriks hem voorgeschoteld heeft. Maar in zijn hoofd liggen de klachten en de onvolmaaktheden keurig op een rijtje om vanavond, als het eten gedaan zal zijn, stuk voor stuk op de keper beschouwd te worden. Alleen: zonder Hendriks erbij dan.

Als ze achter in het land bij de paarden beland zijn, zegt Willem op zijn kalme manier: 'Je kunt nu wel gaan, Hendriks. Ik heb zelf zoals je misschien weet tot voor kort in de paardenfokkerij gezeten. Alleen één vraag, waarop je naar ik hoop eerlijk zult antwoorden.'

De ander gooit zijn hoofd in de nek, voelt zich direct daarop, als hij Willem de Jong aankijkt, meteen ontwapend. 'Mijnheer moet het maar zeggen,' is zijn antwoord.

'Zeggen is het woord er niet voor, Hendriks. Het is meer een vraag van me. Zou jij, zodra de jonge mijnheer straks in dienst gaat, op je willen nemen speciaal ook voor zijn paarden te zorgen? Eerlijk zeggen als deze opdracht te veel voor je is? Zelf kom ik hier over pak weg een maand wonen. En ik breng nog drie van mijn beste paarden mee. Zo nodig kan ik het zo versieren dat ik achter het huis de bouwgrond laat omspitten om er gras in te zaaien. In dat geval kunnen ze daar hun onderdak krijgen. De opstal bouwen kost allicht niet zoveel tijd. Maar

hij zou er toch moeten zijn; vandaar mijn vraag nu op dit ogenblik.'

De ander voelt zich onder de hem vreemd milde blik van de grijsblauwe ogen niet op zijn gemak. Als die ogen er niet waren, als die stem niet zo mild geklonken had, zou hij zich hebben kunnen indenken dat zijn oude baas voor hem stond. Gek! De dwaze gedachte schiet door hem heen dat hij zou wensen dat Bertus zelf op dit ogenblik voor hem gestaan had. Met deze broer, die uiterlijk toch in veel dingen op hem lijkt, weet hij niet goed weg.

Hij knikt, zegt dan: 'Ik zorg er nu feitelijk ook al voor een deel voor. Arie - hij zegt het opzettelijk, omdat het andere - de jonge mijnheer - hem helemaal niet zint - en ik doen het zo'n beetje samen. Rijden kan ik ook. Als hij in dienst moet, kan ik de beesten altijd afrijden. Mevrouw de éne ook, al zal ze nooit een goede amazone worden.'

Nu staan de ogen van Willem de Jong ineens veel minder mild. 'Naar dat laatste vroeg ik je niet,' zegt hij zakelijk. 'Maar goed! Ik reken op je hulp. Vanzelfsprekend zal ik je er extra voor betalen. Voorlopig tenminste! Zodra mijn neef meerderjarig zal zijn, wordt het zijn business.' En Hendriks zijn hand voorhoudend: 'Bedankt voor je rondleiding en de explicatie daarbij. Ik wil je niet langer van je werk houden. Nog even van de paarden genieten!'

'Ik geloof dat we nu ongeveer rond zijn, Dien. Het je helemaal kwalijk nemen dat je zo uit de korf zonder zorg geleefd hebt, kan ik niet. Zover het niet Arie betreft, heb ik er feitelijk niet eens wat mee te maken. Als hij eenentwintig zal zijn, is ook dat zelfs voorbij. Daarbij komt nog dat jij, toen jullie getrouwd zijn, voor de grootste inbreng gezorgd hebt. Mag ik nog iets zeggen?' En op een wat schuchter opkijken van de ander: 'Over één ding ben ik oprecht blij.'

'Wat dan? Dat Reina zo goed getrouwd is soms?'

'Daarover vanzelfsprekend! Ik bedoelde echter het feit dat Bertus zijn oudste indertijd volledig uitgekocht heeft. Het maakt de zaak nu zoveel minder ingewikkeld. Maar mag ik je toch nog een goede raad geven? Waak er wel voor dat ze van Dien de Jong niet gaan zeggen dat ze een gat in haar hand heeft. Voor zover ik het beoordelen kan, blijven er in huis nog

weinig wensen over. Je hebt een prima auto. De slechte zomer zul je wel weer te boven komen. Alleen... voor die machine moet welhaast zeker een andere komen. Liefst zo gauw mogelijk natuurlijk. Laat je bij de aankoop behoorlijk voorlichten. Schakel desnoods die Hendriks daarbij in. Hij zal zich gevleid voelen en hij zal stellig zijn best doen je naar behoren te raden, ook met andere zaken. Je moet het wel een beetje weten te spelen. Wees vriendelijk tegen hem, prijs hem af en toe, ken hem in de zaken die het bedrijf aangaan, maar - en dat is heel belangrijk - weet hem ook op een afstand te houden. Hendriks, de bedrijfsleider hier, maar Dien de Jong, de boerin van ‘Zon rondom.’ Hij moet er ook maar aan wennen dat het in de toekomst voor hem geen Arie meer is. Hij heeft het uit mijn woorden al half en half begrepen. Ik had het tegen hem over de jonge mijnheer hier.’

‘Moet dat echt zo?’

‘Ik kan het niet genoeg benadrukken. Dan nog wat, Dien. Dat tekort op Arie's spaarbankboekje zal ik onmiddellijk aanzuiveren. Ik zal je er geen rente voor laten betalen, maar ik moet er wel op kunnen rekenen dat je je best zult doen het bedrag zo gauw mogelijk aan te zuiveren. Dit jaar gaat het natuurlijk niet, maar niet alle zomers zullen zo slecht zijn als deze.’

Willem de Jong ziet Diens gezicht oplichten. Alle zorgen schijnen er opeens van weggevaagd. ‘Ik weet niet hoe ik je hiervoor danken moet, Willem.’

‘Heel eenvoudig! Door jezelf voortdurend onder controle te houden wat je aankopen betreft.’

‘Je bedoelt dat ik bijvoorbeeld die dure machine maar niet moet kopen?’ Het klinkt haast alsof ze blij is dat ze aan zo iets als een landbouwmachine haar kostbare geld, waarop ze nu ineens akelig zuinig moet zijn, niet hoeft te besteden.

‘Die machine móet er komen. Je moet nog even de uitspraak van de expert afwachten. Zonodig wil ik je er hypotheek op geven tegen een lage rente. Als je dat wenst tenminste. Tenslotte zijn dit dingen, die direct het bedrijf aangaan. Je zou ook je schoonzoon in de arm kunnen nemen.’

‘Leo? Nooit en te nimmer! Trouwens: die kan alleen maar kiezen trekken en gebitten in de mensen d'r monden stoppen.’ Willem de Jong gaat er niet op in. ‘Je weet het nu, Dien. Het

is geenszins mijn bedoeling, ook niet als ik eenmaal hier gevestigd zal zijn, me met je zaken te bemoeien, als het niet om Arie gaat tenminste. Voor raadgevingen als je die zou vragen, zal ik vanzelfsprekend altijd openstaan. Voor het overige zul je jezelf moeten handhaven tegenover je nieuwe bedrijfsleider. Hij verstaat zijn vak, maar blijf tegenover hem de baas hier.' Ze kijkt hem met zo'n trieste blik aan, dat hij haast in de lach schiet. 'Je kùnt het, als je wilt,' zegt hij nadrukkelijk.

'Zou jij het hem willen vertellen dat hij hier die functie krijgt?' 'Ik peins er niet over. Ik wil morgenochtend graag vroeg weg. Fiet zou vannacht bij haar zuster slapen; is morgen stellig alweer bijtijds thuis. Ze zal wel geen dag wachten om aan het ruimen te gaan. Ik wil er liever maar zo gauw mogelijk bij zijn, opdat ze me niet al mijn dierbare herinneringen in het vuilnisvat deponeert. Je moet ook maar tegen Arie zeggen dat het voldoende is, als hij me tot Geldermalsen brengt. Ik kan heus in Utrecht nog wel overstappen en het is zonde van de benzine.'

Als Willem de Jong om half acht al met Arie achter het stuur weggereden is, wacht Dien de voor haar gevoel griezelige taak Hendriks in te lichten over datgene wat er met betrekking tot zijn functie op het bedrijf besloten is. Ze moet het nu maar meteen doen. Straks zal ze wie weet de moed ertoe niet meer opbrengen.

Voelt Hendriks dat ze niet op haar gemak is? Dat ze diep in haar hart een onbestemde angst voor hem heeft?

Fier rechtop, meer de boer dan de aanstaande bedrijfsleider op 'Zon rondom' staat hij voor haar. 'Mevrouw heeft me laten roepen? Neemt u me niet kwalijk dat ik er niet netter uitzie. Ik kom zo uit het land...'

Haar ogen gaan in de richting van de stoel tegenover haar. Opzettelijk is ze in het kantoortje gaan zitten, aldus benadrukkend dat het een 'tot hier toe en niet verder' voor hem is. 'Dank u,' zegt hij, en op de manier of het zitten hier voor hem de gewoonste zaak van de wereld is, haalt hij een doosje sigaretten uit zijn zak. 'Mag het, mevrouw De Jong?'

Ze voelt hoe haar mond één moment zenuwachtig trekt en ze hoopt meteen vurig dat dit alsjeblieft onopgemerkt aan hem voorbijgaat. Vlug schuift ze hem het aangebroken pakje, dat bij de asbak ligt toe. 'Als je hier ontboden wordt,' zegt ze

wat stug, ‘spreekt het vanzelf dat je van mijn sigaretten rookt. Ga je gang!’

Opnieuw het onpersoonlijke: ‘Dank u!’

Het maakt haar nog zenuwachtiger dan ze al is. Om zich een houding te geven, grijpt ook zij naar het pakje sigaretten, neemt er een uit. Vóór ze de aansteker te pakken heeft, is hij haar al vóór. ‘U kunt uw sigaret aan de mijne aansteken,’ zegt hij haast met iets superieurs.

Ze kan er niet onderuit; hij heeft de zijne al vlak bij haar gezicht gebracht. Even later verdwijnt het echter achter een ware wolk van rook. ‘Ik heb je laten komen,’ zegt ze met een vreemd hoge stem, ‘omdat ik je wilde voorstellen voortaan als bedrijfsleider hier werkzaam te zijn. Ik...’

Hendriks valt haar meteen in de rede. ‘U bedoelt als vast aangestelde? Niet tot de tijd waarop mijnheer De Jong zijn intree in het dorp zal doen?’

Ze moet iets wegslikken, maar ze wil nu ook van dit nare, moeilijke gesprek af. ‘Het eerste is inderdaad de bedoeling,’ zegt ze nadrukkelijk. ‘De komst van mijnheer De Jong heeft er niets mee uit te staan. Je staat onmiddellijk onder mij. Ik hoop dat je “Zon rondom” trouw zult blijven en dat je met dezelfde ijver de belangen van het bedrijf zult behartigen, zoals je het tot nu toe gedaan hebt.’

Er vertrekt geen spier van zijn gezicht. ‘En het salaris? Kan ik op hetzelfde rekenen als mijn voorganger in handen kreeg?’ En met een zekere bravoure eroverheen: ‘Kersten had heel wat minder ervaring dan ik heb. U weet net zo goed als ik dat ik het bedrijf door en door ken. Dat niemand beter dan ik in staat is de vinger op de zwakke plekken te leggen.’

‘Je kunt hier helemaal in de kost komen. Mijn bedrijfsleider heb ik maar graag direct bij de hand. Als je niet nog twee kinderen over de vloer had, zou ik zelfs voorstellen hier te komen wonen.’

Hij knijpt zijn ogen tot spleetjes of hij nog even aarzelt vóór hij de sprong zal wagen.

‘Het gedoe van Kersten hierachter komt weer leeg,’ zegt hij effen. ‘Als ik u nu vast een goede raad mag geven, koopt u het dan. Niemand schijnt het er op uit te houden. Begrijpelijk! Het mist elke mogelijkheid tot uitbreiding, heeft zelfs geen behoorlijke uitrit naar de weg. Feitelijk hoort het bij “Zon rond-

om”; als u het mij vraagt, zou het bezit ervan dit bedrijf alleen maar ten goede kunnen komen. Ik denk nu ook aan Arie, de jonge mijnheer zoals mijnheer De Jong hem mij presenteerde. Als hij doorgaat met fokken, kan hij met het stuk land dat hij er dan bij zou krijgen, alleen maar goedaf zijn.’

‘Je dacht dus dat het verstandig zou zijn er een bod op te doen?’ ‘Wis en zeker! Ik wil het zelfs wel voor u doen. Als u het dan vanbuiten zou laten opknappen en ik zou er voor niets mogen wonen, ga ik met hetzelfde salaris van mijn voorganger akkoord. Vanbinnen ga ik het zelf wel te lijf. Mijn oudste is timmerman zoals u weet. Samen fiksen we het een heel eind. U zult er heus geen spijt van krijgen.’

Ze slaat haar ogen voor zijn felle kijken neer. ‘Dan moet het maar zo,’ zegt ze aarzelend. ‘Alleen... het komt wel slecht uit, nu we ook naar alle waarschijnlijkheid aan een nieuwe machine moeten geloven.’

Hij haalt zijn schouders op. ‘De cost gaet nu eenmaal voor de baet uit,’ zegt hij optimistisch. ‘U neemt eenvoudigweg nog een tweede hypotheek. Het scheelt u heel wat in de belasting. Als het bedrijf er weer helemaal bovenop is - en dat kan het zijn, als we weer eens een goede zomer krijgen - kunt u altijd weer aan aflossen gaan denken.’

‘Ik zal het er met mijn zwager over hebben,’ zegt ze mat. ‘Maak het andere maar zo gauw mogelijk in orde, Hendriks. Als mijn zoon uit Geldermalsen terug is, zal ik hem op de hoogte brengen.’

De ander staat op, drukt zijn sigaret in de asbak uit. ‘Dan ga ik nu weer verder, mevrouw De Jong. Voor zijn beestjes zal ik mijn best doen, als hij straks in dienst zal moeten. Daarover hoeft hij in geen geval zorgen te hebben.’

10.

Nog eer Willem de Jong zijn woning in het dorp betrekt, is Arie al voor de dienst opgeroepen. Hij is bij de mariniers ingedeeld, zit voorlopig voor zes weken in Doorn.

De zomer heeft niet veel moois opgeleverd en een al te vroege herfst doet de wind over de velden gieren. Nare, kale velden, waarop de graanstoppels, die nu al helemaal zwart zien, aan een veel te natte zomer herinneren. Wolkenflarden schuiven met een vaart of ze elkaar de loef willen afsteken, langs het luchtruim en af en toe vallen er enkele onbesuisde regendroppels, die de pas gelapte ramen van ‘Zon rondom’ als met versgestorte tranen bezoedelen. Zo voelt Dien de Jong het tenminste op deze mistroostige middag, waaraan geen eind schijnt te komen. Had ze toch haar zin maar gedaan en was ze naar de stad getrokken! Daar zouden de verlichte etalages tenminste wat vertier gebracht hebben, daar zag je eens andere mensen, daar kon je, als je het lopen moe was, in een gezellige lunchroom neerstrijken.

Neerslachtig schudt ze haar hoofd. Wat moet ze in de stad, nu er toch geen geld is om kleren te kopen? Kleren, die ze echt niet nodig heeft, maar die wat afleiding in haar grauw bestaan zouden brengen. Àls ze gegaan was, had ze wis en zeker niet aan de verleiding kunnen ontkomen toch weer iets te kopen. Iets vrolijks, warmrood of die nieuwe kleur groen, die haar zo goed stond. Die ook zo goed zou kleuren bij haar suède jas, waarop ze, zolang ze hem nu al had, echt zuinig geweest was. Of - en haar ogen beginnen te schitteren - het broertje ervan. Iets dergelijks als ze van 't voorjaar, toen ze deze gekocht had, in Utrecht had zien liggen. Nog een tint donkerder bruin en vanbinnen zo'n verrukkelijk warme bontvoering. Je had er veel meer aan dan aan je korte bontjasje, dat

nu met die minirokken maar weing beschutting gaf.

O, dat geld, altijd maar weer dat geld! Hendriks kon blijkbaar over niets anders meer praten. De nieuwe machine was zo'n vijfhonderd gulden duurder uitgevallen dan hij geschat had. De grond moest behoorlijk gemest worden, de grote schuur vroeg om een betere dakbedekking. En dan... het opknappen van wat zijn huis zou worden kwam - al nam hij dan het inwendige voor zijn rekening - ook veel duurder uit dan Dien voor mogelijk had gehouden. Ik zou haast willen dat alles bij het oude gebleven was, denkt ze. Kersten was, wat het financiële gedeelte betrof, niet veel meer dan een prul geweest. Maar het had haar het leven gemakkelijk gemaakt. Het leven, maar nog meer het geld uitgeven. Dat Willem in het dorp zou komen wonen - een gebeuren dat haar eerst zo'n zorg minder geleken had - legde nu feitelijk een zware last op haar schouders. Het bedrag op Arie's spaarbankboekje was weliswaar weer helemaal aangezuiverd. Zelfs de gederfde rente was erbij gerekend. De hypotheek, waarvoor Willem slechts drie procent rente gerekend had - een bespottelijk laag percentage, waar ze al acht en meer vroegen - lag haar als een steen op de maag. Ze had tegen beter weten in altijd nog gehoopt dat het najaar veel redden zou. Al was er maar een flinke fruitoogst geweest; alleen dat al zou behoorlijk geld in het laatje gebracht hebben. Och heden! Zelden was het fruit zó slecht geweest als dit keer. Het zou er wel op uitdraaien dat het grootste deel als voer voor de beesten moest dienen.

Met een landerige trek op haar nog altijd knap gezicht staat ze op, pakt nogmaals de brief die vanochtend in de bus lag. De tweede al van Arie sinds hij van huis weg was. Ze blijft ermee in haar hand zitten. De tweede binnen drie weken van haar zoon! In een heel jaar kreeg ze er van Reina amper twee. Meestal belde ze 's avonds, als Leo buitenaf spreekuur had, op, als ze iets te vertellen had dat haar moeder mocht weten. Altijd over de kinderen, die het uitstekend maakten of over Leo's praktijk, die met de dag drukker werd. Maar nooit was er de vraag hoe zijzelf het maakte en of ze niet weer eens kwam. Reina had twee maanden in hun zomerhuis doorgebracht, maar niet één keer was er de vraag geweest of Dien haar niet eens kwam opzoeken. Wel gisteren haar telefoontje of Arie, nu hij toch in Doorn gelegerd was, niet af en toe poolshoogte kon

gaan nemen. De sleutel kon hij aan de baas van de camping in de buurt vragen. Hij moest die man dan meteen opdragen het huis een schoonmaakbeurt te laten geven en ervoor te zorgen dat er gasverwarming in kwam. Reina scheen namelijk het plan te hebben er met de kerstdagen en oud en nieuw met het hele gezin heen te trekken. Maar ook nu had ze met geen woord gerept over de mogelijkheid voor haar moeder eveneens van de partij te zijn. Het had nu zo mooi gekund. Arie zou nog wel in Doorn liggen, aan Hendriks kon ze de boel met een gerust hart overlaten en ze zouden zodoende met z'n allen oud en nieuw kunnen vieren.

Met een mistroostige trek op haar gezicht begint ze Arie's brief nog eens te lezen.

‘Beste moeder,

Zo, de helft zit erop, denk ik. Over drie weken krijg ik mijn eerste verlof. Ik verlang er nog het meest naar om te zien hoe de paarden het maken. Jennifer zal me missen en Bingo misschien nog wel meer. Rijdt Hendriks hem geregeld af? Of doe jij dat voor me? Hij zal even aan je moeten wennen, maar als je niet bang bent, aanvaardt hij je wel. Doe het maar, moeder. Paardrijden is een gezonde sport en de ruin zal het je in dank afnemen.

Ik ben hier ook lid van een rijvereniging geworden. Dat is hier een dure business, maar ik moet toch wàt hebben. Ik zit tussen een paar knapen, die blijkbaar barsten van de centen, maar van paardrijden maken ze niet veel. Zij zijn het, die me meegetroond hebben naar de manege hier. Ik had mijn paard direct gevonden; die kosten komen er dus ook nog bij. Maar het is heerlijk. Het dwalen door de bossen met het diep-oranje blad onder de benen van je paard en de harsachtige geur die zich vermengt met die van je viervoeter is een belevenis. Weet je? Het wekt herinneringen aan onze zomerreis op. Alleen, ik zou nu wel eens zo'n tocht helemaal te paard willen maken.

Moeder, je moet me wat geld sturen. Ik kan dit van mijn soldij natuurlijk niet betalen en ik wil voor die andere lui niet onderdoen. Dat zou voor jou ook niets zijn, wel?

Volgende week kom ik op de grote wagens te zitten. Heerlijk! Nu krijg ik de kans om ook het andere rijbewijs te halen. En dan nog wat! Je kunt nu elke dag de uitnodiging voor de ouder-

dag verwachten. Het schijnt zo te zijn, dat zo goed als alle ouders daar gehoor aan geven. Maak dat je er leuk uitziet, zodat ik eer met je kan inleggen. En praat dan niet te veel over de boerderij, of àls je er niet onderuit kunt, laat dan goed merken dat ons bedrijf het mooiste spul uit de hele omgeving is en dat boerin op "Zon rondom" zijn helemaal niet betekent dat jijzelf er een hand moet uitsteken. Sommige lui, vooral uit de stad, denken nog altijd dat een boer in hun kringen niet past. Zo, dat was het dan. Vergeet je niet me geld te sturen? Ik moet die manege volgende week betalen. Wanneer komt oom Willem naar het dorp en gaat het nog door dat die zuster van Fiet Dijkstra meekomt?

Ik heb trek. Het eten is hier heel behoorlijk en je kunt volop krijgen. Toch word ik gelukkig niet dikker.

Tot ziens, moeder! Ik denk dat ik voorlopig niet meer schrijven zal. Ik zie je binnenkort toch.'

Ook Arie's brief is niet in staat Dien uit haar indolentie te halen. Het is natuurlijk fijn dat hij schrijft, maar zóu hij deze tweede brief ook verstuurd hebben, als hij niet om geld verlegen had gezeten?

Nee, zo moet ze nu ook niet denken. Arie heeft volkomen gelijk. Zijzelf zou tussen die jongens, wier vaders waarschijnlijk goed gesitueerd waren, ook niet platzak willen rondlopen. Resoluut staat ze op, loopt naar haar bureautje en neemt er papier en enveloppe uit. Arie heeft nog geen eigen giro natuurlijk. Ze moet de brief maar laten aantekenen, dan kan het ook geen kwaad. Vlug haalt ze een briefje van honderd uit haar portefeuille en vouwt het in een extra papiertje. Dan schrijft ze:

'Lieve Arie,

Ik was blij met je brief. Fijn dat je het in Doorn naar je zin hebt. Vanzelfsprekend kom ik op ouder dag. Ik leef er nu al naar toe. Over het bedrijf is nu de stilte gevallen. Zodra de regen 'n keer ophoudt, beginnen ze het land klaar te maken. De nieuwe machine glimt je tegen. Ik heb er wel niet zoveel verstand van, maar Hendriks beweert dat wij de enigen zijn die zo'n mooie en dure hebben. Het huis van Kersten zou je niet meer terug kennen. Het is helemaal geverfd en het heeft nieuwe pannen gekregen. Hendriks is binnen ook zowat klaar en

hij heeft het plan het vanbuiten wit te maken. Leuk! Het stuk grasland met de paarden en daarachter een wit huis. Net een plaatje!

Je vraagt of ik Bingo afrijden wil. Ik hèb hem al een paar keer bereden. In het begin vond ik het doodeng, maar nu gaat het al veel beter. Ik zal de paarden de groeten van je doen.

Dan heb ik nog een opdracht van Reina voor je. Wist ze jouw adres nog niet, dat ze mij belde? In het kort komt het erop neer dat ze jou opdraagt eens poolshoogte in hun zomerhuis te nemen. De sleutel kun je bij de man van de camping krijgen. Ze wil er, als ik goed begrepen heb, ook gasverwarming in hebben. Leo moet er tegen het eind van het jaar nodig uit. Hij zit tot over zijn oren in het werk, schijnt het. Ik zou haar maar eens bellen, want ik kan het wel verkeerd begrepen hebben.

Zeg Arie? Àls het zo is dat ze er kerst en oud en nieuw willen doorbrengen en jij zou ook nog in Doorn zijn, dan trek ik daar in een aardig hotelletje. In hun bungalow is vanzelfsprekend geen slaapplaats over en ik wil hen ook niet lastig vallen. Hadden we maar een caravan, die je in de winter verwarmen kunt! In die grote sportzaak in de stad staat er een om verliefd op te worden. Ik ga er volgende week toch eens kijken. Ze schijnen ze ook te verhuren. Dat zou altijd nog voordeliger uitkomen. Enfin! Daarover praten we nog wel eens. Ik zou in dat geval Cora ook kunnen meenemen. Meteen een veilig gevoel 's nachts in het bos!

Oom Willem zal nu ook wel gauw komen. Ik hoor weinig van hem, maar iemand vertelde me dat de centrale verwarming al brandt. Als de werklui eruit zijn, zal ik de sleutel wel krijgen. Vragen doe ik er niet om natuurlijk. Ik denk zo dat Fiet wel vooruit zal komen om de boel schoon te maken. In dat geval kan ze bij mij wel logeren.

Ik voel me eenzamer dan ooit, jong. Het was best gezellig, toen jij nog thuis was. Er was tenminste elke dag iemand op wie je wachtte voor je je bed opzocht. Het moest maar geen winter worden. Enfin! Ik leef voorlopig maar naar die ouderdag toe. Ik zal zorgen dat ik me wat kleren betreft met de moeders van die rijke jongens kan meten. Ik weet nu al bijna hoe ik me zal kleden.

Al ben je er feitelijk al te groot voor en zou je het helemaal

niet leuk vinden, toch een kus van je moeder. Bel je gauw even of je de inhoud van deze brief ontvangen hebt? Dag hoor! Schrijf maar wèl terug.
Moeder.'

Als Dien haar brief nog eens overleest, begint ze zo stiekemweg te lachen. Wat wèl in haar achterhoofd gespeeld heeft, maar wat ze echt nog niet van plan was, staat feitelijk al zwart op wit op het papier voor haar.

En... ze zàl het nu doen ook. Als het morgen maar even weer is, gaat ze naar Utrecht en ze zal niet rusten vooraleer ze zich de kleren aangemeten heeft die ze al voor ogen heeft. Zo'n dure, gevoerde suède jas, een groen pakje erbij en - die je nu zoveel ziet dragen - van die heerlijk-warme hoge laarzen. Donkerbruin, net zoals haar jas zal zijn. Ze zal nog wel zien of tas en handschoenen erbij passen. Als het even kan, moet ze daar maar niet aan beginnen. Een echt leren tas hakt er behoorlijk in.

Ineens bekijkt ze de wereld weer met heel andere ogen. O, het zal een massa geld kosten, maar dat gaat ze na nieuwjaar ook weer terug verdienen. Hendriks eet, als zijn huis klaar is, weer thuis. Rina gaat haar tegen het eind van het jaar verlaten. Eindelijk gaat ze dan trouwen. Ze doet het niet gek, met een boekhouder uit de stad. Ze hoeft tenminste van hem niet meer te gaan werken.

Ik neem, als ze weg is, alleen maar een werkster! neemt ze zich voor. Eten, tenminste middageten, hoef ik ook niet elke dag en ik zal veel vrijer zijn. Van 't zomer kan ik altijd nog zien wat ik doe. Met de winter ben ik veel meer op honk en ik verveel me anders toch maar.

Zo praat een maar al te graag de zorgen wegduwende Dien de Jong zichzelf voor dat het aan alle kanten verantwoord is zich weer eens in het nieuw te steken.

Het weer is Dien de Jong gunstig gezind. De volgende morgen tuurt een waterig zonnetje door de wolken. Het zal nog wel waaien, maar regen is er eindelijk eens níet voorspeld. Net een dag om op haar gemak naar Utrecht te trekken.

Dit keer stapt ze doelbewust op de zaak van Laimböck af. Nu is er geen ogenblik de aarzeling of ze zo'n dure aanschaf wel

verantwoorden kan. Arie heeft zo maar zijn honderdje gekregen, vanaf januari spaart zijzelf per maand zo'n dikke honderd gulden uit. Wat zal ze zich dan nu beperkingen opleggen? Hoogstens wat het middageten betreft! Tenminste, als ze geen Rina meer in de kost heeft. Ook voorlopig geen altijd hongerige zoon, die best weet wat lekker is.

Ze heeft meer jassen gepast dan nodig was. In haar hart heeft ze haar keus immers al gemaakt. Maar het is zo leuk om je telkens anders te zien. Ook om te constateren dat je nog helemaal niet te dik bent, dat je weer kleur op je wangen hebt en dat je ogen van levenslust tintelen.

De ceintuur - die ze stellig nooit dragen zal - neemt ze mee naar de zaak van Bischot, waar ze haar japonnetje wil kopen. Ook daar herhaalt zich de vertoning. O, waar andere vrouwen al gauw afknappen, als ze telkens opnieuw hun hoofd door de opening van een volgende jurk moeten wurmen, waarbij hun kapsel het maar zwaar te verduren zal krijgen, zo is het voor de vorstin van 'Zon rondom' nog steeds een opwindend spelletje. Ook hier slaagt ze wonderwel. Maar het kan ook, denkt ze blij, als je er niet al te zeer op hoeft te letten wat zo iets kost. En één ding valt tenminste mee. Haar dure tas doet het bij de nieuwe jas opperbest. Met een kinderlijk gebaar slaat ze haar hand voor haar mond. Toen ze in de zaak van Laimböck was, heeft ze helemaal vergeten naar hoge laarzen te kijken. Wat een geluk dat het haar bijtijds te binnen schiet! Het is nog licht genoeg om op de kleur te letten.

Vroeger dan ze van plan was, rijdt ze alweer op huis aan. Ze had niet beter kunnen slagen dan ze dit keer gedaan heeft. Nee, in íets wil ze nu toch zuinigaan doen. Niet naar Van Angeren! Koffie met van dat heerlijke gebak! Het zóu smaken, maar in de eerste plaats is ze weer zo'n twee gulden kwijt. En dan... het is slecht voor haar lijn. Een lijn die ze vóór alles wil houden zolang dat mogelijk blijkt.

De ouderdag is voor Dien de Jong werkelijk een feestdag. Willem, haar zwager, die de week ervoor in zijn huis getrokken is, heeft te kennen gegeven dat hij, waar het zijn neef betreft, graag van de partij wil zijn. Dien is er in haar hart blij om. O, er zullen heus wel meer jongens zijn, van wie alleen maar een moeder aanwezig is. Maar ze vindt het een veiliger idee

dat ze nu toch gezelschap heeft. Er komt nog bij dat Willems deftig-zwarte B.M.W. meer cachet heeft dan haar eigen Peugeot, al ziet ook die er nog behoorlijk uit. Maar een B.M.W. is nu eenmaal een klassewagen en ze wil niets achterwege laten om ginds in Doorn een goede indruk te maken.

Ze zíet er in haar nieuwe spullen inderdaad duur uit en over haar zwager kan ze ook tevreden zijn. Hij heeft zijn nog dik, grijs haar vrij kort laten knippen. Iets dat hem merkbaar jonger doet lijken. Ook hij heeft een nieuw, donkergrijs pak aan, dat hem iets voornaams geeft. Hij kon wel een of andere minister zijn, schiet het door haar heen.

Dat het leeftijdsverschil niet eens zo erg opvalt, bezorgt haar nog een moment waaraan ze later met genoegen terugdenkt. Een der officieren, die met de regeling belast was, had hen aangekondigd als de ouders van Arie de Jong. Ze had haar lachspieren nauwelijks in bedwang kunnen houden, maar Willem had het blijkbaar helemaal geen leuk mopje gevonden. Zijn gezicht verried tenminste niet dat ook hij er de humor van inzag.

Ze had niet kunnen nalaten er op de terugweg op te zinspelen. ‘Hoe vond je het,’ vraagt ze een tikkeltje behaagziek, ‘dat die luit ons voor de ouders van Arie versleet?’

Zijn gezicht staat onbewogen. ‘Het is voor die mensen ook een heksentoer dat allemaal uit elkaar te houden,’ zegt hij rustig. ‘Het feit dat we dezelfde achternaam dragen, heeft vanzelfsprekend mee een rol gespeeld.’

‘Ik moest echt wel lachen,’ kan ze niet nalaten nog te zeggen. ‘Zeg Willem? Je zíet er ook even jong uit! Je hebt een figuur van een man van veertig en daarbij dat prachtige, witte haar. Wist je dat mensen met wit haar vaak veel jonger lijken dan ze in werkelijkheid zijn?’

Even glijden zijn ogen haar kant uit, dan zijn ze weer strak op de weg gevestigd. ‘Ik wist het niet, nee! Wat doet het er ook toe? In feite ben ik toch zo oud als ik ben.’

‘Nog altijd ruim drie jaar jonger dan Bertus nu zou zijn. En... die leek altijd al oud. Hij was veel te zwaar en de huid van zijn gezicht hing op het laatst in plooien.’ En hem even langs zijn frisrode wangen strijkend: ‘Bij jou niet. Je huid is nog net zo veerkrachtig als die van een jonge vent.’

Hij schudt voor zijn doen ruw haar hand van zich af. ‘Laat dat

alsjeblieft!' zegt hij streng. 'Ik moet mijn aandacht bij de weg bepalen. Je ziet zelf toch ook hoe er telkens mistbanken voor de wagen komen?'

Ze glijdt wat meer naar de zijkant. 'Het was maar een grapje immers. Doe nu maar niet net of het je totaal onverschillig laat dat een vrouw je een complimentje over je uiterlijk maakt.' Hij zwijgt, maar Dien ziet hoe zijn lippen zich tot een dunne spleet versmallen. 'Ik zal mee opletten,' zegt ze, haar stem opeens zo ingetogen of ze minstens met haar grootvader op stap is. 'Het komt alleen maar doordat ik zo'n fijne dag gehad heb. Eindelijk weer eens een echte feestdag. Vergeet het verder maar, zwager!'

'Vergeet het verder maar, zwager!' Ja, dat had Dien de Jong gezegd. De woorden blijven in zijn hoofd hangen, ook als hij al wel een half uur in zijn bed ligt en nog de slaap niet kan vatten. Hij, die er anders geen vijf minuten voor nodig heeft. Wat Willem de Jong slechts zelden overvalt, overkomt hem nu. Hij voelt zich in het leven achteruitgesteld. Bertus, zijn broer! Die had alles gehad. Ja, het had er haast op geleken of wàt hij veroveren wilde, hem prompt in de schoot werd geworpen. De rijke vrouw Dien 't Hart. Jong, knap en - wat hem buitengewoon welgevallig geweest was - enige erfdochter, die haar toekomstig bezit met niemand zou behoeven te delen. Als oudste had het voor hem onomstotelijk vastgestaan dat hij de opvolger op 'Zon rondom' zou worden. Het echte boeren had hem nota bene niet eens zo bar gezind. Maar hij wist altijd en met een nooit falend instinct het juiste personeel aan te trekken, was daardoor al vroeg in staat geweest zich ook met andere zaken bezig te houden. Och! Niet dat hij Bertus om deze dingen benijd had. Maar toen zijn eigen huwelijk al gauw op telkens nieuwe teleurstellingen uitliep, toen bleek dat hij kinderen nooit de zijne zou kunnen noemen, terwijl Bertus ook daarin zijn zin kreeg toen Dien hem zijn tweede zoon in de armen kon leggen, toen had hij toch vaak wat te verbijten gehad. In die tijd was hij alleen maar oprecht blij dat hij ver weg in Drenthe zat, waar niets hem aan 'Zon rondom' en aan de bewoners ervan herinnerde.

De dood van zijn vrouw was ook voor hemzelf een verlossing geweest. Tijdens haar begrafenis had hij Dien na jaren voor de

tweede keer meegemaakt. Had hij haar in zoveel jaren naar het voorkomen van zijn eigen vrouw afgemeten? Het had hem een schok gegeven, toen hij haar zo bloeiend, zo jong ook nog, voor zich had zien staan. Later, toen hij haar vaker meemaakte, had hij ook het andere opgemerkt. Ze zag er niet alleen jong uit, in feite wàs ze nog een onvolgroeid mensenkind, dat het leven nooit au sérieux genomen had. Dat de wereld alleen maar wilde accepteren zoals ze die zelf het liefst zag. Het had hem ontroerd, had juist daardoor gemaakt dat hij haar tamelijk streng en formeel tegemoettrad. Hij móest wel. In de eerste plaats om 'Zon rondom' niet ten onder te laten gaan. Maar ook... en laat hij zich nu nooit bespottelijk maken... omdat hij zich op zijn leeftijd nota bene maar knap aangetrokken voelt tot de vrouw die het nooit onder stoelen of banken gestoken had, dat het de grootste vergissing van haar leven geweest was, een man getrouwd te hebben, die veel te oud voor haar was. Bertus, zijn broer, die met hem slechts een goede drie jaar in leeftijd verschild had!

11.

Voor het eerst na zijn zes weken verplicht verblijf in zijn standplaats is Arie weer thuis. Na een vluchtige begroeting van zijn moeder is hij het land al in om zijn paarden te bekijken. Hendriks loopt met hem mee. ‘Hoe zien ze eruit? Is mijnheer tevreden over hun verzorging?’

Arie slaat de ander op zijn schouder. ‘Perfect Hendriks!’ En dan met een gulle lach: ‘Laat dat mijnheer alsjeblieft achterwege. Je hebt me altijd al bij mijn naam genoemd; blijf het nu ook doen.’

‘Zo u wilt, mijnheer Arie!’

Hendriks voelt een niet mis te verstane klap op zijn linker schouder. ‘Meen je dat nu? Of probeer je weer eens te treiteren? Want... dat kùn je! Alleen: je moet daarvoor niet bij mij zijn. En als je het vertikt om me Arie te noemen...’

Van het gezicht van de bedrijfsleider valt niets af te lezen. ‘Mevrouw heeft het zo verordineerd,’ zegt hij effen. ‘Mijnheer De Jong heeft het haar blijkbaar ingefluisterd.’

‘Geen kwaad van mijn oom, hoor! Dan krijg je met mij te doen. Oom Willem denkt vanzelfsprekend nog wat ouderwets, maar ik vertik het daaraan mee te doen.’

‘Dus... het blijft Arie?’

‘Alsjeblieft wèl!’

‘Okee!’ En of dit afgehandeld is, zegt Hendriks: ‘Je moet eens in de stal gaan kijken. Een verrassing van je oom.’

‘Toch geen nieuw paard zeker?’

‘Ga nu maar!’

Arie staat haast sprakeloos van verbazing, als hij de jonge hengst ziet staan. Aan zijn staart hangt een papiertje, waarop oom Willem geschreven heeft:

‘Beste Arie,

Nero, de mooiste hengst die ik ooit gefokt heb! Nu ik nog

onverwachts de hele boel van de hand gedaan heb, kon ik niet aanzien dat ook Nero verkocht werd. Ik geef hem jou, omdat ik weet dat hij dan in goede handen is en ik hem af en toe nog eens kan zien. Ik weet dat ik met dit cadeau vooruitloop op je meerderjarigheid, maar het kwam nu eenmaal zo uit.

Oom Willem.'

Arie is er even stil van. Wat hij nooit heeft durven hopen, al zo gauw een eigen fokhengst te bezitten, is nu werkelijkheid geworden. Hij kàn het nog niet geloven.

'Mieters Hendriks!' zegt hij, zich naar hem omkerend. 'Alleen... blijft hij hier op stal staan?'

'Nog een paar dagen! Je oom is achter zijn huis bezig de boel in orde te maken. Een beste opstal, joh! Het zal een grasland worden om van te watertanden. De omheining is al klaar en het ingezaaide gras heeft het gelukkig gehouden. Hij heeft nu een mirakels mooi stuk. Mooier nog dan wij het hebben.' 'Wij kunnen het er voorlopig ook mee doen. Misschien zal het over een paar jaar het onze al niet meer zijn.'

Hendriks loert naar Arie van onder zijn oogharen uit. 'Jij spreekt het uit en ik heb het al lang gedacht,' zegt hij zo langs zijn neus weg.

Arie kijkt hem strak aan. 'Is dat op mij van toepassing?' vraagt hij uitdagend.

'Stellig ook! Maar... als we het spul er hier niet weer helemaal bovenop krijgen, kon de wind wel eens uit een andere hoek komen opzetten.'

'Moeder natuurlijk! Die bedoel je niet?'

Hij haalt wat aarzelend zijn schouders op. 'Bij je moeder kan het vriezen of dooien. Ergens is ze toch wel graag de vorstin van "Zon rondom." Alleen... als we de zaak niet naar behoren kunnen runnen - en dat zal onder haar beheer niet meevallen - kon ze er wel eens genoeg van krijgen.'

'Hendriks, je weet meer. Spreek alsjeblieft niet zo in raadselen.' 'Okee dan! Maar dan moet je me er later geen verwijt van maken dat ik het gedaan heb.'

'Nooit!'

'Je moeder kàn niet leven, als ze niet af en toe eens flink geld kan uitgeven, Arie. Haar zaak overigens! Maar willen we "Zon rondom" zijn aloude glorie teruggeven, dan eist dat zeker in de eerstvolgende jaren offers. In de eerste plaats de afbetaling

van de twee hypotheken. Hypotheken, die er bij het leven van je vader nooit geweest zijn...'

'Maar toen kon moeder zo ongeveer op een houtje bijten.'

'Dat is zo! Misschien - neem me niet kwalijk dat ik dat zo zeg - is ze daardoor nu in het andere uiterste vervallen. Iets, waaraan ik nog niet zo gauw een eind zie komen.'

Arie's voorhoofd trekt zich in rimpels. 'Ik heb zo het idee, dat je nog iemand anders op het oog had. Je denkt aan oom Willem, niet?'

Hendriks schudt zo heftig zijn hoofd, dat Arie wel geloven moet dat de ander inderdaad niet aan zijn oom gedacht heeft. 'Zeg het maar!' moedigt hij hem aan.

'Je zuster!'

'Reina? Je bent getikt. Daar geloof ik nu net niets van.'

'Ook niet, als ze vroeg of laat ervan op de hoogte gesteld moet worden hoe de zaken op "Zon rondom" er precies voorstaan? Ze hebben dat zomerhuis gekocht. Je moeder heeft me onlangs verteld dat ze zo graag een grote bungalow willen bouwen, waarin in een zijvleugel meteen het praktijkgedeelte ondergebracht kan worden.'

'Móet Reina het weten van die twee hypotheken?'

'In ieder geval als jij eenentwintig wordt. Maar er bestaat alle kans - elke dag zou ik haast zeggen - dat ze inzage van de boeken wil hebben. Als zij het niet zou vragen, doet haar man het stellig vroeg of laat. Vergeet niet dat Reina's aandeel ook in het bedrijf geïnvesteerd is. Àls we achteruitgaan, heeft zij er mee nadeel van.'

Arie begint ineens te lachen. 'Daarmee kom je feitelijk in mijn straatje terecht, Hendriks. Misschien - als het waar is wat je beweert - ook in dat van moeder. Maar dan is het wel zaak het bedrijf zo goed mogelijk in orde te hebben. Er mag zogezegd niet dàt aan mankeren.' En de ander een ferme klap op zijn schouder gevend: 'Verdikkie! Ik zou het een prachtoplossing vinden. We moeten het maar zo gauw mogelijk met oom Willem bespreken. Die kan mijns inziens twee dingen doen.'

'En die zijn?'

'"Zon rondom" zelf overnemen. Of zijn fiat aan mijn wens geven om de hele boel voor een goede prijs van de hand te doen, voor de mensen erover beginnen te praten dat mijn

moeder alleen maar bezig is het naar de bliksem te helpen.'

'Daar houd ik me buiten,' zegt de ander diplomatiek. 'Jullie kunnen het best allemaal eens bij elkaar komen en de kaarten op tafel leggen. Alleen: wacht als het kan nog een paar weken. Dan heeft de grote schuur ook zijn pannenbedekking. Zo'n frisrood dak tegen de achtergrond van het opkomende koren en mijn huisje, dat ik dan inmiddels ook witgeschilderd zal hebben, maakt het spul wel zo aantrekkelijk.'

Diezelfde dag nog trekt Arie naar zijn oom om voor het vorstelijk geschenk te bedanken. 'Ik heb vandaag een lang gesprek met Hendriks gehad,' zegt hij opgewonden, niet alleen door de blijdschap over ooms geweldig cadeau, meer nog omdat èn dit cadeau èn wat de bedrijfsleider hem toevertrouwd heeft zo uitstekend in zijn straatje passen. Als hij uitverteld is, zegt oom Willem: 'Die Hendriks is geen domme jongen. Op het eerste gezicht zou je denken dat hij met de verkoop van "Zon rondom" zijn eigen graf zou graven. Ik kan het echter niet beoordelen. Wèl weet ik dat je moeder een ik zou haast durven zeggen ongegronde afkeer van hem heeft. Misschien moet je het wel angst noemen. Angst, die ze voor alles en iedereen voelt die op een of andere manier met mijn overleden broer te maken hebben gehad. Eerlijk gezegd zie ik er ook geen heil in het bedrijf nog langer op sleeptouw te houden. Vanzelfsprekend moet je moeder dit eerst met haar volwassen dochter doorpraten. Ik zal er dan als je voogd ook bij moeten zijn. Het moet liefst zo gauw mogelijk gebeuren. Waar Hendriks zo zegt dat Reina er wel eens op kon staan de inzage van de boeken te krijgen, voel ik ergens nattigheid. Ik bedoel er helemaal niet mee dat Hendriks zijn mond voorbijgepraat heeft, maar lekker zit me de zaak toch niet. Het is nu al de tweede week van december. Zou het niet zo kunnen dat jullie bijvoorbeeld tweede kerstdag bij elkaar kwamen?'

Arie schiet in de lach. 'Moeder heeft haar plannen al een heel eind voor elkaar.'

'Toch niet weer naar de wintersport? Het zou opnieuw geld uitgeven betekenen.'

'Het zal wel iets goedkoper uitvallen,' lacht Arie.

'Wat dan?'

'In de eerste plaats heb ik met kerst dienst. Met oud en nieuw

ben ik vrij. Maar moeder vertelde dat Reina met gezin in de kerstvakantie naar hun zomerhuis trekt. Leo schijnt er eens even uit te moeten en ze willen de kinderen meenemen. Ze hebben mij zelfs opdracht gegeven naar een centrale verwarmingsman uit te zien. Leo is al een keer komen kijken. Het komt voor kerst nog klaar.'

'En... wil dat zeggen dat je moeder ook bij hen logeert dan?' Arie schiet in de lach. 'Dan zou ze 's nachts boven op de tafel moeten slapen.'

'In een hotel dus?'

'Ook niet! Ze heeft al een kleine caravan gehuurd. Cora zal dan ook mee kunnen. Ze wil een paar dagen eerder gaan om Reina's huis aan kant te maken en inkopen te doen. O, moeder stelt er zich heel wat van voor. De kleinkinderen om zich heen, op tweede kerstdag ergens met zijn allen een kerstdiner. Nou ja, u weet wel. Zulke dingen kun je rustig aan moeder overlaten.'

'Zo is het! Weet je wat we moeten doen?'

Arie haalt zijn schouders op. 'Zegt u het maar!'

'Ik kom tweede kerstdag ook naar Doorn. Ik betaal ook jullie diner. Jij mag een geschikt restaurant uitzoeken. In de middag, als de kinderen naar bed zijn, kunnen we misschien in die caravan van je moeder spijkers met koppen slaan. Weet je? Voor alle partijen zal 't het beste zijn dat we Reina en haar man vóór zijn. Vinden zij ook dat we "Zon rondom" nu meteen van de hand moeten doen, dan hoeft er ook geen ruzie van te komen... Ik had inderdaad liever gezien dat het tot je éénentwintigste had kunnen wachten. Maar nog ruim een jaar kan net te veel zijn. Arie, mag ik je één ding op het hart drukken?' 'Dat is?'

'Dat je in deze tien dagen nog eens ernstig met jezelf te rade zult gaan of je wel heel zeker weet dat je het aloude familiebezit in andere handen wilt laten overgaan. Als de kogel eenmaal door de kerk is, valt er niets meer aan te veranderen. Bedenk dat in de eerste plaats, jong!'

Dien de Jong telt de dagen af die haar nog van Kerstmis scheiden. De onderzoekende, haar onrustig makende blik uit de ogen van Hendriks achtervolgt haar nog in haar slaap. Straks zal ze tenminste zo'n tien dagen van die blik verlost zijn.

Ze vindt afleiding in haar tocht naar de stad om daar kerstinkopen te doen. Dit keer bepaalt ze zich werkelijk tot nuttige geschenken, zelfs voor haar kleinkinderen. Dat ze een caravan gehuurd heeft, daarvan weet Reina nog niets. Arie heeft al geinformeerd. Ze zal hem op het stuk grond, waarop het zomerhuis van Reina staat, kwijt kunnen.

Twee dagen vóór de komst van het gezin Raven is ze al op weg en nog geen uur nadat ze in Doorn gearriveerd is, is ze al druk doende in het zomerhuis, dat na de aanleg van de gasverwarming beslist een beurt nodig heeft. Wèl een volle dag is ze in de weer, maar dan mag het ook gezien worden. Jammer dat ze ook de bedden niet kan opmaken. Dekens zijn er wel, maar het linnengoed brengt Reina blijkbaar van huis mee. 's Avonds is ze druk in de kleine ruimte van de caravan, rolt tenslotte al vroeg in bed, omdat ze na de ongewone arbeid haar spieren behoorlijk voelt. Morgen nog een drukke dag. Een kerstboom kopen en die opzetten, inkopen doen en 's avonds samen met Arie de boom optuigen. Jammer genoeg niet met echte kaarsen. Daarvoor kent ze haar schoonzoon al genoeg dat hij zo iets riskants nooit zal tolereren.

Willem de Jong heeft op nadrukkelijk verlangen van zijn schoonzuster de leiding van het gesprek. Eerlijk doet hij uit de doeken hoe het er met het bedrijf voorstaat. Heus niet onrustbarend, maar als je de ware liefde voor het boeren niet hebt, zou het dat wel eens kunnen worden. Als Reina hoort dat ‘Zon rondom’ al met hypotheek belast is, is zij de eerste die voorstelt het bedrijf van de hand te doen vóór het nog verder achterop zal raken.

‘Je moet er ook niet te zwaar aan tillen,’ zegt oom Willem eerlijk. ‘Het bedrijf is kerngezond. Misoogst en de aankoop van die dure machine hebben mede het sluiten van een hypotheek nodig gemaakt. Maar de boerderij zelf is prima in orde, mag aan alle kanten gezien worden. Hendriks heeft dat ook begrepen. De kerel heeft als een paard gewerkt om het bedrijf goed voor de dag te laten komen.’

‘Wilt u het alsnog niet overnemen, oom Willem?’ vraagt Reina nog. ‘Dan blijft het tenslotte toch in de familie.’

‘Als ik zo'n dertig jaar jonger was... Hoewel: mijn spul ginds in Drenthe heb ik ook van de hand gedaan. Nee kind, ik heb

mijn tijd gehad. Ik gun het graag aan een niet te jonge, maar ondernemende vent, die er zijn genoegen aan beleven zal. Het is vanzelfsprekend jammer dat Arie niets voor het bedrijf voelt, maar daar moeten we ons bij neerleggen.'

Reina, die scherp toegeluisterd heeft, vraagt: 'En dan gaat de hele boel nu al uit elkaar dus? Niet wachten meer tot Arie volwassen zal zijn?'

'Dat heeft dan geen zin meer. Als jullie het mij willen toevertrouwen, wil ik de eventuele verkoop op me nemen.'

Reina knikt, zegt nog wel: 'Zoudt u dan niet tot februari wachten? Zo tegen het eind van die maand komen de meeste kopers los. Nu, hartje winter, niet zo gauw.'

'Ook dat kan. Je moeder moet tenslotte ook nog een onderdak hebben.' En zich tot zijn schoonzuster richtend: 'Heb je al enig idee wat je gaat doen, als "Zon rondom" verkocht zou zijn?' Ze voelt zo'n opluchting dat de kogel nu eindelijk door de kerk is, dat ze met een overmoedige blik in haar ogen zegt: 'Eind februari? Voor mijn part blijf ik dan de zomer door in de caravan wonen. Zolang Arie nog in dienst is, heb ik feitelijk geen huis nodig.'

Reina vliegt op. 'Moeder, zeg niet zulke gekke dingen. Vanzelfsprekend heb je dat wèl! Vertel maar liever of je in het dorp wilt blijven wonen of niet.'

'Ik geloof van wèl! Daar blijf ik tenminste Dien de Jong die vroeger op "Zon rondom" thuis hoorde.' En met even een trilling in haar stem: 'Maken jullie je over mij maar geen zorgen. Zo belangrijk is mijn leven niet meer. Jullie gaan langzamerhand toch je eigen weg; hebben mij immers niet meer nodig.' ''s Levens loop!' zegt Reina nuchter. 'Je zou Arie toch niet aan de tafelpoot willen vastbinden zeker?'

Maar oom Willem zegt op zijn bedaarde manier: 'Er zal voor jullie moeder in het dorp best wat te vinden zijn. Een behoorlijk huis, bedoel ik daarmee. Reina, en wie weet over zoveel jaren Arie, zullen alleen maar blij zijn dat ze hun kinderen nog eens met het dorp, waar zoveel De Jongs geleefd en gewerkt hebben, kunnen laten kennismaken. Ik ben blij dat we het over de verkoop van "Zon rondom" eens geworden zijn zonder dat er minder prettige woorden gevallen zijn. Vanavond aan het kerstdiner moeten we op de gelukkige afloop van de verkoping maar vast een glas drinken.'

12.

Dien de Jong weet niet hoe ze het met zichzelf heeft. Aan de ene kant is ze dol- en dolgelukkig dat ze van de zorg van ‘Zon rondom’ en nog meer van de door haar heen kijkende ogen van haar bedrijfsleider binnenkort verlost zal zijn, aan de andere kant is er het vervelende gevoel dat ze mèt dat afstand-doen van de mooiste, grootste hoeve in wijde omtrek haar statussymbool wel echt gaat verliezen. Maar al in de eerste week van het nieuwe jaar gaat de blijdschap toch overheersen. Het optreden van Hendriks is wel zo autoritair, dat ze al hartkloppingen krijgt, als ze de man het huis ziet naderen. Vragen of dit of dat ingekocht mag worden, of er reparaties verricht moeten worden is er op eenmaal niet meer bij. Hij behandelt haar eenvoudig als een onmondig kind dat je domweg buiten de deur zet, als er belangrijke beslissingen genomen moeten worden.

Het nare is nog dat Arie juist uitstekend met hem kan opschieten. Ze kan nog niet eens zeggen dat hij haar zoon in het gevlij tracht te komen. Dat Hendriks tegen haar uitdrukkelijk bevel in de jongen toch bij zijn naam blijft noemen en dat Arie dat alleen maar heel gewoon schijnt te vinden, ergert haar mateloos. Haar zwager schijnt het ook niet helemaal met haar eens te zijn. ‘Het kan moeilijk anders,’ zegt hij met zijn kalme stem. ‘Arie heeft hij van jongsaf gekend. Als je zoon opvolger op “Zon rondom” geworden was, zou het wel anders moeten. Nu zou ik me er voor die paar maanden maar niet druk over maken. Stel je liever wat positief in. Wees er dankbaar voor dat hij het bedrijf zijn volle aandacht schenkt en dat je wat dat betreft toch een bondgenoot in hem hebt. Ja... wat ik nu ga zeggen zul je misschien absurd vinden. Het zou mij alleen maar verheugen, als hij in staat zou zijn het

zelf over te nemen. Onmogelijk vanzelfsprekend! Maar ik moet er niet aan denken dat het aloude familiebezit straks op een of andere manier ten onder zou gaan. Dat zou bij Hendriks wel het laatste zijn. Of hij moest de tijd wel zó tegen zich krijgen, dat het eenvoudig een onmogelijkheid zou blijken de boel intact te houden.'

Nijdig had ze haar schouders opgehaald. 'Wat jullie toch in die Hendriks zien snap ik totaal niet. Een brutale vlerk, die me elke dag opnieuw laat merken dat ik hier net zo goed gemist kan worden.'

Over het gezicht van Willem de Jong glijdt een vergevend lachje. 'Niet boos worden, Dien. Maar... heeft hij in feite niet een beetje gelijk? Het bedrijf draait toch helemaal door zijn werkzaamheid, niet?'

Ineens staan de tranen haar in de ogen. 'Je bedoelt misschien,' zegt ze kleintjes, 'dat het er niets toe doen zou, als ik me bijvoorbeeld van het leven beroofde? Reina en Leo geven niets om me, zijn alleen maar op eigen voordeel bedacht. Zelfs de kleinkinderen houden ze hier weg. Zogenaamd omdat Cora hen op een of andere manier zou kunnen besmetten. Arie gaat volledig zijn eigen gang. Als hij thuis is, zit hij òf bij zijn paarden en volgt Hendriks als een schaduw, òf hij trekt naar jou. Wat heb ik zo nog aan mijn leven? Zeg nu zelf!'

Sussend legt hij zijn forse hand op haar arm. 'Foei Dien! Je bent gezond, je kunt gaan en staan waar je wilt. Je kunt, zoals je het naar ik hoor al meer gedaan hebt, je dienstbaar maken in onze dorpssamenleving. Je kunt goed zingen, je bent handig, je hebt iets in je, waarmee je zieken of hen die narigheden hebben, kunt opvrolijken. Moet ik nog meer opnoemen?'

'Alsjeblieft niet! Heus! Je ziet me veel te veel door een roze bril. In werkelijkheid ben ik een grote nietsnut.'

Willem de Jong kijkt haar met zijn wat ondoorgrondelijke blik aan. 'Het is in ieder geval beter dat een mens minder goed over zijn eigen ik denkt,' zegt hij, 'dan meent dat hij het zo echt met zichzelf getroffen heeft.'

Als Dien de volgende middag met Cora een fikse wandeling gaat maken, kiest ze bewust de nieuwe weg naar het grote wiel, waarachter ze met een bouwplan bezig zijn voornamelijk voor die mensen, die de stad ontvluchten willen en hier als forensen

rustig kunnen wonen. Er worden uitsluitend bungalows gebouwd. Niet al te groot, maar praktisch en gemakkelijk ingericht. Liefhebbers van vissen kunnen hier hun hart ophalen en elke bungalow krijgt nog een behoorlijk stuk grond. Dien is er al eens meer geweest, toen de huizen nog in aanbouw waren, had zich toen niet kunnen voorstellen hoe de mensen in zulke hokjes van kamers konden wonen. Wel was het uitzicht haar meegevallen. Vanzelfsprekend kon je niet over de dijk heen kijken, maar het grote wiel met zijn grillige beplanting langs de oevers, met zijn eendenkooien en de erover scherende vogels was het aankijken evengoed waard. Als weggeworpen speelgoedbuisjes waren de bungalows hier en daar uitgestrooid, er was al jonge aanplant en een behoorlijk brede, maar gelukkig niet lijnrechte weg voerde naar de grote verkeersweg.

De kleinere bungalows waren allemaal al verkocht. Van die, die als semi-bungalow gebouwd waren, stonden er nog een paar leeg. Omdat het met de verkoop minder vlot ging dan men aanvankelijk gedacht had, was er één als modelwoning ingericht.

Daarheen richt Dien de Jong nu haar schreden. Gek! Ze heeft er helemaal niet lang over behoeven te denken om te weten dat ze niet uit het dorp weg wil. Wel uit de buurt van café ‘Lingezight’, waar ze zoveel kwaad over haar gesproken hebben. Weg van haar buurman Langen, die haar maar al te graag beloert. Maar wat het zwaarst weegt: weg van het witte huis achter de grond van ‘Zon rondom’, waar Hendriks door het hekje in de afrastering in- en uitloopt.

Het is helder weer. Er is zelfs al iets van voorjaar in de lucht. Maar de zon gaat al zakken, het water kabbelt zachtjes in roze golfjes en in de stilte die er één ogenblik heerst, hoor je het tegen de oever klotsen.

Mooi is het hier, denkt Dien verrukt. Mooi en romantisch. Je woont nog in het dorp, maar je zou je ergens aan een meer in het buitenland kunnen wanen, als niet enkele puur Hollandse koeien, de dekken nog op, overdag al in de wei achter het wiel te vinden waren. Resoluut loopt ze op de directiekeet toe, vraagt of ze de modelwoning mag bezichtigen.

Het wordt haar direct toegestaan, maar als iemand aanbiedt met haar mee te lopen, bedankt ze beleefd. Ze moet er op dit moment geen pottekijkers bij hebben. Wel wil ze graag een

tekening meenemen, waarop de maten van de vertrekken aangegeven staan. Vreemd klein is het allemaal voor haar, die aan heel wat grotere kamers gewend is. Maar onzegbaar intiem en knus, met een uitzicht vanuit de zitkamer, dat van minuut tot minuut boeiender wordt. In gedachten brengt ze er haar meubels onder. Grappig! Op enkele grote stukken na, die ze overigens best wil missen, zou het nog niet eens tegenvallen zich hier te nestelen. De keuken is niet groot, maar hij ligt achter de zitkamer. Een huis waarin je geen stap te veel hoeft te zetten, waar je niet onnodig trappen hoeft te lopen en dat met zijn voor haar bescheiden lapje grond de lust in je doet groeien het rondom in de bloemen te zetten.

Het begint al schemerig te worden, als ze de sleutel terugbrengt en terloops naar de koopsom informeert.

‘Er is al iemand die er optie op heeft,’ vertelt de aannemer haar. ‘Vanzelfsprekend zonder de meubels. Hij heeft nog tot overmorgen de tijd. Laat hij voordien niets van zich horen, dan gooien we het in de verkoop.’

‘Kan er ook een garage bijgebouwd worden?’ informeert ze. ‘Toe! Wilt u eens voor me uitrekenen op hoeveel het komt, als er ook gasverwarming in aangebracht wordt?’

Hij moet lachen of hij wil of niet. ‘Maar die ís er immers in. Ringverwarming.’ En als ze hem ongelovig aankijkt: ‘Als ik moest kiezen, koos ik dit huis altijd. Met die heteluchtverwarming heeft u geen radiatoren nodig. Belangrijk, omdat de kamers daardoor niets aan ruimte inboeten. Met een flinke garage erbij wordt de prijs slechts drieduizend gulden hoger. Als u er later zelf een zou willen bouwen, zal u dat op heel wat meer komen te staan!’

Haar beweeglijk gezicht verraadt dat ze op dit huis wel echt haar zinnen gezet heeft. Iets dat de ander allerminst ontgaat. ‘Ik bel die mijnheer vanavond nog op, mevrouw,’ zegt hij, haar welwillend aankijkend. ‘Is het heus zo dat, àls hij er van afziet, ik op u kan rekenen?’

Ze heeft al ja gezegd eer hij helemaal uitgesproken is. ‘Ik zal stellig geen drie dagen bedenktijd nodig hebben,’ zegt ze, haar ogen opnieuw op het huis gericht. ‘Wanneer zou het helemaal klaar kunnen zijn? Ik bedoel de garage en de toegang tot het huis?’

‘Als het verkocht is, beginnen we daar meteen aan. Kijkt u

maar naar die twee links. Beide nog geen week geleden verkocht en nu al haast bewoonbaar. Een zakenman uit de stad en een tandarts, die zijn praktijk aan kant gedaan heeft.'

En haar even met een vlugge blik taxerend: 'U zoudt zich hier beslist thuis voelen. Allemaal keurige mensen, die het elkaar niet lastig zullen maken.'

Drie dagen later houdt Diens auto voor het huis van haar zwager stil. Willem de Jong heeft net zijn middagslaapje beeindigd, zit nog wat na te soezen in zijn gemakkelijke stoel. Als een wervelwind komt Dien de kamer binnenlopen, overvalt haar zwager, als hij net bezig is de plaid die hij over zijn benen getrokken had, op te vouwen.

Ze kijkt verbaasd naar hem op. 'Toch niet ziek?' informeert ze. Hij steekt zijn hand naar haar uit. 'Gelukkig niet! Alleen maar een dutje gedaan. Het is gisteren wat laat geworden op de schaakavond. Dan wil je 's middags wel graag even wegzakken.'

Ze gaat er niet op in, kan zich op dit ogenblik niet indenken dat je overdag zin hebt zo maar te gaan slapen. Ja, ze vergeet ook dat zijzelf vaak om vóór tienen al haar bed weet op te zoeken. Deels omdat ze altijd vroeg op is, deels omdat het televisieprogramma haar niet boeien kan.

'Ik heb groot nieuws,' zegt ze, een kleur van opwinding op haar wangen.'

'Is Arie overgeplaatst soms? Wat dichter in de buurt nu?'

'Het gaat helemaal niet over Arie.' Onbewust klinkt er een zeker ongeduld in haar stem. Willem is om de drommel geen sufferd, maar soms doet hij net of hij voor alles tijd te over heeft. Zelfs voor het vernemen van dingen die toch wel de moeite waard zijn.

'Ga zitten,' noodt hij haar. En op de deur toelopend: 'Ik vraag eerst of Fiet de koffie al klaar heeft.'

'Alsjeblieft niet!' Ze houdt hem met haar hand tegen. 'Je kunt straks ook nog koffie drinken. Luister nu maar!' En als hij haast gedwee naar zijn stoel terugloopt: 'Ik heb een huis gekocht. Een bungalow! Je weet wel. Achter het wiel. Ik heb de mooiste eruit gepikt.'

'Een huis gekocht? Om zelf in te wonen?'

Ze lacht hem in zijn gezicht uit. 'Wie anders? Je dacht toch

niet dat Reina hier ook nog een huis zou willen hebben?'

'Je overvalt me wel, Dien.'

Ze lacht. 'Had ik net zo gedacht! Maar... ik móet toch weg van "Zon rondom"? Of had je gemeend dat ik hier ergens aan de dijk zou gaan zitten? Niks hoor! Haast allemaal grote kasten of oude huizen zonder enige fantasie.'

Hij schudt zijn hoofd. 'Ik had eerder gedacht dat je het in de stad zou gaan zoeken. Nu niets je meer aan het dorp bindt...' En vlug eroverheen: 'Maar ik ben er blij om dat je in het dorp blijft wonen, Dien. Je hoort er zogezegd bij. Arie zal het ook wel plezierig vinden, niet?'

Ze haalt haar schouders op. 'Arie weet het nog niet. Niemand nog trouwens! Ik móest het aan iemand kwijt; dacht dat jij het wel prettig zou vinden het 't eerst te horen.'

'Dank je!' zegt hij eenvoudig. 'Maar Dien, je bent zo snel in je besluiten. Je overvalt me er echt wel mee. Zeg eens eerlijk. Zul je daar wennen, jij, die altijd aan de dijk gewoond hebt? Verkeer, in het midden van het dorp, de Linge tegenover je.'

Ze schudt met een beslist gebaar haar hoofd. 'Je moet nu niet proberen mijn blijdschap een trap te geven, Willem. Ik ben verrukt over de bungalow. Er komen ook allemaal keurige mensen te wonen. O, ik weet zeker dat ik me er thuis zal voelen. Over een paar weken zal de verbindingsweg ook helemaal klaar zijn. Je zult eens wat zien, als van 't zomer de tuinen allemaal in bloei staan. Net een stukje van een villadorp.'

Er trekt even een lachje over zijn gezicht. Dan staat hij op, pakt haar hand. 'Gefeliciteerd dan, Dien! Ik hoop dat je er nog mooie jaren zult beleven. Wanneer kun je het huis betrekken?' 'Over een paar weken al. Er wordt ook nog een garage gebouwd. De tuin kan na de vorst al in orde gemaakt worden. Als hij aangelegd is, wil ik hem zelf in het vervolg bij houden. Het lijkt me enig.'

'En hoe moet het met de paarden?'

Ze kijkt hem wat overmoedig aan. 'Of ik allang niet weet dat jij het hierachter niet voor niets zo goed voor elkaar gebracht hebt! Tot Arie uit dienst komt, zullen zijn beesten het hier nog beter hebben dan achter "Zon rondom". Het bloed kruipt waar het niet gaan kan, Willem.'

'Zo is het,' zegt hij. 'Zo is het met de paarden, maar zo is het ook met mezelf en... met jou. Jij blijft ons dorp ook trouw...

Kom! Laten we er nu een kop koffie op drinken. Fiet...'

Ze is van haar stoel opgesprongen. 'Ik heb er echt geen geduld voor, Willem. Ik heb de plattegrond van het huis opgevraagd. De aannemer zou zorgen dat hij vanmiddag voor me klaar lag. Ik moet hem nu ophalen eer hij er vandoor zou zijn. Je ziet me nog wel. Neem het me maar niet kwalijk dat ik een beetje over mijn toeren ben. Dat gaat wel weer over.'

Hij staat eveneens op. 'Tot ziens dan maar! Bel eens, als ik mag komen kijken naar je nieuwe home. Ik ben die kant in lang niet uit geweest. Je kent nu eenmaal mijn liefde voor de dijk en het water. Ga nu maar gauw! Ik zie aan je gezicht dat je toch geen rust hebt nu.'

Eind maart zit Dien in haar nieuwe woning. Mèt de garage en mèt een tuin die volgens haar inzichten aangelegd is en waarin ze al druk in de weer is met de beplanting. Van haar meubels heeft ze slechts datgene wat ze enige jaren geleden nieuw gekocht heeft, meegenomen. De rest heeft ze in 'Zon rondom' laten staan. 'Neem jij er maar van wat je nog wilt hebben, Willem,' heeft ze hem gul toegezegd. 'Jij hebt in je grote huis zolder genoeg om het op te bergen. Ik heb er nu lang genoeg tegenaan gekeken.'

Arie had niet veel losgelaten, toen hij de eerste keer in het zoveel kleinere huis geslapen had. 'Wèl een poppenhuis,' had hij opgemerkt. 'Maar voor jou alleen is het nog altijd groot genoeg.'

'Voor jou ook, Arie. Ik laat boven een vloer leggen en die vlisotrap gaat er ook uit. Dan kun jij boven twee kamers krijgen.' Hij had gemompeld dat het hem onverschillig liet. Hij was op de verlofdagen vanzelfsprekend de meeste tijd bij zijn oom. Oom Willem, voor wie hij veel meer hartelijkheid toonde dan voor zijn eigen moeder. Geweldig, zoals zijn oom alles voor de paarden voor elkaar had gekregen. Wat moest je zo'n weekend dan nog thuis, waar je òf je moeder bij de t.v. vond, òf druk prutsend in de tuin? Voor de paarden toonde ze ineens geen belangstelling meer. 'Ik rijd niet meer,' had ze gezegd. 'Je moet het me ook niet meer vragen, Arie. Laat mij me voortaan maar bij de auto of de fiets houden.'

Voor 'Zon rondom' waren meer kijkers dan kopers geweest. Het

had een hele beroering in het dorp teweeggebracht dat de mooie hoeve met alle land, ja, zelfs met het zoveel kleinere huis erachter te koop kwam. Eén uitzondering was er echter gemaakt. Het bescheiden stukje grond aan het water bleek niet te koop. Oom Willem, die zich met de verkoop belast had, had, daar geen van de kinderen er waarde aan hechtte, dit unieke plekje voor zichzelf bedongen. ‘Dan kan ik er nog eens gaan vissen,’ had hij gezegd, toen Leo beslist had willen weten waarom zijn oom er zo op stond het in zijn bezit te krijgen.

Het was nog een moeilijke dag voor Willem de Jong geworden. ‘Zon rondom’ was immers langer dan hij het zich kon herinneren het bezit van de De Jongs geweest. Hij had zichzelf dwang moeten opleggen het bedrijf niet zelf te kopen. Het had immers geen nut. Arie leek wel naar hemzelf te aarden. Die kon onder de hand over niets anders meer praten dan over paarden en de handel erin. In dienst had hij ook alweer iemand getroffen die uit een paardenfokkersfamilie stamde. Nee! Nooit moest hij zich de illusie maken dat die nog eens van gedachten zou veranderen, spijt zou krijgen dat het familiebezit hem nu voorgoed ontgaan was.

Wat Dien noch een van haar twee kinderen wist was, dat hij Teun, de zoon uit het eerste huwelijk van zijn broer, per luchtpost een brief had gestuurd, waarin hij hem gevraagd had of die er nog iets voor voelde naar Europa terug te keren om zich op ‘Zon rondom’ te vestigen. Als het hemzelf niet interesseerde, dan misschien zijn oudste zoon, die ook al tegen de volwassenheid aanliep en nu nog bij zijn vader werkte. Wat hij feitelijk al wist was ras tot werkelijkheid geworden. Noch Teun noch Rinus, zijn zoon, dacht erover nog ooit naar Nederland terug te keren. Ze hadden het best in Australië. Het was aanpakken, maar met elk jaar nam hun welstand toe. Bovendien kon het Hollandse klimaat te enen male niet concurreren met dat wat ze ginds hadden.

Zo was ‘Zon rondom’ dan overgegaan in handen van een volkomen vreemde. Een nog vrij jonge man, tweede zoon van een rijke boer uit het hoge noorden. Willem de Jong was er in zijn hart blij om. Erger had hij het gevonden, als een van de dorpelingen het spul gekocht zou hebben. Hendriks had geboft. De nieuwe eigenaar wilde hem graag in dienst houden, zelfs nog

onder gunstiger voorwaarden dan waarop hij voor Dien de Jong had gewerkt. En Willem de Jong kon zich van nu af aan eigenaar van het stukje land aan de Linge noemen. Hij was er overgelukkig mee, nam zich voor het zo gauw mogelijk naar zijn zin in te richten. Een bescheiden onderdak, zodat hij er droog kon zitten en er zijn vistuig kon opbergen. Een paar rieten stoelen, een oud tafeltje en een kast om er wat serviesgoed in onder te brengen. Precies genoeg om, àls de vis bijten wilde, er desnoods zo'n hele middag te kunnen blijven.

13.

De zomer vliegt voor Dien de Jong voorbij. Nu ze met de tuin voorlopig klaar is, legt ze zich erop toe de bungalow van binnen nog verder te vervolmaken. Hij heeft nu ook een naam gekregen. ‘Ons rustpunt’ heeft ze hem genoemd. Waarop overigens dat ‘ons’ slaat, weet ze zelf niet goed. Op Arie moeten de mensen maar denken. Arie, die overigens haast nooit meer thuis is. In de weekends komt hij haar vlug even goedendag zeggen, trekt dan direct naar oom Willem. Och, ze kan niet anders verwachten, nu hij in het land achter diens huis ook zijn paarden heeft. En... hij màg zijn oom, heeft hem zelfs zover gekregen, dat hij ook weer af en toe gaat paardrijden.

Maar Arie is, in het vooruitzicht dat hij op zijn eenentwintigste jaar over een hele smak geld kan beschikken, er niet bepaald spaarzamer op geworden. In dienst - hij heeft behoorlijk ‘dure’ vrinden, ligt nu in Den Helder - komt hij doorlopend geld te kort. Eigenlijk had ze misschien moeten zeggen dat wat boven zijn zakgeld uitging, hij maar van zijn spaarbankboekje moest bekostigen. Maar ze houdt niet van ruzie en dat krijgt ze stellig, als ze zo iets zou voorstellen.

Arie is slim. Wat hij met zijn paarden verdient, heeft hij op de bank staan en hij zal zich er wel voor wachten daar ook maar een cent af te nemen. Zolang hij nog niet volwassen is, kan hij het maar beter zijn moeder afhandig maken, redeneert hij. Zijzelf maakt het toch ook maar op.

Ja, Dien laat inderdaad het geld opnieuw rollen. Elke dag, als ze wakker wordt, is het haast een sensatie voor haar dat niemand haar nu meer op de vingers kan tikken. Geen Hendriks, die altijd op geld voor het bedrijf aandrong. Geen Leo, wie het nu niets meer aanging wat ze met haar geld uitvoerde. Kort nadat de notaris ieder zijn erfdeel toegewezen had, was

hij al met de bouw van de grote bungalow gestart. Een kast van een huis met, zoals hij het al lang gewild had, het praktijkgedeelte helemaal apart. Zelfs haar zwager had nu het recht niet meer zo langs zijn neus weg opmerkingen te maken over haar royale manier van leven. Zolang ze maar van Arie's geld afbleef - en dat kon nu gemakkelijk - had hij niets in de melk te brokken.

Maar de zomer loopt op zijn eind en Dien is in het geriefelijke huis al om halftien met haar werk klaar. Ze is elke morgen vroeg op, jacht zich om alles in orde te hebben. Waarom? Daarop zou zijzelf het antwoord niet kunnen geven.

Met haar buren hier heeft ze weinig contact. Ze hebben blijkbaar genoeg aan hun eigen familie of vrinden. Of... ze begeren de omgang niet met een boerin, die stellig beperkt in haar conversatie is. Nu, zij hóeft hen ook niet. Zij moeten nog hard werken voor hun broodje; zij, de vroegere boerin van ‘Zon rondom’, kan van haar geld leven.

Als ze een keer bij de tandarts even op haar beurt zit te wachten, moet ze het verhaal van twee dames aanhoren. Ze hebben het over een vriendin die, het weduwe-zijn moe, een huwelijksadvertentie heeft laten plaatsen. ‘En laat ze nu een schat van een man op de kop getikt hebben,’ zegt de een enthousiast. ‘Hij zit er nog warmpjes bij ook en hij draagt haar op de handen.’

De ene dame is aan de beurt. Het spijt Dien. Ze had graag meer over die vriendin vernomen, die een man veroverd had die haar op de handen droeg. Maar haar trots verbiedt haar nu zelf het vuur te openen.

Als ze na een goed halfuur weer buiten staat, hoort ze de woorden van de haar onbekende dame nog in haar oren naklinken. Een huwelijksadvertentie! Een discrete manier, waarvan geen buitenstaander iets te weten zou komen. Doodsimpel feitelijk! Je gaf je advertentie aan zo'n bureau op en dan werd het alleen nog maar afwachten.

Waar denken en doen voor Dien de Jong zo vaak één geweest zijn, stapt ze ook thans welbewust op het haar wel bekende bureau af. Nu niet meer denken of ze het weer verkeerd aanlegt. Tenslotte zat je er niet aan vast. Je zou een massa brieven krijgen; je zou op je gemak kunnen selecteren; je zou met degenen die je leken een afspraak kunnen maken. Dan was je

nòg vrij om ja te zeggen of niet.

Twee dagen later prijkt de advertentie in een krant, waarvan Dien sterk vermoedt dat die slechts door een enkele dorpsbewoner gelezen wordt. Kort, maar krachtig!

> ‘Weduwe van middelbare leeftijd, kerngezond, niet onbemiddeld en wonende in een bungalow zoekt langs deze weg kennismaking met eveneens gezonde man, die van het buitenleven houdt. Brieven onder de letters W.H.’

Dien kan, als ze de advertentie voor haar neus heeft liggen, haast niet begrijpen dat die van haarzelf afkomstig is. Ze heeft er tegenover niemand iets over uitgelaten. Nu maar afwachten dus. Met het bureau heeft ze afgesproken dat zijzelf over een dag of vier de eventuele brieven wel zal komen afhalen.

Vier dagen die lang duren. Die ze vult met kasten schoonmaken die feitelijk nog niet aan een beurt toe zijn. Met onkruid wieden in de tuin. Met een bezoek aan een schoonheidssalon in Utrecht op de vierde dag. De volgende ochtend nog naar de kapper en dan op het bureau af.

Als een kind zó opgewonden rijdt ze zo vlug ze kan naar huis terug. Achter in de auto ligt een grote enveloppe, waarin alle ingekomen brieven te vinden zijn. Díe er eventueel nog komen, zullen haar nog wel worden nagezonden. Ja, vanzelfsprekend zonder naam van de afzender. Discretie is immers verzekerd! Thuis neemt ze amper tijd om haar jasje uit te trekken. De auto moet ook nog maar even buiten blijven staan. Ze trekt, nu het duister al begint te vallen, de overgordijnen dicht, knipt een paar schemerlampjes aan en nestelt zich, haar schoenen uitgeschopt, op de bank. Zenuwachtig maakt ze het couvert open. Er rollen elf brieven uit.

Er glijdt een lachje over haar gezicht. Dat ‘niet onbemiddeld’ zal daar vermoedelijk wel debet aan zijn.

Na een halfuur liggen er al negen van de elf op zij geworpen. Weduwnaars die beslist in hun eigen huis willen blijven wonen, gescheiden mannen die nog voor een of meer kinderen moeten zorgen, ze krijgen bij Dien geen schijn van kans.

Tenslotte besluit ze op de twee overgebleven brieven te reflecteren. De ene - degene die haar qua stijl het meest aan-

staat - is van een heer van precies vijftig, die zijn werk nota bene in de naburige stad heeft. Hij is hoofdcommies op het stadhuis, al jaren weduwnaar en woont sinds de dood van zijn vrouw op kamers. Wat zijn werk betreft zou hij buiten kunnen wonen, mits het niet tè ver van de stad is. Hij is dol op buiten wonen, op reizen en op gezelligheid. Hij zou graag een opgewekte vrouw trouwen, maar vooral geen femme savante. Een die hem een prettig thuis bood, die er ook van hield af en toe eens uit te gaan en die vooral goedgehumeurd was. Hij had geen auto. De langdurige ziekte van zijn eerste vrouw had hem sommen geld gekost en om eerlijk te zijn: van wat hij verdiende verreisde hij een groot deel. Alleen de eenzaamheid bleef. Overdag sprak hij soms meer mensen dan hem lief was, maar de avonden waren moeilijk en tot op heden had hij geen vrouw ontmoet, die gelijkgestemd was en die hem een gezellig samenleven kon verzekeren. Kinderen bezat hij niet. Dat hoefde dus ook geen probleem op te leveren. Voor de vrouw die de zijne zou worden, wilde hij graag vader van eventuele kinderen zijn. Een begrijpend vader, die zich nooit en te nimmer aan hen zou opdringen.

Dat was brief nummer één! De tweede bood Dien voor haar gevoel meer perspectieven. Alleen de schrijver ervan had zo'n gewone naam. Jansen! Duizend in een lood!

Ze schiet in de lach. Of De Jong zo iets bijzonders was! Maar Jansen-De Jong was helemaal een flop. Nee, dan had die stadhuisman iets beters om mee voor dag te komen. Beaulieu! Minder deed hij het niet. Waarschijnlijk van Franse afkomst! Kom! Nu eerst de tweede nog even doorlezen!

‘Zeer geachte mevrouw,

Mijn naam is gewoon, maar zelf ben ik een beetje anders dan de meeste mannen. Ik bedoel daarmee dat ik niet graag in alsmaar hetzelfde straatje wil lopen. Vooral niet in de straatjes van onze steden. Tot voor een paar maanden moest ik dat wel, maar nu kan ik gelukkig wonen waar ik wil. Zelf was ik al met plannen bezig. Ergens buiten, maar toch in de buurt van de stad. Ik heb een fabriek, maar ik heb me er, wat het werk betreft, voor een groot deel uit teruggetrokken. Wel reis ik nog voor de zaak, ook vaak naar het buitenland. Mijn zoon drijft de fabriek nu, al houd ik vanzelfsprekend nog een vinger in de pap.

Na een kort, maar totaal mislukt huwelijksleven ben ik verder vrijgezel gebleven. Nu mijn zoon echter in het huwelijk zal treden, weet ik dat het ogenblik aangebroken is, waarop ik met niemand meer rekening hoef te houden wat mijn verdere plannen betreft. Mijn leeftijd is zestig jaar en ik voel me goed gezond. Mijn hobby is, behalve reizen - dat ik ook als deel van mijn werk veel gedaan heb - postzegels verzamelen. Verder houd ik van muziek en ik lees graag een goed boek.

Mag ik eens nader kennismaken, als de inhoud van mijn brief u daartoe de lust niet benomen heeft? Het liefst op neutraal terrein, waar we rustig kunnen praten...'

Dien de Jong vindt het maar een moeilijke keus. Dat het wel echt om deze twee mannen gaat, weet ze al zeker. Kom! Wat zal ze er zich op het moment het hoofd over breken! Ze zal met beiden een afspraak maken. En dan maar hopen dat niet alleen de welluidender naam de doorslag zal moeten geven. Komen ze geen van beiden in aanmerking, dan bestaat er nog altijd de kans dat er op het bureau nog meer post voor haar zal liggen. Ze heeft tenslotte wat te bieden. Een mooie bungalow van alle gemakken voorzien, een beeldig plekje aan het water en... zichzelf zoals ze op haar best zal zijn, als ze iemand vindt die haar met een beetje warmte wil omringen.

Als Dien de Jong met beiden haar eerste ontmoeting heeft gehad, is de keus al niet moeilijk meer. Niet alleen om zijn naam, meer nog omdat hij zo akelig nuchter is, net praat of het om de koop van een of ander handelsartikel gaat, is de heer Jansen al gewogen en te licht bevonden. Dien de Jong is altijd een slecht mensenkenner geweest. Dàt hij op deze manier zich presenteert, komt slechts voort uit een afschuwelijk gevoel van geremdheid en verlegenheid. Machines verkopen, dat gaat hem prima af. Maar zijn houding bepalen tegenover de vrouw die hem 'op zicht' heeft laten komen, ligt hem helemaal niet. Nee! denkt Dien. Je zult met zo'n houten klaas getrouwd zijn! Wel jammer! Het had aanlokkelijk geleken. Hij was niet onknap, zat er warmpjes bij, alleen... ze kan zich niet aan het idee onttrekken dat ze door hem te trouwen ook de fabriek op haar dak zal krijgen. De fabriek en zijn gewezen vrouw. Over iets anders had hij feitelijk niet gepraat. Hij had ook be-

kend dat hij nooit naar de kerk ging, iets, dat zijn vrouw maar moeilijk had kunnen verkroppen. ‘Ik ben nu eenmaal een man van de nuchtere werkelijkheid,’ had hij gezegd. ‘Selfmade! zoals ze dat noemen. Ik zou het ook niet doen, als het tot een huwelijk tussen ons mocht komen. Nooit heb ik me dwang laten opleggen; het maakt me slechts dwarser dan ik al ben. Maar een huwelijk waarbij de partners elkaar volkomen vrijlaten, zoals ik me dat op mijn leeftijd kan voorstellen dàt het kan zijn, zou ik graag sluiten. Ik zoek een vrouw - en die zie ik in u - die mij bij mijn vele representatieve verplichtingen die ik voorlopig nog zal houden, kan bijstaan. Die er niet voor terugdeinst recepties en diners bij te wonen, waarop mensen van naam acte de présence geven. Een flinke vrouw, die me niet in alle zorgjes van het huishouden betrekt, maar die geestelijk met me mee wil groeien...’

Ze had hem niet eens laten uitpraten. Ze zag zichzelf opeens zó scherp als vrouw van deze man, die zich ook thuis terdege zou laten gelden, dat ze kort gezegd had: ‘Zo'n vrouw als u zich wenst, ben ik te enen male niet. Ik geloof dat u een schaap met vijf poten zoekt. Liefde kan nu eenmaal niet van één kant komen.’ En opstaand en hem koel haar hand reikend: ‘Ik hoop dat uw pogingen nog eens met succes bekroond zullen worden, maar misschien zult u dan toch uw instelling wat moeten veranderen.’

Als Dien de Jong na haar thuiskomst aan het gesprek dat ze met Alfred Beaulieu gehad had, terugdenkt, voelt ze zich vanbinnen helemaal warm worden. Wèl een verschil met die mijnheer Jansen. Zo akelig nuchter als de laatste geweest was, zo charmant, zo warmvoelend had de ander zich voorgedaan. Wèl een beetje stijfjes, zoals je dat van een stadhuismens verwachten kon, maar uiterst correct. Hij had onmiddellijk de jas van haar aangenomen, was niet gaan zitten vooraleer zij zover was. Toen de ober met de bestelling weg was, had hij direct gezegd: ‘Vraagt u maar zoveel u wilt. Ik zal er naar waarheid op antwoorden, ook als het in mijn nadeel zou zijn.’ Gek! Zijn innemende manieren hadden haar een zekere schroom bezorgd naar veel te informeren. Hij verdiende behoorlijk, maar gaf het geld ook gemakkelijk uit aan boeken en reizen. Hij had op zijn balkon een volière met vogels, waarvan hij niet graag afstand wilde doen. Hij was gelovig, evenwichtig, maar

eenzaam. Hij deed zijn werk met plezier, maar het thuiskomen in de lege kamers was elke keer weer moeilijk voor hem. Vandaar ook dat hij er zo vaak uitliep. Maar ook daarin vond hij tenslotte geen bevrediging. Hij wilde zijn vrinden, die vrouw en kinderen hadden, niet tot last zijn. Hij was geen mens om het 's avonds in zijn eentje in een café of restaurant te zoeken. Kortom: hij miste de sfeer die alleen een vrouw hem in zijn eigen milieu kon geven. Hij bekende ook eerlijk dat hij pas na lang aarzelen besloten had op een huwelijksadvertentie in te gaan.

Dien de Jong had hem van haar kant wat over haar eigen leven verteld. Het Leitmotiv was wel geweest dat ook zij in wezen zo afschuwelijk eenzaam was. Dat haar dochter helemaal in haar gezin opging, dat haar zoon zijn eigen weg koos. Dat ze gedacht had het te kunnen redden door zich met sociaal werk bezig te houden. Ja, dat ze zich in de bungalow die toch zo geriefelijk was, nog eenzamer voelde dan ze op ‘Zon rondom’ ooit was geweest.

Hij had begrijpend geknikt. Zijn ogen hadden haar zo trouwhartig aangekeken, hij was zo prettig attent geweest. ‘Ik kan u geen rijk bestaan bieden,’ had hij eerlijk bekend. ‘Ik gooi het geld niet over de balk. Maar sedert ik me na de langdurige ziekte van mijn vrouw weer wat ruimer heb kunnen bewegen, heb ik dat gedaan ook. U zult stellig rijker zijn dan ik het ben. Àls we tot trouwen komen, laat het dan op huwelijksvoorwaarden zijn. Het zal me een prettiger gevoel geven dan dat ik zou moeten denken voor een deel op uw zak te gaan leven.’

Ze hadden elkaar nog drie keer ontmoet. Eén keer op zijn kamer, twee maal bij haar in de bungalow. Hij had wel vijf minuten voor het grote raam dat over het wiel uitkeek, gestaan, toen had hij zich omgedraaid met zo'n ingelukkige blik in zijn ogen, dat het haar haast tot tranen toe geroerd had. En zijn warme stem had gezegd: ‘Als wij hier samen nog niet gelukkig kunnen worden, dan weet ik het niet.’

Op dit ogenblik wisten ze van elkaar dat hun beider lot beslist was. Ze had hem het hele huis laten zien, daarna hadden ze de tuin bekeken. ‘Eén ding zal ik hier missen,’ had hij eerlijk gezegd. ‘Ik ben dol op fotograferen. Of meer nog op het werk dat er, als je ervan houdt, voor jezelf aan vastzit.’

‘Je bedoelt een donkere kamer? Doe je dan werkelijk alles nog zelf?’

‘Ik vind het heerlijk werk. Ik heb er ook wel wat in bereikt.’ En zich naar haar toedraaiend: ‘Zou ik hier achterin de garage op eigen kosten een hokje mogen laten maken? Het hoeft maar eenvoudig te zijn. Als ik aan het werk ben, voel ik de kou niet gauw.’

‘Het mag vanzelfsprekend. Alleen... ik wil het dan graag betalen. Dat zal dan mijn huwelijksgeschenk aan jou zijn, Alfred.’ Hij kleurt als een jongeman, die het eerste cadeautje van zijn meisje krijgt. ‘Lief dat je me bij mijn naam noemt,’ zegt hij blij. ‘Alleen... mag het dan Fred zijn? Dat klinkt niet zo plechtig. En... mag ik jou dan Dinie noemen? Je bent helemaal geen vrouw om zo kortweg Dien te heten. Voor mij tenminste niet.’

Als ze in de tuin niet door de buren beloerd hadden kunnen worden, had ze haar armen wel om zijn hals willen slaan. ‘Ik ben erg gelukkig met die naam, Fred. Je mag me nooit meer anders noemen.’

‘Kun je vanochtend even langs komen, Willem? Ik wou je iets vertellen, waarmee Fiet en haar zuster voorlopig niets te maken ken hebben. Ik ben helemaal alleen. Dat praat rustiger.’

Geen tien minuten later staat haar zwager al bij haar in de kamer. ‘Toch geen zwarigheid, Dien? Iets met Arie aan de hand? Zo ja, dan ben ik blij dat je me opgeklopt hebt. Ik wil je graag helpen.’

Waarom ziet Dien de Jong er nu ineens tegenop Willem te gaan zeggen wat ze toch vertellen móet? Zelf weet ze er het antwoord niet goed op.

‘Met de kinderen is alles voor zover ik weet goed, Willem. Maar ga zitten. Ik heb de koffie klaar. Ik schenk eerst in.’

‘Je zult wel vreemd opkijken,’ valt ze even later met de deur in huis, ‘maar ik ga hertrouwen. Over drie weken al. Deze week nog gaan we in ondertrouw.’

Willem zet het kopje dat hij net naar zijn mond wil brengen, weer neer. Zijn ogen mijden de hare, als hij, zijn stem wat toonloos, vraagt: ‘Met wie, Dien? Ken ik hem? Ik bedoel: is het met iemand hier van het dorp?’

Ze schudt haar hoofd. ‘Hij is hoofdcommies op het stadhuis

in de stad. Hij heet Alfred Beaulieu. Ongeveer van mijn leeftijd. We kennen elkaar nog maar kort, maar we hebben allebei het gevoel of het zo heeft moeten zijn dat we elkaar ontmoet hebben.'

'Mag ik vragen hoe dat is gebeurd?'

Ze krijgt een kleur, zegt dan, in haar ogen opeens weer het weerloze: 'Hoef ik het niet te zeggen? Ik wilde vragen of jij getuige zou willen zijn. Ook of je aanstaande zaterdagmiddag wilde komen kennismaken.'

Over zijn gezicht trekt een masker, maar het ontgaat Dien volkomen. 'Goed!' zegt hij op zijn rustige manier. 'Ik zal er zijn. Weet Arie al van je plannen af? Heeft hij al kennisgemaakt?'

Ze schudt haar hoofd. 'Wanneer zie ik hem nog? Zo iets kun je niet even terloops spuien.'

'Doe het dan maar zo gauw mogelijk. Het zou niet prettig voor hem zijn het van de buitenwacht te vernemen.'

Ze knikt. 'Ik zal Reina vanavond nog schrijven. Ik hoop dat Leo zich ook vrij wil maken voor onze trouwdag.'

Als haar zwager weg is, staat zijn kop koffie nog onaangeroerd. In zijn hart is hij het er vanzelfsprekend niet mee eens, denkt ze. Ik had hem nog moeten zeggen dat we niet in gemeenschap van goederen trouwen. Enfin! Dat vertel ik zaterdag nog wel. Nu maar eerst aan de brief aan Reina beginnen!

Reina schrijft een koel felicitatiebriefje terug. 'We hopen dat je geen spijt van je onverwacht besluit zult hebben, moeder. Leo zal een vrije dag nemen en ik probeer een oppas te krijgen. Je gaat er toch geen poespas van maken, hoop ik? De kinderen maken het goed, maar Bert laten we liever thuis. Wat heeft het kind aan zo'n dag? Zelf willen we ook zo gauw mogelijk weer op honk zijn.'

Met Arie heeft ze het niet gemakkelijk. Als hij 's avonds laat thuiskomt, en zijzelf al op het punt staat naar bed te gaan, hoort ze hem de sleutel in het slot steken. Ze hoeft niet te vragen waar hij geweest is. Na het bezoek aan oom Willem natuurlijk weer naar 'Lingezight'. Ze heeft hem al een paar keer gevraagd daar niet meer heen te gaan. Hendriks komt er af en toe ook. Ze heeft liever dat het contact tussen haar vroegere bedrijfs-

leider en haar zoon volledig verbroken wordt. Arie hangt er graag de grote heer uit. Hij geeft rondjes; iedereen schijnt te weten dat hij over een klein jaar zelf over een behoorlijk kapitaaltje kan beschikken. Het maakt hem ijdel en het gevolg is dat er steeds meer lui op zijn zak gaan teren.

'Ik heb nog koffie, Arie,' zegt ze, als ze hem in de gang hoort. 'Kom even binnen. Ik wou je wat vertellen.'

Weinig toeschietelijk komt hij de kamer in en blijft bij de deur staan. 'Geen koffie meer,' zegt hij kort. 'Ik houd niet van slootwater.'

Het ligt Dien op de lippen om te zeggen: 'Jij hebt liever wat pittigers, niet?' maar ze houdt zich in. Arie is al in een niet te beste stemming; ze moet het niet nog erger maken.

'Je krijgt over enkele weken een nieuwe vader, Arie,' zegt ze, nerveus naar hem opkijkend. 'Ik ga met een mijnheer uit de stad trouwen. Maar je kunt gerust zijn, we blijven hier wonen.' Zijn houding wordt nog iets vijandiger. 'Ik hoef geen nieuwe vader. Zeker niet iemand uit de stad. Soms nog een die me wil kapittelen?' En zonder het antwoord af te wachten: 'Ik ben blij dat ik tenminste nog in dienst ben. Tegen de tijd dat dat voorbij is, trek ik wel bij oom Willem in.'

Haar mond trilt, dan zegt ze, haar stem haast schor: 'Gun je je moeder niet nog een stukje levend geluk, Arie? Schort je oordeel nog even op tot je met mijnheer Beaulieu kennisgemaakt hebt. Hij zal je geen haarbreed in de weg leggen. Wèl heeft hij me verzekerd dat je altijd op zijn steun zult kunnen rekenen.' 'Bedankt! Àls ik van iemand steun nodig heb, zal het van mijn oom zijn. Die kent onze omstandigheden. Zo'n vreemde, die alleen de stad geproefd heeft, heeft nergens verstand van. Ik zou me eerst nog maar eens bedenken vóór ik toehapte. Je hebt een mooi huis, je kunt over je geld beschikken. Wie weet of zo'n vent niet denkt: als ik haar trouw, zit ik op fluweel.' Bijna huilend staat ze van haar stoel op. 'Je oordeelt al even harteloos als je vader dat indertijd kon doen. Ik, die alles voor je heb overgehad...'

'Moeder, schei alsjeblieft uit. Okee! Ik zal je niet in de wielen rijden. Als hij hier komt, zal ik precies vijf minuten in de kamer blijven. Genoeg om elkaar te beoordelen. Het interesseert me trouwens geen klap hoe die minnaar van jou over me denkt. Nooit kan hij een oom Willem evenaren.'

‘Schort je oordeel nog even op, zei ik toch al.’

Hij haalt zijn schouders op. ‘Zo je wilt! Er zit iets in. Ik heb er tenslotte niets in te zeggen. Alleen... probeer nooit me te dwingen in die mijnheer Beaulieu een vader te zien... Ik ga naar bed. Misschien bedenk je je nog. Dàt je hertrouwen wilt, kan ik begrijpen. Maar dan had je wel met iemand anders kunnen komen aandragen.’

Blijft ze haar achternaam trouw?

14.

De dorpskerk is afgestampt vol, als Dien de Jong haar naam voor die van haar tweede man zal verwisselen. Een knap paar! Hij in het zwart met grijze hoed en das; zij in een driekwart bontjas over een donkergroene japon en op het dikke haar een mutsje van hetzelfde bont. Arie heeft een nieuw donkerblauw pak aan, Leo is ook in het zwart gestoken en Reina ziet er beslist voornaam uit in het goedgesneden donkergrijze mantelpak, dat haar rijzige gestalte nog meer doet uitkomen. Willem de Jong heeft ook een nieuw donker kostuum gekocht, maar bij de bruidegom en diens enige broer vergeleken maakt hij toch een dorpse indruk.

Tijdens de toespraak van de dominee kan hij zijn aandacht slecht bij de tekst bepalen. Hij is in zichzelf gekeerd. Denkt hij terug aan de dag waarop hijzelf als bruidegom in de kerk had gestaan? Of wordt hij getroffen door het haast kinderlijk blije in de ogen van Alfred Beaulieu?

Hij kent de bruidegom nog slechts oppervlakkig, maar hij heeft nu al genegenheid voor deze man opgevat. Dat ingelukkige gezicht doet hem wat, maar het roept eveneens een oude ondefinieerbare angst in hem op of zijn schoonzuster genoeg aanpassingsvermogen zal bezitten om zich met deze man te verstaan. Een eerste huwelijk kan moeilijk zijn, voor een vrouw als Dien zal een tweede alle kans hebben opnieuw schipbreuk te lijden, als de man tè toegeeflijk is. Dàt deze Alfred Beaulieu het is, staat voor hem als een paal boven water. En wat dan?

Hij moet zich werkelijk geweld aandoen het bruidspaar geluk te wensen. Dien 't Hart is een van hen. Al heeft men in het dorp dan in de loop der jaren genoeg over haar geroddeld, ze hoort er toch bij. Hij voelt het haast als een troost voor later,

als deze twee zo verschillend geaarde mensen het met elkaar misschien toch niet zullen kunnen vinden. Ja, hij zou de kersverse bruidegom wel willen influisteren: ‘Zorg dat je de baas blijft! Laat je niet vertederen door de weerloze blik in haar ogen. Ze is een raspaardje, maar ze moet de teugels voelen.’ Als hij 's avonds thuis alleen in zijn kamer zit, leest hij zichzelf duchtig de les. Wat drommel! Het gaat hem totaal niets aan hoe zijn schoonzuster dit huwelijk zal versieren. Voor haar kinderen is dat veel belangrijker dan voor hem. Laat hij zich geen gekke dingen in zijn hoofd gaan halen. Dien beschouwt hem slechts als haar zwager, tot wie ze zich als ze in moeilijkheden verkeerde, tot nog toe kon wenden. Het is maar goed dat Arie begin volgend jaar meerderjarig zal worden. Daarmee eindigt dan ook zijn voogd-zijn. Als hij wil hoeft hij zich verder zo min mogelijk met Diens problemen te bemoeien. Dat wordt nu de taak van haar tweede man. Laat hij hopen dat hij, die van het boerenleven niets afweet, het zal klaren toch door de dorpsgenoten als een der hunnen geaccepteerd te worden. Ja, hij zal het dienen te aanvaarden - er eigenlijk zelfs blij om moeten zijn - als Arie zijn thuis met deze man als tweede vader terug zal vinden. Diens geluk moet het zijne zijn. Zo heeft God het gewild, zo moet hij dit huwelijk ook blijmoedig trachten te aanvaarden.

De eerste weken nadat Dien de Jong haar naam voor de heel wat deftiger van Beaulieu verwisseld heeft, gaat er in café ‘Lingezight’ haast geen avond voorbij of het huwelijk van Dien is hèt onderwerp van gesprek.

‘Ze heeft het wel hoog in d'r hoofd,’ merkt de jonge Langen op. ‘Een mijnheer uit de stad met een hoed op! Jammer voor haar dat hij ook nog geen Alfa Romeo rijdt!’

‘Laat me niet lachen!’ valt Gijs Verdonk in. ‘Misschien dat hij net het reservewiel zou kunnen aanschaffen van wat hij op het stadhuis verdient. Of de lucht voor de banden. Och man! Hij is zo arm als een kerkrat. Om het geld heeft ze hem in ieder geval níet aan de haak geslagen.’

‘Maar hoe dan wèl?’ wil Leen Rijkers weten. ‘Ja, als ze nog tegenover me woonde, had ik er misschien wel iets van gemerkt, dat ze weer op vrijersvoeten ging. Joost mag weten waar ze die pennelikker opgescharreld heeft.’

De anderen schudden hun hoofd. ‘Onbegrijpelijk! Op reis geweest is ze dit keer ook niet. Ze moet wel stapelverliefd op hem geworden zijn, dat ze een man zonder een cent genomen heeft.’

Gijs Verdonk schiet in de lach. ‘Genomen! zeggen jullie? Ik denk eerder dat hij haar gestrikt heeft. Een mollig wijf, een niet te versmaden bungalow en stellig nog wel een centje achter de hand.’

‘En iedereen die ogen heeft, kan zien dat ook hij van het hondje gebeten is.’ De jonge Langen heeft opnieuw het woord genomen. ‘Jongens, jullie moeten zien hoe galant hij zich gedraagt. Daar ontbreekt net niets aan.’

Nu breekt het gelach pas goed los. En Leen Rijkers vraagt lachend: ‘Hoe wou jij dat weten? Ze woont nu niet meer in jullie buurt, man. Nee! Het kooitje is eerst gebouwd en toen is het opengezet om...’

‘Houd je mond!’ valt de jonge Langen hem in de rede. ‘Ik kan het wèl weten. Ze is namelijk met haar kersverse man bij ons op bezoek geweest.’

‘Wat je zegt!’ De hoofden buigen zich nog dieper naar de spreker toe. ‘En dat vertel je nu pas?’

‘Allicht! Wij kwamen ook niet het eerst aan de beurt. Eerst de burgemeester, de dominee en de dokter natuurlijk. Daarna volgden wij dan.’

‘Vertel eens verder? Zeker een dooie visjesvreter, die man?’ ‘Geen dooie visjesvreter! Een die zijn weetje wel weet, al is het dan niet wat het boeren betreft. Maar hij wist op alles een antwoord. Koppie hoor! Dien 't Hart kan nog heel wat van hem leren.’

‘En hoe weet je nu dat hij zo galant voor haar is?’

‘Dat zie je aan alles. De stoel voor haar aanschuiven, haar in haar jas helpen, als zij aan 't woord is beleefd zijn mond houden en naar haar luisteren.’

‘Hij zit dus nu al onder de plak?’ grapt Gijs Verdonk. ‘Kreeg ze zo tussendoor nog een zoentje ook?’

‘Klets niet! Ze gedroeg zich heel fatsoenlijk.’

‘Nieuwe bezems vegen schoon! De tijd zal het leren waarom ze met die mijnheer Beaulieu - hè, ik breek er mijn tong haast over - getrouwd is. Misschien ook nog wel op welke manier ze elkaar hebben leren kennen.’

Arie is na de bruiloft van zijn moeder bijna niet meer thuis geweest. Hij is blij dat de dienst hem de hele week uit de buurt houdt. In het weekend komt hij even langs om zijn moeder te begroeten, dan smeert hij hem naar oom Willem. In café ‘Lingezight’ vertoont hij zich ook niet meer.

Als hij vier dagen aaneen vrijaf heeft, vraagt hij: ‘Oom? Kan ik hier blijven slapen? U heeft ruimte genoeg.’

Het antwoord laat even op zich wachten, dan zegt Willem de Jong: ‘Het spijt me, Arie. Zolang je niet meerderjarig bent, heb ik nog wat over je te zeggen. Vaak heb ik het gelukkig niet hoeven te doen. Maar nu sta ik erop dat je gewoon thuis slaapt. Hoe heb je het de weekends dan gedaan?’

Arie haalt zijn schouders op. ‘Eén keer waren ze op reis, de keer daarop ben ik weggebleven en twee keer heb ik bij een vrind overnacht. Maar dat kan ik ook niet blijven vragen. Met het oog op de paarden zit het ook moeilijk. Ik kan er 's morgens nooit vroeg zijn op die manier.’

‘Een reden te meer dus om wèl thuis je bed op te zoeken. Je doet je moeder wel verdriet, joh!’

Er trekt een cynisch lachje over Arie's gezicht. ‘Dat verdriet gaat wel over, als ze met die man van d'r alleen is. Ze is nog nooit zo vrolijk geweest.’

Oom Willem wijst de ander met een blik uit zijn ogen een stoel toe. ‘Ga nu eens rustig zitten, dan kunnen we wat praten. Eén vraag, jong? Hoe noem jij je moeders man?’

‘Mijnheer natuurlijk! Ja, ik zal gek zijn om hem vader te gaan noemen.’

‘Dat zal niemand van je eisen. Je moeder zeker niet.’

‘Moest er nog bijkomen! Oom Willem? Zeg nu eens eerlijk? Wat zoudt u dan willen dat ik zei?’

Willem de Jong stopt bedaard zijn pijp. Ja, het lijkt wel of dat zoveel van zijn aandacht in beslag neemt, dat hij nog geen tijd heeft om over een antwoord te denken. Dan zegt hij op zijn bedaarde manier: ‘Ik acht je oud genoeg om dat zelf te bepalen. Zeg eens eerlijk? Heb je op een of andere manier een hekel aan mijnheer Beaulieu?’

Arie's wangen kleuren zich donkerrood. ‘Dat is het juist!’ barst hij uit. ‘Ik... ik vind hem een fijne vent. Hij doet zo gewoon. Door hem is het 's avonds opeens gezellig. Je zou over alles en nog wat met hem kunnen praten. Over paarden zelfs. Als

hij ergens geen verstand van heeft, zegt hij dat ook eerlijk. Als hij maar niet...'

Opeens kan Arie niet verder. Hij schaamt zich voor zijn stem, die nu zo akelig schor klinkt.

'Je bedoelt: als hij nu maar niet net met je moeder getrouwd was, niet?'

Arie knikt. 'Hoe weet u dat?'

'Omdat hij aardig ìs, jong. Een innemend mens, die het "Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf" ook in de praktijk toepast. Nu de zaken toch zo staan dat je moeder hertrouwd is, zou ik me haar geen betere man kunnen toewensen. Probeer het in dat licht te zien.'

'Ik... ik zou hem bijvoorbeeld oom Fred kunnen noemen? Bedoelt u dat?'

'Ik bedoel helemaal niets. Arie de Jong is oud en wijs genoeg om dat zelf te beoordelen. Op één ding zou ik je alleen willen wijzen, jong. Doe in het leven wat je hart je op een bepaald moment ingeeft. Maar dan ook werkelijk je hart. Zelden zul je op die manier bedrogen uitkomen.'

Spontaan staat Arie op, loopt naar de deur. 'Ik ga, oom Willem. Morgen zie je me weer hier voor de paarden.' En met de deurknop al in zijn hand, met overslaande stem: 'Toch had ik liever gehad dat jij mijn tweede vader was geweest. Jij bent tenslotte een van ons.' Dan slaat de deur niet bepaald zachtjes dicht en is Willem de Jong voor de rest van de dag met zijn gedachten alleen.

Lang zit hij nog in zijn stoel, merkt niet eens dat zijn pijp is uitgegaan. Het maalt hem aldoor door het hoofd. 'Ik wou dat jij mijn tweede vader was geweest.' Hij zou Arie's woorden zo maar kunnen omzetten in het andere: 'Ik wou dat Dien mijn tweede vrouw was geweest.' Dien! Met haar fouten, met haar onvolwassenheid, die aan zoveel schuld had. Maar ook met haar eenzaamheid, nu de kinderen haar welbewust op het tweede plan schoven. Reina, die haar zelfs de kleinkinderen onthield. Arie, die - hij houdt zijn hart vast - straks volwassen zal zijn en daarmee de volle beschikking over zijn erfdeel zal krijgen. Arie, die in feite de karaktertrekken van zijn moeder heeft. Zorgeloos, op zijn tijd vrolijk en overmoedig, royaal wat geld uitgeven betreft.

Dat hij het al heel gauw thuis niet meer gezocht heeft, daaraan

heeft Dien stellig mee schuld. Ze heeft net als haar zoon een krachtige hand nodig, die haar in toom weet te houden. Maar ook een hart vol liefde, dat het goede dat ook in haar is, doet opbloeien. Zou die Alfred Beaulieu hiertoe in staat zijn? Hij hoopt het, hij wil er ook voor bidden. Dien de Jong, zijn schoonzuster, maar ook de vrouw van wie hij ondanks alles is gaan houden. Malle, die hij is! Of ze ooit weer een man zou willen trouwen die een stuk ouder was dan zijzelf! En een broer van Bertus, aan wie ze nu niet bepaald zulke prettige herinneringen had, zou nooit en te nimmer in aanmerking komen. Nee, het is goed zo! Hij hoopt dat ze de man die ze nu heeft, zal weten te waarderen. Als de Voorzienigheid hem op haar pad gebracht heeft, moet hij er alleen maar dankbaar voor zijn.

'Wat eten we vanavond, moeder?' Arie heeft zijn brommer tegen de muur gegooid, staat onverwacht in de keuken.

Dien schrikt ervan. Wat vraagt Arie feitelijk? Wat ze vanavond zullen eten? Waarom interesseert hem dat opeens? Zolang ze nu al getrouwd is en Fred mee aan tafel zit, heeft hij nog nooit acte de présence gegeven.

'Wou je dan hier eten?' vraagt ze wat stug, omdat ze nog niet weet hoe ze het met haar zoon heeft.

'Als het uitkomt, ja,' zegt hij onverschillig. Bah! Waarom doet zijn moeder nu zo? Of het er duimendik op ligt dat hij absoluut niet welkom is. 'Het hóeft niet, hoor! Ik kan overal in het dorp terecht. De zoon van Bertus de Jong weigeren ze aan geen enkele tafel.'

Het is eruit vóór hij er erg in heeft. Het maakt hem nòg nijdiger. Het is rot van hem dat laatste eruit te gooien. Rot niet alleen tegenover zijn moeder, meer nog tegenover zijn nieuwbakken vader, die hem nog nooit een haarbreed in de weg gelegd heeft. 'Je doet maar,' zegt zijn moeder weinig toeschietelijk. 'Elk weekend heb ik met het eten al rekening met je gehouden.' 'Sorry moeder! Vergeet het maar dat ik zo rot deed. Zeg nu maar of het lekker is wat we eten.'

Nu is het haar stem die opeens zo raar hees klinkt. 'Je lievelingskostje!' zegt ze nerveus. 'Hutspot met klapstuk!'

'Okee!' is alles wat hij nog zegt. Dan draait hij zich om en slentert naar de garage.

Het laatste wat hij verwacht is wel dat hij er mijnheer Beaulieu

zal aantreffen, druk bezig moeders auto een goede beurt te geven. De ander heeft hem al gezien. Arie kan nu moeilijk rechtsomkeert maken. Het zou tè opzettelijk lijken. Verlegen met zijn figuur staat hij na een gemompelde groet toe te kijken hoe zorgvuldig de ander elk onderdeel onderhanden neemt. Het vertedert hem, maar het maakt hem ook kriegel jegens zijn moeder. Verdikkie! Moeder heeft toch al zo weinig te doen in de bungalow, nu ze ook weer hulp heeft. Haar man moet elke dag hard werken. Moet hij nu op zijn vrije zaterdag ook nog de auto schoonmaken?

Zonder dat de ander er erg in heeft, heeft Arie al een lap genomen, bukt zich om het chroom van de bumpers op te wrijven. ‘Laat u maar!’ zegt hij haast verlegen. ‘Ik kan beter bukken dan u. Ik doe het verder wel.’

Mijnheer Beaulieu kijkt hem onbevangen aan. ‘Je mag me wel helpen,’ zegt hij hartelijk. ‘Alleen... echt maar helpen. Ik moet toch íets terug doen, nu ik je moeders wagen voor mijn ritjes naar mijn werk mag gebruiken?’

‘Doet moeder dat? Is dat werkelijk zo? Of... misschien alleen, als het bar slecht weer is?’

‘Net zo vaak als ik wil, Arie. Bij hoge uitzondering wil ze hem graag zelf hebben. Meestal brengt ze me dan eerst weg en maakt dat de wagen 's avonds weer bij het stadhuis staat. Begrijp je nu dat ik dit werk graag voor haar doe? Zelf wil ik best met de bus gaan. Of met goed weer met mijn brommer.’ ‘Heeft u nooit een auto gehad dan?’

‘Het zat er niet aan helaas. Mijn eerste vrouw was bijna altijd ziek. Ziekte kost geld, ook al ben je verzekerd. Ik heb er wel - voor zover ik sparen kàn - telkens geld voor weggelegd.’ ‘Maar... uw eerste vrouw is toch al jaren dood? Dan had u daarna...?’

Fred Beaulieu lacht zijn aanstekelijke lach. ‘Je hebt volkomen gelijk. Maar reizen is nog heerlijker, vooral als je het in zo'n tijd niet hebt kunnen doen. Daar gingen mijn zuurverdiende centjes dan weer aan op. Dom van me, maar het ìs zo.’

Ineens schiet Arie in de lach. ‘Moeder is ook gek op reizen,’ flapt hij eruit. En dan zonder dat hij weet waarom hij dit zegt: ‘Ik eet vanavond thuis. Moeder heeft hutspot gekookt. Mijn lievelingskostje! Mag ik... ik bedoel: mag ik voortaan oom Fred tegen u zeggen? Ik vind u aardig en...’

Fred Beaulieu ziet hoe de jongen een kleur krijgt en meer nog hoe hij met zijn figuur verlegen is. Spontaan steekt hij Arie zijn niet bepaald schone hand toe. ‘Je doet me er alleen maar een heel groot genoegen mee, jong. Ik proef erin dat ik er in jouw ogen ook een beetje bij ga horen.’ ‘U had het niet aan me verdiend, dat ik zo rot tegen u deed. Voortaan kom ik, als ik het weekend thuis ben, ook weer hier eten. Vindt u het heus niet naar? Een inbreuk op...?’

‘Slechts een aanwinst wat de gezelligheid betreft. Ik heb gehoord dat je zo aardig kunt knutselen. Misschien vraag ik je hulp nog wel eens, als ik een hokje ga timmeren om er een donkere kamer van te maken.’

‘Doet u dan aan fotografie?’

‘En of! Ook al een hobby van me, die me heel wat geld kost. Jammer dat jullie mooie huis nu net geen kelder heeft. Daarmee had ik me ook goed kunnen behelpen.’

‘Wat wilt u dan nu maken?’

‘Een ruimte achterin de garage. Uitgedacht heb ik het al. Tegen de achterwand van de garage staat een radiator. De muur daarachter wil ik benutten, zodat ik ook wat warmte krijg. Knutselen kan ik wel zo'n beetje. Licht vanbuiten heb ik niet nodig natuurlijk. Maar er zal wel een deur in moeten komen, die geen aasje licht doorlaat. En stromend water. Dat zie ik nog niet helemaal.’

Arie kijkt wat verbaasd naar hem op. ‘U ziet er helemaal niet naar uit dat u kunt knutselen. Oom Willem heeft nog een deur liggen. Ik geloof dat er niets aan mankeert. Wil ik die voor u vragen?’

‘Als het zou kunnen... ik wil hem graag overnemen.’

‘Onzin! Oom Willem kan altijd alles missen. En ik heb vier dagen vrij. Zullen we dan overmorgen direct beginnen? Als u maar een tekening maakt. Oom Willem wil vast ook nog wel helpen.’

‘En hoe moet het dan met je paardrijden?’

‘Ik kan immers niet de gehele dag knutselen. De paarden zullen er vast niet onder lijden.’

‘Mooie dieren heb je! Ik heb er geen steek verstand van, maar ik kan toch wel zien dat het niet maar van die gewone beestjes zijn.’

‘U moet eens 'n keer meegaan. Morgenmiddag direct na het

eten. Goed?'

'Als je moeder tenminste geen andere plannen heeft. Want dan...'

Arie's gezicht staat ineens weer gesloten. Hij had wel willen uitroepen: 'U moet niet zo slaafs doen tegenover mijn moeder. Dan hebt u over een poosje hier niets meer te vertellen.' Maar hij bedwingt zich. 'We moeten eten,' zegt hij kort. 'Het is zes uur.' En zich omdraaiend: 'Als u de auto weer eens moet wassen, doe het dan maar op zaterdagmiddag. Meestal kan ik dan wel thuis zijn.'

15.

Arie is uit dienst, loopt sedert een paar dagen een beetje doelloos op de dijk. Hoewel de verhouding met oom Fred niet meer zo gespannen is, wil hij toch niet thuis komen wonen. Oom Willem heeft hem wel een kwartier lang uitgehoord naar wat hij met zijn verdere leven zal gaan doen. ‘Nu heb ik er het recht nog toe, jong,’ zegt hij. ‘Over anderhalve maand zul je volwassen zijn. Tijd om een levensrichting te kiezen, waarin je je gelukkig zult voelen.’

‘Daar hoef ik niet lang over na te denken immers. Ik wil verder in de paardenhandel. Op den duur liever nog de handel dan alleen het fokken. Nu bent u er nog om voor mij in te vallen. Maar ik houd nu eenmaal niet van een leven van gebondenzijn. Ik wil ook niet graag thuisblijven.’

‘Nog steeds omdat je dan met oom Fred onder één dak zult wonen?’

Arie kleurt tot in zijn hals onder de onderzoekende blik van zijn oom. ‘Nee, daarom niet!’ bekent hij aarzelend. ‘Oom Fred is een reuzegoeierd. Soms haast tè sullig. Moeder begint weer kuren te krijgen, als je het mij vraagt.’

Het gezicht van oom Willem staat streng en verdrietig tegelijk. ‘Ik vraag het je beslist níet, Arie. Als je moeder en oom Fred het samen eens zijn, hebben wij er ons geen oordeel over aan te meten.’

Arie schudt nijdig zijn hoofd. ‘Wij misschien dan nog niet. Het dorp doet het anders al.’

‘Wat wil je me nu wijsmaken? Is het echt waar dat ze over je moeder praten?’

‘U kunt wel raden wie. Gijs Verdonk met zijn grote mond.’

‘Wat wou die dan wel te vertellen hebben?’

‘O, van alles! Dat oom Fred bijna altijd met de brommer naar

de stad gaat, omdat moeder de auto nodig heeft. Dat ze net zo lang gezeurd heeft tot hij een afwasmachine voor haar gekocht heeft...'

'Is dat zo?'

'Inderdaad! En een dure ook! Ik vind het gewoon waanzin voor twee mensen. Oom Fred had zo graag een nieuw fototoestel gekocht. Hij fotografeert geweldig. Dat gaat nu voorlopig niet door vanwege dat rotding.'

'Waar staat die afwasmachine? In de keuken?'

'In de bijkeuken. Je kunt je er bijna niet meer roeren. Nu heeft moeder een heleboel spullen - bezems en tuingereedschap - vandaar naar oom Freds fotohoekje gebracht. O, ik weet zelfs dat ze er al heibel over hebben gehad. Het is maar een klein hokje; oom Fred kan er zich net roeren, was er altijd even netjes op. Nu gooit de werkster er van alles neer dat anders in de bijkeuken een plaats had en moeder vertikt het 't haar te verbieden.'

'En dat hokje is door je oom betaald.'

'Dat weet je toch? Samen hebben we het gebouwd. Op de waterleiding na dan. Oom Fred heeft het echt helemaal van zijn eigen geld bekostigd... Dat is het nu juist, oom Willem. Alles wat voor het runnen van het huishouden nodig is en alle belastingen en rekeningen laat moeder hem betalen. Hij is veel te toegevend. Hij heeft een hekel aan woorden. Ik geloof trouwens dat hij nog knap verliefd op haar is ook. Heus! Ik moet zo gauw mogelijk van huis weg. Ik zou op den duur mijn mond toch niet kunnen houden.'

'Ik heb een goede vrind in Drenthe. Die wil je vast wel een jaar onderdak verschaffen. Hij is een van de meest bekende paardenhandelaars uit het noorden. Je zou veel van hem kunnen leren. Daarnaast ben je vanuit Roden gemakkelijk in de gelegenheid cursussen in vreemde talen in Groningen te volgen. Wil je werkelijk in de handel, dan is dat een eerste vereiste. Je kunt bij hem nog overdenken welke kant je tenslotte op wilt. Hij fokt, samen met zijn zwager, ook nog.'

Arie's ogen beginnen te schitteren. 'Mieters, oom Willem! De oplossing voor alle problemen. Maak je er gauw werk van?' 'Overleg het eerst nog even met je moeder, jong. Ze zal er vast geen bezwaar tegen hebben, maar je moet er haar wel degelijk in kennen.'

Hij zucht even. Nog zes weken. Dan behoort dat ook tot het verleden... ‘Oom Willem? Kunt u ervoor zorgen dat wat ik daar moet betalen, echt niet door oom Fred gedaan zal worden? Moeder heeft geld genoeg. Je weet niet half hoeveel ze voor zichzelf nodig heeft. Laat oom Fred maar opnieuw sparen voor een goed fototoestel.’

‘Dinie? Zou je, nu Arie op honk is, 's avonds niet zo vroeg in je bed willen kruipen? Of, wat ik nog erger en ongezelliger voor hem vind, proberen niet te gaan knikkebollen bij de t.v. Je weet al lang dat je me een groot plezier zou doen door 's ochtends niet voor dag en dauw aan de slag te gaan. Van gezellig samen ontbijten is al lang geen sprake meer. En in een bungalow, waar de kamers als het ware ineenlopen, kom ik ook niet meer aan slapen toe, als jij zo vroeg rondspookt. De buren hebben ook laten doorschemeren dat ze het vreemd vinden, als jij om even over zessen de natte was naar buiten sleept. Het hoeft zo toch niet, wel?’

Haar ogen staan weinig tegemoetkomend, als ze hem aankijkt. ‘Daar heb je het stadhuismannetje weer! Als alles bij jou niet precies op de klok gaat, krijg je er wat van, geloof ik.’

‘Probeer het nu maar! Je zult er ook Arie een groot plezier mee doen de korte tijd die hij nog thuis zal zijn.’

‘Arie is een kind van mij! Een boerenzoon, die van jongs af gewend is dat het leven, althans in voorjaar en zomer, om een uur of zes begint. In juni en juli vaak nog eerder.’

‘Maar Arie is nu geen boer immers? Over een paar weken vertrekt hij naar Roden. Geef hem de herinnering mee aan een harmonisch gezin. Stellig zal hij in zijn vakanties dan graag naar hier komen.’

‘Och, schei toch uit met zeuren. Het is alleen maar, omdat mijnheer Beaulieu te vroeg in zijn slaap gestoord wordt.’

‘Een slaap die ik nodig heb, Dinie. Nu ik kans op bevordering loop, doe ik vanzelfsprekend nog meer mijn best mijn werk tot in de puntjes in orde te hebben.’

‘Uitslover! Weet je wat je doen moet? Je kunt in de stad van die oorproppen kopen. Breng er desnoods een heel dozijn mee. Dan kun je die kale lui uit de stad, die denken dat ze beter zijn dan de dorpsbewoners, er ook gelukkig mee maken.’

Met een moe gebaar strijkt hij over zijn voorhoofd. ‘Laten we

niet kinderachtig doen, Dinie. Later zullen we er alleen maar spijt van hebben.'

Het voorjaar kondigt zich alweer aan. In de tuin bloeien de krokussen volop en de vroege tulpen beginnen al te kleuren. In Dien is weer de onrust gevaren. Gisteren heeft Fred haar verteld dat hij dit jaar zijn vakantie begin mei zal krijgen. Daarvóór verwacht hij nog zijn promotie.

'Je mag een mooie reis uitzoeken, Dinie. Of nog beter... laten we het vanavond samen doen. Ik heb al heel wat landen bereisd. Ik zou het leuk vinden jou nog eens wat te laten zien, waarvan ik vroeger zo genoten heb.'

Dien kan de avond niet afwachten. Dezelfde middag ligt ze al op de bank om in de gids naar een reis te zoeken, die vooral veel afwisseling zal bieden. Na lang neuzen heeft ze de reis van haar keuze bepaald. Met het vliegtuig naar Klagenfurt in Karinthië, daar een week genieten van de heerlijke Wörthersee en dan per trein naar Wenen. Fred zal er stellig ook verrukt over zijn. Hij is meermalen in Wenen geweest, heeft het erover gehad dat hij er graag nog wat nieuwe opnamen zou willen maken. Andersom kun je het ook doen, leest ze nu. Misschien zou dat nog beter zijn. Fred kan dan in Velden nog wat uitrusten vóór hij weer aan het werk moet.

Aan het avondeten overvalt ze hem al. 'Ik hèb een moordreis uitgezocht, Fred. Ik heb me moeten inhouden om niet direct op te bellen. Stel je voor dat hij al vol is.'

Ze leest de teleurstelling op zijn gezicht, maar opzettelijk kijkt ze eraan voorbij. Fred heeft immers gezegd dat ze een mooie reis mocht uitzoeken?

'Ik dacht dat we afgesproken hadden het straks samen te doen,' zegt hij een beetje verdrietig. 'Ik had me er al op verheugd je allerlei mooie plekjes te laten zien, waarvan ikzelf zo intens genoten heb.'

'Maar dat kùn je immers. Weet je waar we heengaan?'

'Zeg het maar liever.'

'Naar Velden aan de Wörthersee en naar Wenen. Jij mag kiezen in welke volgorde. Fred, we maken het vanavond nog in orde, dan kunnen ze morgen onze aanmelding al hebben.'

Nu licht zijn gezicht toch weer op. 'Wenen vind ik heerlijk,' zegt hij blij. 'Neem vooral gemakkelijke schoenen mee, want

ik ben bang dat ik je heel wat zal laten lopen.'

Ze lacht. 'Je mag me er gerust ook eens een dag alleen laten. Ik ben ook al in Wenen geweest. Toen die keer dat ik met Arie met de auto op stap ben geweest. Maar op die manier zou ik het toch niet graag nog een keer doen. Arie had zijn tent bij zich en ik sliep in de wagen. Weet je wat van déze reis zo fijn is?'

'Dat we in een hotel logeren?'

'Ook natuurlijk! Maar denk eens in, Fred. We gaan met het vliegtuig. In een uur of drie kunnen we over zijn.'

Ze ziet de schrik in zijn ogen. 'Alles kun je van me gedaan krijgen, Dinie. Alleen: bespaar me een vliegreis.'

'Waarom dan? Heb je het al eens gedaan? Misselijk geworden zeker?'

'Ook dat, ja! Je zult het stellig kinderachtig van me vinden, maar ik heb er nu eenmaal een dodelijke angst voor. Het idee dat ik over zoveel dagen opnieuw in zo'n ding zou moeten kruipen, zou in staat zijn mijn hele vakantie te bederven.'

Ze lacht hem in zijn gezicht uit. 'Dat komt omdat je het nog te weinig gedaan hebt. Heus! Het is alleen maar opwindend. Jij, die altijd zo met statistieken werkt, weet beter dan ik dat vliegen de veiligste manier van je verplaatsen is. Ik wil het nu zo vreselijk graag, Fred. Doe desnoods je ogen dicht. Eer je het weet sta je in Wenen weer op vaste bodem.'

'Er zal best een dergelijke reis per trein ook zijn.'

Ze knikt. 'Ja, alleen voor mensen boven de zestig! Ik zie ons al. Je zult trouwens niet eens mee mogen, omdat je nog lang niet aan de zestig toe bent. We doen het, Fred! Ik weet nu al zeker dat je me er later dankbaar voor zult zijn dat ik heb doorgezet.'

Fred Beaulieu is alle lust vergaan om na het eten nog in de reisgids te bladeren. Zelfs terwijl Dien de tafel afruimt, blijft ze over haar plan doorzagen. Hij vraagt zelfs niet eens hoeveel de reis voor hen tweeën kosten zal. Hij is niet flink, dat weet hijzelf ook wel. Maar de voorpret is er voor hem al niet meer bij. 'Je maakt het morgen dan maar in orde,' zegt hij, als ze tegen negenen al verkondigt dat ze zo moe is en graag naar bed wil.

Dit keer is hij oprecht blij dat ze hem alleen laat. Als een

kind dat zijn zin gekregen heeft, ligt ze geen kwartier later al in bed en als hij gewoontegetrouw nog even komt kijken, is ze, een gelukkige trek op haar gezicht, reeds ingeslapen. Ja, wie weet droomt ze al van de reis die voor haar alleen maar een opwindende afwisseling moet vormen in haar toch wel saai en degelijk bestaan.

Terwijl Dien haast met iets overmoedigs door de ramen van het vliegtuig naar buiten kijkt, ligt Fred, zijn gezicht akelig bleek achterover in zijn stoel. De stewardess is al een paar keer bij hem geweest, heeft hem trachten op te beuren. ‘U moet maar diep ademen, mijnheer Beaulieu. En denkt u nu alleen maar aan de heerlijke vakantie, die u tegemoet gaat. U zult zien dat het pilletje dat ik u gegeven heb, wel gauw zal werken.’ Het wordt één marteling voor Fred Beaulieu. Al gauw grijpt hij naar de zak, durft die gedurende de hele reis niet meer uit handen te leggen. Daarnaast voelt hij het haast als een blamage dat zijn vrouw zo opgewekt om zich heenkijkt en van haar koffie zit te genieten of ze haar leven lang al in vliegtuigen heeft doorgebracht. Ze zit even later ook al niet meer naast hem. Toevallig is er achterin nog een plaats vrij. Daar is ze nu neergestreken, babbelt onbevangen met een heer die op doorreis is naar Joegoslavië en vanaf Klagenfurt met de trein verder moet. Ook dat nog! Het is vanzelfsprekend niet aanlokkelijk naast een doodzieke man te zitten, maar moet ze nu opzettelijk zo geanimeerd met de eerste de beste een gesprek voeren of ze hem al jaren kent?

Het verhaal dat je, zodra je maar vaste grond onder de voeten hebt, weer helemaal de oude bent, gaat voor hem niet op. Hij voelt zich ook gedurende de treinreis nog allerberoerdst. Dien daarentegen is zo opgewonden of ze even met de auto naar de stad gereden is. Terwijl hij, zodra ze in hun hotel aangekomen zijn, zich van louter ellende op bed laat vallen, staat ze al op het balkon, drinkt het ruime uitzicht over het levendige meer met volle teugen in. ‘Je móet er straks uitkomen, Fred,’ schalt haar hoge stem. ‘Ga desnoods op de luie stoel op het balkon liggen. De frisse lucht zal je goeddoen.’ En op haar horloge kijkend: ‘Weet jij ook waar ergens mijn zwempak zit? Ik duik nog even het meer in. Hoe vind je het, Fred, dat we een eigen zwembad hebben? Zou je echt ook niet een duik nemen?

Op het gazon vlak aan het water kunnen we daarna iets drinken.'

Hij voelt zich te ziek om veel te antwoorden. 'Laat me maar rustig liggen, Dinie. Het spijt me voor je, maar ik kom er de eerste uren echt niet uit. Toe! Doe de overgordijnen dicht, wil je?'

'Eerst mijn zwempak uit de koffer vissen! Ik ben zo weg, hoor! Och heden! Als een man ook maar íets heeft, denkt hij minstens dat hij het hoekje omgaat.' En hem met haar badhanddoek toewuivend: 'Ik zie je straks dan wel. Slaap maar wat! Je hebt je veel te veel van streek gemaakt; dat is alles.'

'De gordijnen!' zegt hij nog. Maar ze is al weg. Voorzichtig, om niet weer te hoeven overgeven, draait hij zijn gezicht naar de muur. Hij voelt zich te beroerd om uit bed te komen en ze zelf dicht te schuiven. Wat kan het hem op dit ogenblik nog schelen?

Velden met zijn mondain gedoe is aan Dien ten volle besteed. Ze buit de dagen tot laat in de avond uit. Zwemmen, zich op het grasveld van hun hotel bruin laten branden, wat flirten met een paar andere gasten van het hotel en 's avonds - al gauw zonder Fred - dansen in een van de duurste hotels. Een Hollandse familie, die ook in hun hotel logeert, heeft hen meegevraagd. Fred, die de tweede avond zo intens van de zonsondergang aan het meer genoten heeft, wordt nu, of hij wil of niet, meegesleept naar een te warme zaal, waar je amper plaats hebt om te zitten. Zo slecht als hij er zich op zijn gemak voelt, zo geniet zijn vrouw ervan.

De volgende avond wil ze hem er weer heen slepen, maar hij is er niet toe te bewegen. 'Toe Dinie! Dit is toch niets voor ons? Laten we een wandeling langs het meer maken. Ik wil ook graag wat plaatjes schieten, als de zon gaat zakken. Daarna gaan we dan in de Schlossgarten een kop koffie drinken. Je zit er zo heerlijk aan het water.'

Boos draait ze zich naar hem om. 'Schiet jij je plaatjes dan maar alleen. Ik heb tenslotte geen fotograaf getrouwd. Onzin om me van dat dansen af te houden. Als ik nu alleen ging! Het zijn nogal geen keurige mensen, die ons meevragen.'

'Daar zeg ik niets van. Alleen... ik houd er niet van. En het wordt op die manier elke avond even laat. We zullen straks

in Wenen ook nog moe genoeg worden.'

Op de lange reis van Velden naar Wenen is het Dien die, haar mond half open, in diepe slaap verzonken is. Ze ziet er moe uit. In plaats dat het verblijf in een land met zoveel zon haar goedgedaan heeft, ziet ze er nu beslist oud uit. Fred Beaulieu daarentegen verlangt naar hun tweede standplaats. De stad die hem lief geworden is. Waar hij nog zoveel foto's te maken heeft. Waarvan hij zich voorstelt hoe ook zijn vrouw van de vele kunstschatten zal genieten. Haast zou hij haar, als ze de Semmering naderen, wakker maken. Het is het mooiste gedeelte van de treinreis. Toch durft hij het niet goed aan. Misschien maar beter dat ze nu even wat slaap inhaalt. Als ze eenmaal in Wenen geïnstalleerd zullen zijn, zal ze toch weer geen rust hebben.

Hoe goed hij het ook bedoelt, Wenen wordt de tweede teleurstelling op hun vakantiereis. Braaf is ze hem de eerste dag op zijn wandeling door het oude Wenen gevolgd. Maar waar hij verrukt is dat hij weer eens in het oude Griechenbeissel kan vertoeven, waar hij haast met eerbied de zalen van het kunsthistorisch museum betreedt, daar loopt zij al gauw te geeuwen en te klagen dat haar voeten zo moe zijn en dat hij haar op die manier afbeult.

De volgende dag, als ze een tocht door het Wienerwald maken en hij telkens stilstaat om foto's te nemen, zegt ze korzelig: 'We moesten ieder maar op eigen gelegenheid uitgaan. Desnoods spreken we af waar we 's avonds zullen eten. Zo is er voor mij ook geen aardigheid aan. Als ik dat geweten had, hadden we net zo goed ieder afzonderlijk op reis kunnen gaan.' 'Zoals je wilt,' zegt hij verdrietig. 'Ik denk misschien ook wel te veel alleen aan mezelf. Maar ik ben zo enthousiast, had me er zoveel van voorgesteld je al het moois hier te laten zien, dat...'

Ze voelt dat ze te ver is gegaan. 'Ik ben hier immers ook al geweest. Weet je wat ik nog wèl wil zien?' En als hij haar met een haast hongerige blik aankijkt: 'De zondagochtendvoorstelling in de Spanische Reitschule. Dat mag je niet missen, Fred. Arie was er gewoonweg niet vandaan te slaan. Wat de overige dagen betreft moeten we elkaar maar vrijlaten. Ik heb zoveel moois gezien dat ik kopen wil... Jij hebt immers een hekel

aan winkelen?'

'Heb je dan nog niet genoeg gewinkeld? Of wil je soms nog wat voor de kleinkinderen kopen?'

'Dat kunnen we samen wel in de Mariahilferstrasse afwerken. Daar zitten we vlak bij ons hotel. De Kärntnerstrasse en de Kohlmarkt zal ik echt niet met jou samen doen.' En hem een speels tikje op zijn wang gevend: 'Ik zou veel te bang zijn dat je in je vakantiestemming veel te dure dingen voor je vrouw ging kopen. Ga jij op die middagen maar achter je foto's aan. Dan hebben we allebei iets prettigs.'

16.

Het wordt voor Fred Beaulieu een volkomen mislukte reis. Dien gaat haast geen dag meer met hem mee. Is hij nu zo'n idiote romanticus te menen dat ze ingenoeglijk samen Wenen zouden doen? Dat ze, waar ze nu al vier dagen tijd en gelegenheid heeft gehad in haar eentje erop uit te trekken en winkels te kijken, nu echt zou genieten van wat hij expres voor haar bewaard heeft? Hoe had hij zich kunnen voorstellen dat ze het onvergetelijke uitzicht vanaf de Kalenberg met in de verte het vlakke land van de poesta en aan de andere kant de wijde blik over de metropolis, die na zonsondergang ineens in een lichtstad veranderde, even intens zou beleven als hij het al eens gedaan had? Toen ze op het platform stonden, hij geboeid door het onvergetelijke panorama, was ze op de pilaar toegelopen, waarop het menu aangeplakt stond. ‘Ik krijg honger,’ had ze gezegd. ‘Laten we opschieten, anders zijn we zo laat in Grinzing. Daar vind ìk het nu eens leuk. Niemand kent je en je sluit met iedereen vrindschap. De vorige keer met Arie...’

‘We gáán er ook heen, Dinie. Alleen: je weet dat ik geen alcohol gebruik. Laten we dan in ieder geval een gelegenheid opzoeken waar ik een kop koffie kan krijgen. Ik wil je je plezier werkelijk niet misgunnen.’

‘Een kop koffie! Daarmee zit ik met jou voor gek! ‘Jij niet! Ik hoogstens! Maar daar sta ik gelukkig boven. Ik heb mijn flitsapparaat bij me; hoop wat aparte opnamen te maken.’

‘Okee!’ zegt ze uit haar humeur. ‘Ik zal zorgen dàt je dat kunt. Er wordt altijd wel gedanst ook. Maak van mij dan dè foto van je reis, als ik in de armen van iemand zweef die aan de zonzijde van het leven weet te toeven.’

Op de voorlaatste dag komt Dien, in haar ogen zo'n trieste blik dat hij haast denkt dat haar iets naars is overkomen, naar hem toe. ‘Fred? Ik moet je wat opbiechten. Al mijn geld is op. Mag ik van jou nog wat hebben? Anders zouden de cadeautjes voor de kinderen en kleinkinderen er bij in moeten schieten.’ Ze strijkt hem over de bijna kale plek op zijn schedel. ‘Ik heb het heus goed geïnvesteerd, Fred. Zo iets moois! En zo iets is in Nederland stukken duurder. Je zult er ook verrukt over zijn.’

Verrast kijkt hij naar haar op. Ze weet dat hij over enkele weken zijn verjaardag zal vieren en dat hij nog steeds geen kleinbeeldcamera gekocht heeft. Ze zal toch niet...?

Meteen verwerpt hij de gedachte aan die mogelijkheid weer. Ze houdt niet van fotograferen. Eerlijk gezegd wil hij bij een dergelijke aankoop zelf tegenwoordig zijn. Hij heeft het geld er bijna voor bij elkaar gespaard, wil het fototoestel echter niet in het buitenland kopen. Het is een vorm van deviezensmokkel en als je er wat aan krijgt...

‘Ik ben benieuwd,’ zegt hij wat afwezig. ‘Hoeveel heb je nodig voor die cadeautjes?’

‘Hoe kan ik dat nu zeggen? Misschien kom ik nog wel eens iets tegen dat...’

‘Mijn Oostenrijks geld is nagenoeg op, Dinie.’

Ze lacht. ‘Dan wissel je van je Hollandse geld. Ook erg!’

‘Dat zal ik doen. Maar op voorwaarde dat ikzelf mee ga kopen. Heus! Ik vind dat je meer dan genoeg geld hebt uitgegeven. Ik heb niet gewild dat je ook maar een cent aan deze reis meebetaalde, maar ik vind dit onder de hand welletjes.’

Ze slaat haar ogen boetvaardig naar hem op. ‘En nu had ik nog wel iets voor je verjaardag willen kopen. Hoe kan dat nu, als jij er zelf bij wilt zijn?’

‘Doe dat dan maar niet. Je weet mijn grote wens. Het spaarvarken voor een modern toestel wacht thuis op je. Hier heb ik zoveel bijzonders gezien en gefotografeerd, dat dat voor mij het mooiste cadeau is dat ik van onze reis mee naar huis neem.’

Wonder boven wonder doorstaat Fred de vliegreis redelijk. Wèl is hij oprecht blij dat ook dit voorbij is, maar Dien heeft hij onderweg gelukkig geen reden gegeven zich over hem ge-

geneerd te voelen.

Als ze de grote koffer uitpakt, krijgt hij ook datgene te zien wat haar van haar laatste geld beroofd had. Een met echt Weens borduurwerk versierd avondtasje met zilveren beugel. Hij zegt er niet veel op. Of... kun je beter zeggen: ze is hem al vóór? ‘We moeten voortaan eens wat meer uitgaan, lieverd. Dan heb je zo iets echt wel nodig. Ik heb ook nog een met gouddraad doorweven blouse gekocht. Zelf maak ik er wel een avondrok bij. Is dat nu niet zuinig?’

Hij kàn op dit moment niet vriendelijk zijn. ‘Ik zie er de zuinigheid niet van in. Je had er geen geld voor over om voor Arie en Reina iets origineels te kopen. Je kon net zo goed thuis geld geven, zei je nog. De kleinkinderen zijn met wat bazaarspullen afgescheept. En vergis ik me of vergis ik me niet? Je hebt zelf een veel mooiere en nog wel een echt antieke zilveren beugel. Waarom je dan zo'n prul in handen laten stoppen? Deze hier is nog niet eens van echt zilver.’

Haar lippen op elkaar geperst kijkt ze naar hem op. ‘Dan hebben ze me in die winkel wat wijsgemaakt. Het kan haast niet. Het was op de Graben en het was zo'n aardige mijnheer... Toe Fred, wees nu niet boos. Desnoods zal ik je hem van mijn eigen geld terugbetalen. Is het dan nu weer goed? Ik dacht nota bene dat je trots op me zou zijn, als ik die mooie tas meenam, wanneer we samen ergens heen zouden gaan.’

Geërgerd draait hij zich om. ‘Je moest eens leren eerst te denken en dan pas te handelen,’ zegt hij nors. ‘Had me dat ding ginds laten zien, dan hadden we het nog ongedaan kunnen maken. Toen heette het alleen maar dat je zo'n geweldige verrassing voor me had.’

De tranen stromen haar over de wangen. ‘Je bent hard voor me,’ snikt ze. ‘Misschien kan ik hem hier in een of andere kunstzaak ook nog wel ruilen. Het papier uit Wenen zit er nog om.’

‘Als je het hart hebt! Je zou je onsterfelijk belachelijk maken. En mij erbij. En je geld wil ik ook niet hebben.’ En in een onbeheerst gebaar het spaarvarken van de kast grissend gooit hij het op de grond aan stukken. ‘Dat heeft nu ook geen zin meer,’ zegt hij woedend. ‘Als jij zo met het geld blijft omspringen, zul je dat beetje ook nog wel nodig hebben.’

Dezelfde avond al heeft hij razend spijt van zijn onbeheerste uitval. Dien heeft de koffer niet eens verder uitgepakt. Ze is, de tranen in haar ogen, naar de huiskamer gelopen en op de bank neergevallen. Zijn eerste impuls is haar na te lopen. Ze huilt. Overigens niet voor de eerste keer tijdens hun huwelijk. Maar ze zag er zó verslagen uit. Wie weet maakt ze zich nog helemaal van streek.

Als hij haar even later naar de keuken hoort gaan, verhardt hij zich. Met zijn zin voor orde en regelmaat pakt hij koffer en reistas verder uit. De spullen die haar toebehoren, legt hij op het andere bed. Zijn kleren en toiletartikelen bergt hij direct op. Er glijdt een flauw lachje over zijn gezicht. Op zijn fototas na dan, die hij altijd bij zich heeft gehouden, is het maar een bedroefd beetje dat hij nu weer moet opbergen. Niet zo met Dinie's spullen. Er zijn kleren bij die hij niet van haar kent. Verder nogal wat kitsch. Kinderlijke figuurtjes en beestjes, die een mens met smaak niet in zijn woning zou willen neerzetten. Misschien wel voor haar hulp of voor de bazaar van de krans, denkt hij dan. Gek! Hij zou ze het liefst in de vuilnisbak willen deponeren, maar ook ontroert het hem hoe kinderlijk ze in haar reacties is en hoe ze nog moet leren iets gedegens van kitsch te onderscheiden. Is het met die tas ook niet zo gegaan? ‘Een aardige man!’ had ze beweerd. De doorsnee-Wener ìs aardig en behulpzaam, daar zal hij niets van zeggen. Maar net als het in eigen land is en in elk land dat hij nu al bezocht heeft, worden de toeristen die de taal niet beheersen of die maar raak kopen, er de dupe van. Handel is handel!

Als hij naar de zitkamer teruggaat, ligt ze toch weer op de bank. ‘Je eten staat op een klein pitje, Fred,’ zegt ze met iets onderdanigs in haar stem. ‘Je kunt het zo op je bord doen. Ik heb hoofdpijn, eet liever niet mee.’

Met een paar passen is hij bij haar, knielt voor de bank neer en pakt haar slapneerhangende hand. ‘Het komt door mij, niet? Ik wil je graag mijn excuus aanbieden, Dinie. Ik had me moeten beheersen. We zijn allebei wat verreisd. Daar komt het stellig door.’ En als ze net doet of ze hem niet verstaat: ‘Toe! Eet maar een hapje mee en neem daarna een aspirientje. Je bed ligt nog vol met je spullen, maar kruip straks maar in het mijne. Ik ruim de boel wel op.’

Haar ogen nog nat kijkt ze naar hem op. ‘Je houdt niet meer

van me,' zegt ze half huilend. 'Ik had alle stuivers die ik bij het wisselen kreeg, al wekenlang in het varken gestopt. Ik wilde meesparen voor je nieuwe fototoestel. Nu heb je alles bedorven. Hoe kon je zo hard voor me zijn?'

Hij is een boon, als hij iets van haar houding snapt. In zijn hart voelt hij haar gedrag als overdreven en aanstellerig, maar hij haat ruzie. De herinnering aan de vakantie, waarvan hij zoveel verwacht had, zou door zo'n onbeduidend voorval helemaal een bittere nasmaak krijgen. En moet hij er als wijste liever maar niet het zwijgen toe doen?

'Ik maak een kop lekkere koffie voor ons allebei,' zegt hij hartelijk. 'We moeten het elkaar maar niet meer moeilijk maken, Dinie. Vergeef het me maar dat ik zo onaardig heb gedaan.' Er glijdt een lachje om haar mond. Dan slaat ze haar armen om hem heen. 'Juist omdat ik van je houd, trek ik het me zo erg aan, als je zo lelijk doet, Fred. Ik ben nu eenmaal zo. En... ik doe echt mijn best een goede vrouw voor je te zijn.'

'Dan praten we er nooit meer over,' zegt hij opstaand. 'Jij knapt je een beetje op en ik maak onderwijl koffie.'

Als Fred twee dagen daarna wakker wordt - Dinie is zoals gewoonlijk al met de stofzuiger in de weer - vindt hij op zijn nachtkastje een nieuw spaarvarken staan. Eronder een kort briefje:

'Lieve jongen,

Je varkentje is weer beter. Ik heb er tien gulden ingestopt. Meer kan ik op het ogenblik echt niet missen, maar ik zal mijn best doen. Het is dit keer van plastic; kan ook niet zo gauw stukvallen.

Je Dinie!'

Er komt opeens een nare smaak in zijn mond. Is hij nu met een vrouw van bijna vijftig getrouwd of met een klein kind, dat iets wil goedmaken? Bah! Hij is kwaad op zichzelf, zou het beest het liefst ook nu weer kapotgooien. Of hij een fooi toegestopt krijgt!

'Als mijn promotie gaat doorwerken,' spreekt hij zichzelf moed in, 'koop ik van wat ik meer ga verdienen het fotoapparaat dat ik me al zolang heb toegedacht. Ik geef Dinie ook geen cent meer dan ze nu heeft.' En met een gevoel van minachting

voor zichzelf bedenkt hij dat hij, toen hij al die jaren vrijgezel was, de beschikking over heel wat meer geld had dan thans het geval is, nu hij een vrouw getrouwd heeft, die haar eigen geld handig weet vast te houden om langzamerhand baas over het zijne te worden.

Meer en meer zoekt Fred Beaulieu de eenzaamheid van zijn werkhokje. Nu het volop zomer is, staat Dien 's ochtends nog vroeger op dan tot nu toe het geval was. 's Avonds, als voor hem de gezelligheid begint, wordt tegen zevenen steevast de knop van de t.v. omgedraaid. Hij mag al blij zijn, als hij met het mooie weer van haar gedaan krijgt een eindje te gaan wandelen. En dan voert hun weg steeds weer langs 'Zon rondom'. Ze schroomt zelfs niet ervoor te blijven stilstaan en hem op haar commentaar op de eigenaars en de manier waarop die het bewonen, te vergasten. Hoe vaak heeft hij al niet gezegd: 'Och Dinie, bespaar me al die verhalen. Mij interesseert het niet en je hèbt nu toch een heerlijk nestje.'

'Omdat ik wel móest!' zegt ze niet geheel volgens de waarheid. 'Ik had het nogal niet mooi laten verbouwen, maar iedereen liet me in de steek. Weet je, toen ik hier nog woonde, wàs ik tenminste iemand. Niet voor niets noemden ze me achter mijn rug de vorstin van "Zon rondom". Nu ben ik alleen nog maar...'

'De vrouw van een stadhuisambtenaartje, wou je zeggen, niet?' 'Kan ik het helpen dat ze me naar jouw baantje afmeten?

'Je bedoelt dat ik hier niet voor vol erkend word? Àls dat zo is - en het kan best zo zijn - trek ik me er wat mezelf betreft geen steek van aan.'

'Zo ben je wel! Je vergeet alleen dat ik...'

'Ik vergeet niets. Je hebt, toen je me uit zoveel huwelijkskandidaten uitzocht, geweten wie en wat ik was. Het interesseert me niet hoe de anderen zijn uitgevallen. Het kan me ook totaal niets schelen dat ik een boerin met geld getrouwd heb. Geld heeft me nooit veel gedaan, dat weet je ook wel. Je hebt het nodig en verder is het prettig er behoorlijk ruim in te zitten om er een paar liefhebberijen op na te kunnen houden. Nog meer misschien om er ook anderen van mee te laten genieten. Ik werk hard, ik verdien op een eerlijke manier mijn brood en ik voel me niets meer, maar ook niets minder dan de lui

hier in het dorp over wie jij het had. Al die dingen had je van tevoren kunnen bedenken. Ik ben nu eenmaal niet je hond, die je helemaal naar je hand kunt zetten.'

'Je kunt het beter omdraaien,' zegt ze half huilend. 'Cora is veel meer op jou gesteld dan op mij. Zelfs de hond wil steeds minder van me weten. Wie heb ik nu nog in de wereld die echt om me geeft? Willem misschien! Maar dat is dan ook alleen maar, omdat hij mijn zwager is en ik met hem wèl over "Zon rondom" kan praten zonder dat me de mond gesnoerd wordt.' 'Je hóeft niet alleen te staan, Dinie. Je hebt zoveel vrije tijd, maar wat doe je ermee om een ander te helpen? Niets, helemaal niets! In mij heb je zo langzamerhand ook al je knechtje gevonden. Als het koud is of als 't regent, mag ik de hond uitlaten. Als het tijd is om te koken ben je ineens moe of je voelt je duizelig. Je weet van de dokter dat je zo gezond bent als een vis. Als ik 's avonds nog wat na te kijken heb, kan ik me in de logeerkamer opsluiten, omdat jij de t.v. niet kunt missen. Hoe vaak heb ik je al niet gevraagd niet zo vroeg op te staan? Nooit is het meer gezellig. Zelfs het eten lijdt eronder. Als je zo'n hele middag in de stad hebt lopen winkelen, mogen we het met een bord soep doen. Samen ontbijten is er haast van het begin af aan niet bij geweest, omdat je zogenaamd zoveel te doen had. Zelfs mijn hobby's gun je me niet. In de donkere kamer kan ik me al haast niet meer roeren, zoveel rommel stouw je er steeds bij.'

'Zeg jij maar waar ik het dan moet bergen?'

'Ik heb al dikwijls aangeboden achter in de tuin nog iets te bouwen. Je wou er niet van weten, omdat je dan een stuk van de moestuin zou moeten missen. Zo kan ik nog wel een kwartier blijven doorgaan.'

'En ik als ik wil een halfuur,' zegt ze nijdig. 'Ik ben met jóu getrouwd; niet met die fotorommel. Het zou nog niet zo erg zijn, als je niet elke avond naar dat hok trok... Ik...'

'Wil je de reden weten?' En zonder haar antwoord af te wachten: 'Omdat ik het beu ben elke avond tegenover een knikkebollende vrouw te zitten. Ik wil je gerust bekennen dat ik er lang niet altijd mijn tijd doorbreng. Dat ik, als jij slaapt, door het achterhokje verdwijn om bij Willem een boom te gaan opzetten.'

'Dus dat doe je ook nog? Over mij zeker? Wat gemeen en

stiekem!'

'Van dat stiekem is misschien iets waar. Gemeen? Ik geloof niet dat Willem en ik ooit op die manier over je gepraat hebben.'

'Dat moest er nog bijkomen! Wanneer ben je daarmee begonnen?'

'Toen je zo dikwijls klaagde dat je zo moe was, zodat je amper meer kon afruimen. Ik maakte me ongerust; ben toen naar Willem gegaan om te vragen of hij misschien wist of je een of andere kwaal onder de leden kon hebben.'

'Die hèb ik niet!'

'Gelukkig niet, nee! Maar desondanks is in huis de toestand onveranderd gebleven. Zó erg, dat ik het al niet meer aandurf visite te vragen.'

'Ik hoef jouw visite niet. Dan hoor ik nog maar meer stadhuiswoorden.'

'Willem heb je ook bij ons weggekeken, Dinie. Alleen maar omdat je het niet hebben kon dat wij samen eens over wat anders praatten dan over wat er hier in het dorp gaande is. Omdat ìk het zijn moest, die je aanzette een behoorlijk kopje koffie te zetten. Daarom ga ik nu naar hèm toe. Mevrouw Dijkstra mag het dan als betaalde kracht doen, maar ze doet het met liefde en toewijding.'

Diens ogen staan donker van beledigde trots. 'Ik doe dus niets meer goed bij je?' sneert ze.

'Je kùnt een heleboel goed doen. Wat heb ik in al die maanden al niet moeten rechtpraten of vergeven!'

'Ik moet zeker voor de zoveelste keer horen dat ik, toen je met die foto bezig was, de deur opengegooid heb, omdat er telefoon voor je was?'

Ineens brengt Fred het niet meer op nog langer met Dien te bekvechten. 'Ik geloof dat ikzelf beter het veld kan ruimen, Dinie,' zegt hij nadrukkelijk. 'Beiden hebben we blijkbaar op het verkeerde paard gewed. Jammer! Ik ben vol goede voornemens naar je toe gekomen.'

'Je hebt helemaal geen moeite gedaan iets van onze mensen te begrijpen. Je werk, je fotografie, daardoor word je helemaal opgeslokt. Voor mij blijft er haast nooit tijd over.'

'Dinie! We zeggen er nu geen woord meer over. Ik wil best erkennen dat ik stellig ook schuld heb. Misschien zonodig aan

nog wel meer ook, als het moet. Maar laten we zo verstandig zijn nog een paar dagen bedenktijd te nemen. Zeker ook terwille van jouw goede naam.'

'Zoals je wilt,' zegt ze met tranen in haar ogen. 'Als je me dan helemaal kapot wilt maken, doe je het maar!'

17.

Fred Beaulieu loopt op een avond doelloos de dijk uit. Sedert hun laatste ruzie boudeert Dien nog steeds. Het lijkt wel of ze erop uit is op alle slakken zout te leggen. Hij doet in haar ogen nu helemaal niets meer goed.

Hij is het met zichzelf niet eens. Moet hij haar de schande - zo noemt zij het tenminste - aandoen ruim een jaar na hun huwelijk reeds scheiding aan te vragen? En... op welke gronden moet dat dan geschieden? Hij komt er niet uit. Bah! Hij is wel echt een grote lafaard, die de kool en de geit wil sparen. Op zijn manier houdt hij ook nog van haar. In het begin van hun trouwen was ze zo volkomen vrouw voor hem, dat hij er elke dag opnieuw dankbaar voor was dat hem na een jarenlang ziekbed van zijn eerste vrouw dit geluk nog werd beschoren. Ze was lenig en aanhalig als een poes, maar hoe gauw al had hij ervaren dat ze, zonder dat er een onmiddellijke aanleiding voor was, opeens haar nageltjes kon uitslaan. Grillig was er nog niet eens het ware woord voor. Ondeugend, haast sadistisch kwam ze hem nu voor.

Gek! Nu hij er zo over denkt, weet hij dat voor hem in ieder geval de beste oplossing zou zijn, dat ze zo snel mogelijk uit elkaar gingen. Niet zíj, maar hijzelf zou aan dit bestaan kapotgaan. O, hij weet ook dat hij een slappeling is, die zich door haar heeft laten ringeloren. Dat hij van het begin af - terwijl zij er het sterkst op aangedrongen had op huwelijksvoorwaarden te trouwen - zich had moeten verzetten tegen het feit dat ze hem voor haast alle uitgaven liet opdraaien.

Maar steeds is er in hem ook het medelijden met de vrouw, die hij nog niet helemaal uit zijn gedachten kan bannen. Haar kinderen trekken zich, nu ze opnieuw getrouwd is, niets meer van haar aan. Reina onthoudt haar opzettelijk het recht haar

kleinkinderen te zien. Nu ja! Op zo'n enkele dag na, waarop Dien naar het Westland rijdt om ze precies een uurtje mee te maken.

Ook de kennissen die ze nog in het dorp had, vertonen zich niet meer in hun huis. De enige díe nog een enkele keer komt, is Willem de Jong. Dan kan het opeens weer zijn, zoals het in het begin van hun trouwen was. Dan ook knijpt zijn vrouw er niet al om een uur of negen tussenuit. Ja, dan zet ze zelfs de t.v. af, omdat die elk gesprek onmogelijk maakt.

Fred is met zijn gedachten zó bij de figuur van Dinie's zwager, dat het hem helemaal niet vreemd aandoet, als die plotseling tegenover hem staat.

'Hallo zwager!' zegt die opgewekt. 'Alleen aan de wandel? Dien is toch niet ziek?'

Ineens is er in Fred Beaulieu zó sterk de behoefte met iemand die zijn vrouw minstens zo goed kent als hijzelf, over zijn moeilijkheden te praten, dat hij zegt: 'Heb je een halfuurtje tijd voor me? Ik wandel namelijk niet zo maar in mijn eentje.' Willem de Jong zegt niets, maar gaat de ander voor naar zijn huis. 'Kom erin, man! Ik heb alle tijd. De dames zijn naar de vrouwenbond, maar de koffie is bruin.'

'Ik schenk eerst in,' zegt hij, als de ander bij het raam blijft staan. 'Val neer en neem een sigaar.'

'Nee, dank je! Willem?' zegt hij dan zo dringend of het geen seconde langer kan wachten, 'ik moet je wat bekennen. Mijn huwelijk is volledig vastgelopen.'

'Ik heb het al vermoed, Fred. Maar desondanks wil ik niet naar je luisteren vooraleer je je koffie hebt opgedronken. Ik wil alleen zeggen blij te zijn dat je uit jezelf de weg naar mijn huis hebt gevonden.'

Met een paar grote slokken slaat Fred zijn koffie naar binnen. Dan haast hij zich te zeggen: 'Zo is het echt niet. Zonder me goed te realiseren waar ik liep, stond ik al bijna voor je huis. Doordat ik juist aan je dacht, kwam het me alleen maar als normaal voor je tegen het lijf te lopen. Uit mezelf, opzettelijk dus, had ik het nooit gedaan.'

'Des te beter, dat het dan zo is gegaan. Ergens grijpt de Voorzienigheid altijd in, moet je maar denken. Maar vooruit met je biecht. Jou kennende zal het daarop het meest lijken.'

Fred knikt. ‘Ik heb mezelf overschat, Willem. Het is waar dat Dinie, toen we elkaar pas leerden kennen, zich van een heel andere kant getoond heeft. Erg veel mensenkennis schijn ik niet te hebben trouwens. Je hebt die of je...’

‘Jullie hebben elkaar door middel van een advertentie leren kennen, niet?’

De kleur vliegt in Freds wangen omhoog. ‘Hoe weet je dat? Ik heb Dinie moeten beloven er nooit met iemand over te praten. Zelfs met jou niet.’

‘Dien zelf is het, die het me toevertrouwd heeft.’

‘Zeg dat nog eens!’ Fred Beaulieu is opgesprongen, kijkt de ander met ongelovige ogen aan. ‘Hoe is zo iets mogelijk? Ze heeft me zó verzekerd, dat ze in haar plannen destijds niemand gekend heeft.’

‘Het spijt me dat ik het zeggen moet, Fred, maar dit is Dien 't Hart ten voeten uit. Op het moment waarop ze jou stilzwijgen opgelegd heeft, meende ze dat ook wel. Ik moet je nog wat bekennen, waarvan je zeker zult opkijken. Ze is hier al herhaalde malen geweest om haar nood te klagen. Waarschijnlijk...’

Het is zo helemaal niets voor Fred Beaulieu een ander in de rede te vallen, maar dit keer kan hij zich niet beheersen. ‘En dat vertel je me nú pas? Bleef er nog wat van me over?’

Willem de Jong haalt zijn schouders op. ‘Het waren helaas dikwijls zulke kinderachtige klachten, waarmee ze kwam aandragen. Ik heb ze elke keer proberen te ontzenuwen. Grif beloofde ze dan beterschap, maar als jij haar als je thuis kwam waarschijnlijk vriendelijk en blij tegemoet kwam, waren haar goede voornemens weer op de loop.’

‘Ze heeft er nooit ook maar iets over losgelaten. Terwijl ik... Als je me niet toevallig tegen het lijf gelopen was, als je me niet mee naar binnen had gesleept, zou ik hier nu nog niet zitten... Willem... kun je, nu ik dit weet, het billijken dat ik niets loslaat over de verhouding die er langzamerhand tussen Dinie en mij is ontstaan? Ik wil niet in dezelfde fout vervallen die zij mijns inziens heeft begaan. Het meeste weet je waarschijnlijk nu toch al.’

Willem de Jong knikt. ‘Houd het maar voor je, kerel! Van twee dingen ben ik overtuigd. In de eerste plaats van het feit dat Dien de feiten, misschien niet eens opzettelijk, overdrijft. En

dan... en daarbij hebben jullie waarschijnlijk geen van beiden lang stilgestaan: dat jullie totaal verschillend zijn. Dat jullie vooral, als je enkele jaren je vrijheid gehad hebt, moeten leren en wìllen leren naar elkaar toe te groeien. Van jou zou ik kunnen veronderstellen dàt je het geprobeerd hebt. Van Dien 't Hart niet, of misschien voor een klein poosje.'

Fred knikt. 'Je bedoelt toen ze me in het begin het gebruik van haar wagen aanbood?'

'Bijvoorbeeld ja! Ik kan me voorstellen dat er meer van zulke spontane explosies bij haar zijn geweest. Maar Fred! Maak jezelf alsjeblieft geen verwijten. Tussen Dien en jou kan het alleen maar goed blijven gaan, als een van de partijen volledig aan de ander ondergeschikt gemaakt is. Een soort slaaf, een robot, die je naar je pijpen kunt laten dansen. Dat jij dat geweest zou zijn, nu al een heel eind op weg bent zelfs, hoef ik je niet te vertellen. Dat jullie uit elkaar willen gaan... ik ben er voor jou alleen maar ontzaglijk blij om. Je hebt tijdens je huwelijk weinig van me gemerkt. Ik heb ook, als je van huis was, Dien maar een enkele keer opgezocht. In het begin is ze ook nooit bij me geweest. Maar ik màg je, juist zoàls je bent. Wij samen zouden zeker geen conflicten krijgen, als we op elkaar waren aangewezen. Je bent een goede vrouw volop waard. Alleen geen Dien 't Hart. Je bent veel te toegevend, zoekt het kwaad - overigens moesten heel wat meer mensen dat doen - het meest bij jezelf. Je bent geen man om tegenover een vrouw grof uit te vallen, als dit een keer noodzakelijk zou zijn. Daarvoor ben je te veel heer, te veel ook een mens van de oude stempel. Eerst zullen deze eigenschappen van jou Dien hebben aangetrokken. Later, toen ze haar macht begon te voelen, heeft ze ze uitgebuit om je naar haar hand te zetten.' En met een lachje in zijn ogen de hand van de ander pakkend: 'Dit zijn ook geen handen om een vrouw mee te lijf te gaan. Je zou het gewoonweg niet kùnnen. En toch... jouw vrouw heeft helaas een harde hand nodig. Daarnaast ook begrip en vooral leiding. Van iemand die haar door en door kent. Die er niet inloopt, als ze de weerloze speelt. Die haar op zijn tijd eenvoudigweg en zonder veel te zeggen een halt toeroept.'

'Zo iets als haar eerste man geweest is? Bedoel je dat?'

'Mijn broer? Dat ook niet. Bij hem sloeg de weegschaal te veel

naar de andere kant over. Hij was alleen maar hard en zelfzuchtig. Toch had hij haar misschien tot een meer volwassen mens kunnen maken, als hij haar interesse voor het bedrijf had willen wekken, als hij naast zijn strengheid ook iets van mededogen, van liefde vooral had laten merken. Niet alleen voor zijn kinderen, ook voor zijn vrouw... Enfin! Dat is voorbij. We kunnen er maar beter over zwijgen.'

'Ik maak me ook over Arie ongerust, Willem. Hij heeft Diens aard. Maar ik mag de jongen graag. Hij is voor mij ook altijd even aardig geweest. Nu hij volwassen is, heb ik vanzelfsprekend helemaal niets over hem te zeggen. Ik hoor weinig van hem. Dinie klaagt af en toe dat hij veel te royale vrinden heeft en dat hij zonder haar voorkennis ook een auto gekocht heeft. In het begin heeft hij me nog eens geschreven. Een aardige brief, alleen voor mij bestemd, maar die Dinie helaas in de jas van mijn zondagse pak heeft gevonden.'

'Waarom helaas? Stond er dan iets in dat niet voor haar ogen bestemd was?'

'In zekere zin wèl.'

'Wil je het me vertellen?'

De ander aarzelt. 'Moeilijk voor me! Hij is zo erg persoonlijk. Er staan ook dingen in die jou aangaan.'

'Heb je hem bij je?'

'Je zoudt hem willen lezen?' En zijn hand in zijn binnenzak stekend: 'Nu alles toch verloren is, moet ik je die brief ook maar toevertrouwen. Een brief van een jongen die totaal stuurloos is. Die zich over zijn moeder schaamt, die... Enfin! Lees het allemaal zelf maar.'

Even dansen de letters Willem de Jong voor de ogen, dan vermant hij zich. Hij weet immers al zoveel. En... wil hij alle partijen kunnen helpen, dan zal Arie's schrijven waarschijnlijk de laatste schakel in de ketting kunnen zijn.

Beste oom,

U zult wel raar opkijken dat u van mij een brief krijgt. Maar ik móet u één keer schrijven. Zorg dat hij nooit in moeders handen terechtkomt.

Neem me niet kwalijk, als ik van alles door elkaar haal. Maar ik móet me tegenover iemand - met oom Willem wil ik het niet doen, omdat ik het hem er beslist afschuwelijk moeilijk

mee zal maken - uitpraten over alle onheil dat moeder nog teweeg kan brengen. Ik zou geen ander weten dan u. Ik beken eerlijk dat ik woedend was, toen moeder weer over een huwelijk ging praten. Daarom alleen al wilde ik u bij voorbaat haten. U heeft het me al gauw onmogelijk gemaakt. Hoogstens maakte u me kriegel door uw houding tegenover de vrouw die mijn moeder is. U liep er met open ogen in, maar u zocht het kwaad alleen in uzelf. Daarom liep ik ook het huis uit. Ik kon het niet aanzien hoe ze u wilde inspinnen en dat u dat, te veel heer zijnde, langzaam maar zeker liet gebeuren. Natuurlijk! Je moet je vader en je moeder eren. Het is ook niet zo dat ik niet van haar houd. Alleen: ik ken haar beter dan u en ik vind u er te goed voor om door haar, onvolwassen als ze nog steeds is, geringeloord te worden. Ik zou u zo graag helpen, maar ik kan het maar op één manier: door een beroep op u te doen dit huwelijk op eigen kracht weer ongedaan te maken. U zult er alleen maar door klein gemaakt worden en moeder zelf brengt het ook niet het ware geluk. Wacht u niet tot het zover komt dat ze u als een afgedankt meubel op straat tracht te gooien. Als ik u niet was gaan waarderen, niet als vader - ik beken het eerlijk - maar wel als een goede vrind, zou ik nooit geschreven hebben. Maar ik voel me zo jong als ik ben verplicht u beiden uit deze impasse te redden. U zult weer een eigen leven opbouwen. U kúnt het. Met uw reizen, met uw liefde voor fotografie. Misschien zelfs nog met een gelijkgestemde vrouw. U zoudt in ons dorp, waar u niet geboren en getogen bent, altijd de vreemde eend in de bijt blijven. Men zal u eenvoudigweg niet aanvaarden, al zoudt u zich als een engel op aarde gedragen.

Moeder is helaas níet in staat een eigen leven op te bouwen. Ik moet er niet aan denken wie ze, als ze over niet al te lange tijd over de teleurstelling heen zal zijn, dan weer tot haar slachtoffer zal maken. Ze kàn eenvoudigweg niet anders.

Ik wil u nu ook vertellen waarom ik dit alles niet aan oom Willem toevertrouw. U zult er stellig van opkijken. Het zal opnieuw een slag in uw gezicht betekenen. Oom Willem houdt van moeder. Of moet ik zeggen van Dien 't Hart, de weduwe van zijn overleden broer? Hoe ik het weet? Mag ik daarover zwijgen? Het is te teer, te eerlijk ook van zijn kant om er verder over te praten. Misschien weet hij het zelf niet eens dàt het zo

is. Maar onbewust heeft hij het aan mij verraden. Door zijn blik, door de manier waarop hij over moeder sprak: streng, maar ook altijd vergoelijkend. Ik geloof zelfs dat voor zover ze tot een zuivere liefde - ik bedoel een zonder eigenbaat - in staat is, ze die alleen voor hem zou opbrengen. Waarom? Misschien omdat ze toch weer Dien de Jong wil worden. Of - en wat ik haast nog meer denk - ze echt weer tot het dorp zal behoren. Er een van ons zal blijven.

U denkt nu natuurlijk: heeft hij daaraan zoveel woorden vuil gemaakt om me op een nette manier aan mijn verstand te brengen dat ik het veld maar moet ruimen? Ik zweer echter dat het dat níet is. Zonder mijn brief zouden moeder en u toch uit elkaar gaan. Waarschijnlijk op een voor u heel wat onaangenamer manier. Ik zou nu al haast durven vragen: mag ik als u weg bent uw adres hebben en mag ik uw vriendschap dan behouden? Eerlijk - alleen uw vriendschap. Wat ik aan liefde voel, is alleen voor oom Willem. Toen ik bewust begon te leven, is hij altijd een vader voor me geweest. Hij begreep me, hij wist me op te vangen, als moeder me weer blauw geergerd had. Ik heb, nu ik de beschikking over mijn geld heb en daarin naar mijn moeder aard en het maar al te graag laat rollen, misschien nog meer zijn vaderlijk vermaan en zijn sterke hand nodig.

Reina heeft helemaal de aard van haar vader. Ze is zuinig, ze is rechtvaardig, maar ze is ook hard. Leo is mij niet bepaald sympathiek, maar ik begrijp nu dat moeder en ik toch dankbaar moeten zijn dat Reina een dergelijke natuur getrouwd heeft. Ik hoop voor haar kinderen dat ze een beetje menselijker zullen worden dan hun ouders zijn.

Oom Fred, ik heb misschien nog wel meer losgelaten dan oorspronkelijk mijn bedoeling was. Vergeef het me maar! Ik begrijp dat u me niet zult antwoorden, althans voorlopig niet. Maar ik hoop vurig - en dat meen ik - dat ik u later nog vaak mag ontmoeten. Naar ik hoop in voor u gelukkiger omstandigheden dan ik nu meegemaakt heb. Van moeder of van oom Willem hoor ik wel hoe alles verder zal gaan. Ik maak het best, maar ik kan mijn draai niet goed vinden. Mijn vrinden weten dat ik goed bij kas ben en dat is funest voor me. Het is laf en getuigt van weinig ruggegraat. Het erfdeel dat moeder me meegaf, vrees ik.

Sterkte, oom Fred! Wees desnoods voor één keer maar eens geen steedse heer, maar sla met uw vuist op de tafel dat de kopjes er afrollen. Tot ziens! wil ik ondanks alles wat ik op papier gesmeten heb toch zeggen.

Uw vriend Arie.'

Het blijft lang stil, als oom Willem de brief heeft teruggegeven en die weer in Freds binnenzak is verdwenen. Zó stil dat het Fred opvalt hoe onregelmatig de zware klok in de hal tikt. Er glijdt een zenuwachtig lachje over zijn gezicht. Nog nooit heeft hij zich in zo'n moeilijk parket gevoeld als op dit ogenblik.

'Ik schenk eerst nog koffie.' De stem van Willem, zo vreemd ijl, laat hem direct vermoeden dat de ander wat bedenktijd wil hebben. Of... heeft Arie's brief ook hem in een moeilijk parket gebracht? Hij zou er geen antwoord op weten.

Willem de Jong schuift zijn stoel wat meer naar het raam, zodat hij nog beter over het water kan kijken. Dan komt er ook iets van een lach in zijn ogen. 'Daar zitten we dan, Fred,' zegt hij haast weer gewoon. 'Arie's brief moet wel gemaakt hebben dat je me als een onderkruiper zou gaan beschouwen. Want... het is nog waar ook wat de jongen schrijft. Ik houd ondanks alles van Dien 't Hart. Niet met de verliefdheid van een jong minnaar, zelfs niet met die van de man die haar als tweede vrouw krijgt. Meer met de genegenheid die een wat bezadigd man koestert voor de vrouw, die hij door zijn leiding nog een leven in liefde voor anderen wil geven. En... om aan een jongen die juist in zijn moeilijkste jaren zo ongelooflijk veel te kort gekomen is, nog wat goed te maken. Je zou het uit mijn mond nooit gehoord hebben. Daarom ben ik, hoe vreemd het je in de oren moet klinken, blij dat je me Arie's brief hebt laten lezen. Zeg eerlijk, kerel! Bèn je van plan haar op te geven? Niet voor mij dus, maar omdat het eenvoudigweg tussen jullie niet langer gaat?'

Fred knikt. 'Ik ga er direct werk van maken. Ik wil zelfs de schuld wel op me nemen. Overspel desnoods!'

Een vuist, die zo onverwacht op de tafel neerkomt, dat Fred ervan opschrikt.

'Wis en waarachtig niet! Dat zou er nog bij moeten komen! Als het niet lukt - wat ik haast zeker weet - onder het mom

van onoverkomelijke afkeer van elkaar, dan zal Dien het zijn die, als het erop aankomt, overspel moet bekennen. Desnoods noemt ze in dat verband de naam van Willem de Jong. Die kan dat hier in het dorp wel hebben. Hoewel ik op mijn beurt zou kunnen zweren dat er niets, maar dan ook niets van waar is. Ik zou echter geen Willem de Jong heten, als ik er niet voor zou vechten dat jij de man van onbesproken gedrag blijft die je altijd geweest bent. Het dorp mag je dan niet als een der hunnen erkennen, ze zullen je naam toch met een zekere eerbied uitspreken. Niet alleen omdat het een Franse is, maar omdat je zelf het recht genomen hebt Dien 't Hart, het goudvisje van het dorp, te laten merken dat haar rijkdom je niets doet, nooit iets gedaan heeft ook. Zo iets is taal voor ons dorp en al laat het je dan misschien totaal onverschillig, men zal voortaan met achting over Fred Beaulieu spreken.'

Spontaan staat Fred van zijn stoel op, grijpt de hand van zijn gastheer. 'Dank je, Willem, voor alles wat je voor mij gedaan hebt en meer nog voor alles wat je eventueel nog bereid bent te doen. God geve dat het zover niet moge komen. Mag ik dan zeggen dat ik je moed bewonder? Ik heb alle hoop dat jij zult slagen, waar ik gefaald heb.' En met een zucht, waarin een zekere opluchting valt te beluisteren: 'Ik ben op dit moment nog het meest blij voor Arie. Hij heeft een heel leven voor zich. Op haar manier houdt Dien toch van haar kinderen. En het zal Arie wel helemaal geen moeite kosten om het "oom Willem" spoedig in "vader Willem" te veranderen.'

'Dank je, Fred! Ik hoop het te mogen beleven. We zullen het de eerste weken allemaal behoorlijk moeilijk krijgen. Maar we blijven vrinden en we werken er met zijn drieën aan mee Dien de Jong - zo zou ik haar weer willen noemen - misschien dan niet tot mijn vrouw te maken, als ze het niet zou willen, - maar haar toch de weg te helpen zoeken naar de liefde, niet alleen voor zichzelf, maar ook voor haar medemensen. Àls ons dat mogelijk gemaakt wordt, zal ze ook haar kinderen terugwinnen en dan zal in haar misschien de rust komen, die het ware geluk een mens waarborgt.'

18.

Opnieuw nadert de kersttijd. Voor Dien de Jong een periode, waarin de dagen ongewoon langzaam voorbijkruipen. Dagen, waarin ze zich, nu ze zich heel alleen in de bungalow weet, zo erg, zo indringend met haar eigen-ik geconfronteerd voelt. Een leven dat als 't ware, teruggerold naar een ver verleden, begint bij haar huwelijk met Bertus. Had ze het dan toen al fout gedaan? Bertus, Herman van Woensel, later Frank Benders, Otto Timmer en Fred Beaulieu! Stuk voor stuk hadden ze een rol in haar leven gespeeld. Een rol die hun min of meer was opgedrongen en waarin ze korter of langer de illusie gekoesterd hadden van liefde voor een stralende, levenslustige Dien. Het einde? Als een kleurige zeepbel uiteengespat, als de andere Dien zich aan hen had geopenbaard. De Dien, die hen als een tijdelijk, maar fel begeerd stuk speelgoed had beschouwd, dat je, als de kleur eraf was, een trap gaf, onverschillig waar die terechtkwam. Hoewel? Met allemaal was het toch niet zo gegaan. Bertus had háár zijn wil opgelegd. Zelfs toen zijn einde naderde en ze hem in het ziekenhuis had willen opzoeken, had hij haar dit onmogelijk gemaakt. Aan de omgang met Herman van Woensel had zijzelf een einde gemaakt, toen de weduwe Dien de Jong ernaar begon te verlangen heerseres op ‘Zon rondom’ te worden. Toen ook daar de aardigheid af was, had ze opnieuw haar netten uitgezet. Tot ze op het laatst die malle advertentie had laten plaatsen. Had ze ook toen weer op het verkeerde paard gewed? Had het niet Fred Beaulieu, maar toch de zakelijke mijnheer Jansen moeten zijn, met wie ze de sprong naar een nieuw huwelijk had moeten maken?

Fred Beaulieu! Even onverwacht als hij in haar huis was gekomen, even snel was hij daaruit weer verdwenen. De donkere

kamer achterin de garage was het enige dat nog aan hem herinnerde. Sedert een paar maanden stond er nu het tuingereedschap in en niets herinnerde meer eraan dat hij hier uren en uren zijn foto's ontwikkeld had, daarin vergetelheid zoekend voor een in feite reeds na korte tijd gestrand huwelijk. Dien de Jong ziet hem haast in levenden lijve voor zich staan, die avond, waarop hij bleek, maar met een vastberaden blik in zijn ogen de kamer was binnengekomen.

'Dien, ik heb je wat te zeggen... nee, geen koffie nu. Ik moet eerst met je praten.'

Ze was op een stoel bij de tafel gaan zitten, haar rug strak tegen de leuning alsof die steun kon geven. 'Zo je wilt!' had ze stug geantwoord.

Het meest nog had het akelig beheerste in zijn stem haar geirriteerd, haast nog meer dan de inhoud van zijn woorden. Och, ze wist immers al lang dat het wel op een scheiding moest uitdraaien. Ja, de gekke gedachte was meer dan eens in haar opgekomen dat het beter geweest zou zijn, wanneer ze nooit getrouwd waren, dat hij zo maar bij haar zou zijn ingetrokken. De dorpsgenoten zouden wel weer geroddeld hebben, maar wanneer deden ze het niet over haar? Nu zou ze dan niet al die soesa hebben gehad. Ze had hem eenvoudigweg de deur kunnen wijzen; ze had er het recht toe gehad in dat geval.

Eerlijk had hij opgebiecht hoe het was gegaan. Hoe hij uit wanhoop de dijk was opgelopen. Hoe hij louter toevallig Willem had ontmoet, die hem mee naar huis had genomen. Hoe hij daar zijn hart had uitgestort en het nu ook zeker wist: ze moesten zo vlug mogelijk uit elkaar gaan. 'Ik ga nu pakken,' had hij gezegd, 'morgen met de eerste bus wil ik weg.' Ze zag het al voor zich. Fred bepakt en bezakt bij de bushalte, waar allicht meer mensen uit het dorp zouden wachten. Zijzelf zou stellig niets zeggen, maar de anderen... 'Ik breng je wel met de auto,' had ze gezegd. 'Achterom dan. We kunnen om zeven uur wegrijden.'

Nu was ze al meer dan een maand gescheiden. Het was nu voorbij. Fred had haar, waar hij maar kon, gespaard. De scheiding was tenslotte uitgesproken op overspel van haar kant. Ze had het aanvaard. Ze was om hem nog haast ook blij geweest dat het op die manier was gegaan. Hij had dit wel aan haar

verdiend na alles wat ze hem had aangedaan.

Haar zwager had ze sinds de scheiding alleen nog op de zondagse kerkgang gezien, maar hij had haar de gelegenheid niet gegeven hem aan te spreken.

Op een avond had ze hem opgebeld. ‘Willem, is er iets, dat je net doet of ik lucht voor je ben? Juist, nu ik me zo afschuwelijk eenzaam voel?’

Hij had zich met weinig woorden van haar afgemaakt. ‘Een eenzaamheid, die slechts heilzaam voor je kan zijn, Dien,’ had zijn stem haast bestraffend geklonken. ‘Alleen als je werkelijk moeilijkheden hebt - met Arie bijvoorbeeld - zal ik voor je klaarstaan. Maar liever is het me, wanneer je je er zelf deze keer uitredt. Doe je best.’

Waarom liepen de tranen haar nu ineens over de wangen? Waarom had ze zich na het korte telefoongesprek nòg eenzamer, nog hopelozer ook gevoeld?

‘Ik ga Arie bellen,’ zegt ze tegen zichzelf, als de kortste dag al haast weer voorbij is. ‘Hij moet het weekend naar me toekomen. Hij is de enige nog die me kan troosten.’

Als ze zijn stem gehoord heeft, weet dat hij aan haar dringend vragen gevolg zal geven, slaat haar stemming ook meteen om. Nu heeft ze tenminste weer iets om naar toe te leven. In haar vreugde pakt ze de telefoon opnieuw, draait het nummer van haar zwager. ‘Ja, met Dien, Willem. Ik wou je even vertellen dat Arie het weekend overkomt. Vrijdag zal hij er al zijn... Ja, vanzelfsprekend. Ik ga hem in Utrecht ophalen.’

Net als Dien de volgende ochtend koffie heeft gezet, ziet ze iemand achterom komen. Willem! Het is Willem, haar zwager. De kleur trekt in haar wangen omhoog en ze moet even haar ogen uitwrijven. Nee! Ze heeft het goed gezien. Arie kan het immers nog niet zijn.

Op zijn bedaarde manier hangt hij zijn jas aan de kapstok, komt dan de kamer binnen. ‘Je koffie ruikt goed, Dien,’ zegt hij of hij een dagelijkse gast is. ‘Ik lust wel een kopje.’

Dien is blij dat ze nog even met inschenken kan bezig zijn. ‘Ga zitten, Willem, pak een sigaar,’ zegt ze over haar schouder.

Even later zit ze tegenover hem, de ogen op haar kopje gericht. ‘Ik kwam vragen of jullie zondag bij me komen eten, Dien.’

Met een verraste blik in haar ogen kijkt ze naar hem op. ‘Jijzelf vraagt dat? Of is Fiet ermee gekomen...’

‘Mijn voorstel!’ zegt hij rustig. ‘Ik meen het, Dien. Ik verheug me er al op jou en Arie onder mijn dak te hebben. Ik hoor overal dat je je overdag zo verdienstelijk maakt. Je moest 's avonds eens naar ons komen. Ik zit ook nogal vaak alleen, nu de drukte van Kerstmis nadert.’

Ze voelt de kleur opnieuw in haar wangen omhoogstijgen. ‘Eerst zondag dan maar,’ mompelt ze. ‘Het kan altijd tegenvallen, Willem.’

‘Mij nooit!’ valt hij in. En haar met zijn blik dwingend hem aan te kijken: ‘Dat meen ik, Dien. Je bent welkom in mijn huis. En ik hoop dat ik het in de toekomst hier ook zal zijn.’

‘Als Arie met vakantie hier is?’

‘Je weet wel beter. Een Dien de Jong, die zich overdag zo voor ons dorp uitslooft, mag het 's avonds best eens gezellig hebben.’ En haar zijn kopje toeschuivend: ‘Geef me er nog maar een. Zo lekker heb ik in lang geen koffie geproefd.’

‘Moeder! Je hebt sigaren in huis. Heb je...? Of is het nog een overschot van oom Fred?’

Ze schudt haar hoofd. ‘Ik heb een paar dozen gekocht om tegen kerst wat in huis te hebben.’

Arie heeft het ene doosje opengemaakt. ‘Er zijn er al twee uit,’ zegt hij dan. ‘Al twee mannen gelukkig gemaakt dus?’

‘Eén man, jong! En ook pas gisteravond.’

‘Wie dan? Ken ik hem?’

Ze knikt. ‘Oom Willem. Hij kwam een kop koffie halen.’

Arie schiet in de lach. ‘Ik zie 't,’ zegt hij dan, het doosje opnieuw bekijkend. ‘Het is zijn merk ook nog.’

‘Hij kwam vragen of we zondagmiddag aan tafel zijn gasten willen zijn. Ik heb toegestemd. Je wilt toch wel, Arie?’

‘Naar oom Willem? Altijd, moeder. Vertel eens! Was het de eerste keer dat hij bij je kwam na...? Of heb jijzelf hem gevraagd?’

‘Ik niet. Je moet het geloven, jong.’

‘Ik geloof het, moeder. Alleen... dit had je wat mij betreft nu wèl eens mogen doen.’

Ze schudt haar hoofd. ‘Om opnieuw over de tong te gaan in “Lingezight” zeker?’

Hij schiet in de lach. ‘Nooit moeder! Juist het andere. Het dorp zit er gewoonweg op te wachten tot oom Willem en jij...’ En als hij zijn moeder als een tiener ziet blozen: ‘Oom Willem en jij horen toch bij het dorp. Als jullie samen...’

‘Arie, schei uit, alsjeblieft! Oom Willem aanvaardt mij alleen maar als de moeder van zijn lievelingsneef. Ik heb het er nogal naar gemaakt dat hij enige achting voor me zou hebben!’

Arie haalt zijn schouders op. ‘Daar kan ik geen direct antwoord op geven. Wel weet ik dat hij van je houdt, zoàls je bent. Misschien juist wel, omdàt je zo bent.’

Ze schudt haar hoofd. ‘Ik ben hem niet waard, Arie. Na alles wat er in mijn leven is voorgevallen.’

‘Je houdt niet van oom Willem?’

Ze haalt haar schouders op. ‘Ik durf niet meer. Echt niet!’ ‘Dat is geen antwoord, moeder. En het is onzin ook. Niemand is te oud om een nieuw leven te beginnen.’

‘Maar het mag nu alleen nog maar een goed leven worden. Of ik dat zal opbrengen? Ik durf het haast niet meer.’

‘Maar oom Willem durft het wel, moeder. En ik ook...’

‘Je bedoelt?’

Hij knikt. ‘Zo is het, moeder. Ik zou dat “oom” graag in “vader” veranderd zien.’

En haar een klap op haar schouder gevend: ‘Laat dat straks mijn kerstgeschenk maar zijn. Ik heb het nog liever dan een paard. Heus!’

‘Arie! Je drijft me in een hoekje.’

Hij lacht opnieuw. ‘In het enige goede, moeder. Waardoor je toch Dien de Jong zult blijven en opnieuw echt een van ons zult worden.’ En als hij de wat verlegen blik in de ogen van zijn moeder onderschept: ‘Moeder? Mag ik oom Willem bellen? Vragen of hij nog een kop koffie komt drinken? Of heb je wat beters in de kelder staan?’

Ze loopt op haar zoon toe, geeft hem spontaan een kus op zijn wang. ‘Dat mijn eigen kind me de enig goede weg moet wijzen! Mág ik het wagen, Arie? Ik ben zo bang dat ik het weer niet zal volbrengen.’

‘Altijd, moeder! Je hebt in de toekomst èn een man èn een zoon naast je, die je wel in het rechte spoor zullen houden. Sedert een kwartier weet ik nu ook dat oom Willem je lang niet onverschillig laat. Je hebt jezelf verraden, moeder. Maar nu ga

ik ook bellen of je wilt of niet.'

Met een gelukkige blik in haar ogen kijkt ze naar haar zoon op. 'Ik geloof dat ik het maar aan jullie moet overlaten.'

'Zo is 't! Oom Willem en ik zijn het helemaal eens wat Dien de Jong betreft. Wij fiksen het samen wel, moeder.' En langs haar heen lopend met een verdwaalde kus: 'Je zult ons erg gelukkig maken, Dien de Jong. Je kunt het! Wacht er maar niet te lang mee.'